

Ծննդյան 75-ամյակի առթիվ

ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ

ԲԱՆԱՍԵՐԸ, ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ,
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ

ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ
ԲԱՆԱՍԵՐԸ, ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ, ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ
ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԶՈՐԻՈՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ ИМ. М. АБЕГЯНА
NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF ARMENIA
INSTITUTE OF LITERATURE AFTER M. ABEGHYAN

АЭЛИТА ДОЛУХАНЫАН
ФИЛОЛОГ, УЧЕНЫЙ, ПЕДАГОГ

БИБЛИОГРАФИЯ

AELITA DOLUKHANYAN
PHILOLOGIST, SCIENTIST, PEDAGOGUE

BIBLIOGRAPHY

ЕРЕВАН – 2017 – YEREVAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

Մ. ԱԲԵՂՅԱՆԻ ԱՆՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

**ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ
ԲԱՆԱՍԵՐԸ, ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ,
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ**

ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ծննդյան 75-ամյակի առթիվ

ԵՐԵՎԱՆ – 2017

ՀՏԴ 01:82
ԳՄԴ 91.9:83
Ա 311

Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ Մ. Արեղյանի անվ. գրականության
ինստիտուտի գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ:

Կազմող՝ Մայա Գրիգորյան
բան. գիտ. թեկնածու

Խմբագիր՝ Անուշավան Զաքարյան
բան. գիտ. դոկտոր

ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԻԱՆՅԱՆ. ԲԱՆԱՍԵՐԸ, ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ, ՄԱՆԿԱ-
Ա 311 ՎԱՐԺԸ: ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ: Ծննդյան 75-ամյակի առթիվ /
Կազմ.՝ Մ. Գրիգորյան.— Եր.: «Զանգակ» հրատ., 2017.— 200 էջ:

Կենսամատենագիտությունը ներկայացնում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի վարիչ Աելիտա Դոլուխանյանի՝ գրականագետի, հայագետի, մանկավարժի գիտական, ստեղծագործական ուղին: Գրքի էջերում ներկայացված են նրա գիտական հետաքրքրությունների լայն շրջանակը, մենագրությունները, դասագրքերը, ճանապարհորդական նոթերն ու թարգմանությունները: Առանձնացված են գրականագետին տրված գնահատականները և նրա հետազոտությունների մասին գրված գրախոսությունները:

Կենսամատենագիտությունը նախատեսված է հայագետների և հայ գրականությունն ուսումնասիրողների համար:

ՀՏԴ 01:82
ԳՄԴ 91.9:83

ISBN 978-9939-68-551-9

© Դոլուխանյան Ա. Գ., 2017
© «Զանգակ-97» ՍՊԸ, 2017

ԿԱԶՄՈՂԻ ԿՈՂՄԻՑ

Գրականագետ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ, Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի վարիչ, Հայաստանի գրողների միության անդամ Աելիտա Դոլուխանյանն արդի հայ գրականության, մշակույթի, գիտության ակնառու ներկայացուցիչներից է:

Նրա գիտական հետազոտությունների և հետաքրքրությունների շրջանակն ընդգրկում է մշակույթի և գիտության ամենատարբեր բնագավառները՝ աշխարհին ներկայացնելով հայի ամբողջական կերպարն ու ազգային արժեքները: Ա. Դոլուխանյանի ուսումնասիրությունները, մենագրությունները, ուղեգրությունները, թարգմանություններն ու գիտական հոդվածները միտված են վեր հանելու այն պատմական վիճահարույց հարցերը, որոնց պարզաբանումը կօգնի ճշգրտելու հայ ժողովրդի տեղն ու դերը պատմության քառուղիներում: Նրա ուսումնասիրություններում զուգորդված են հայի հոգին և միտքը, ինչը հնարավորություն է տալիս ընթերցողին վերլուծելու սեփական պատմությունը և գրականությունը, գնալու դեպի արմատները և ամուր քայլելու դեպի ապագան: Սա է Ա. Դոլուխանյանի հետազոտությունների հիմնական առանցքը, որը բարձր պատասխանատվությամբ և հպարտությամբ նա ներկայացնում է ինչպես առանձին ուսումնասիրություններում, այնպես էլ միջազգային ու հանրապետական գիտաժողովներում:

Ուշադրության կենտրոնում պահելով հայ հին և միջնադարյան գրականության հրատապ խնդիրները՝ նա իր ուսումնասիրության շրջանակի մեջ ընդգրկում է նաև ժամանակակից հայ գրականության առջև ծառացած հարցադրումները՝ մնալով ժամանակի շրջապտույտի մեջ: Ակնառու է նաև Ա. Դոլուխանյանի գործունեության հայագիտական ուղղվածությունը: Հայագիտությանը մատուցած նրա ամենամեծ ծառայությունը «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարն է, որի յոթ հատորներն արդեն դրված են ընթերցողի սեղանին:

Գրականագիտական, հայագիտական հետաքրքրությունների կողքին անհրաժեշտ է ընդգծել մանկավարժին: Շուրջ 50 տարի դասախոսելով

Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում՝ Ա. Դոլուխանյանը պատրաստել է իր հայրենիքին նվիրված մասնագետներ և ուսուցիչներ՝ նպաստելով կրթության ոլորտի բարեփոխումներին: Նրա գիտական և մանկավարժական գործունեության արդյունքում տասնյակից ավելի ասպիրանտներ ու հայցորդներ պաշտպանել և ստացել են գիտական աստիճաններ՝ դառնալով գիտության մշակներ:

Ասվածի վառ ապացույցն է ընթերցողի սեղանին դրված այս կենսամատենագիտությունը, ուր ամփոփված է գրականագետ, հայագետ Ա. Դոլուխանյանի գիտական, ստեղծագործական ուղին՝ սկզբից մինչև արդի շրջանը: Գրքի էջերում ներկայացված են հետազոտողի գիտական հետաքրքրությունները, մենագրությունները, ճանապարհորդական նոթերն ու թարգմանությունները: Առանձնացված են տարբեր ժամանակներում գրականագետին տրված գնահատականները և գրախոսությունները:

Այն նախատեսված է հայագետների և հայ գրականությունն ուսումնասիրողների համար:

Մայա Գրիգորյան

*Հայաստանի ազգային գրադարանի մատենագիտության
և գրադարանագիտության բաժնի վարիչ, բան. գիտ. թեկնածու*

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ

Литературовед, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РА, заслуженный деятель культуры РА, заведующая кафедрой древней и средневековой армянской литературы и методики ее преподавания Армянского государственного педагогического университета, член Союза писателей Армении Аэлиты Долуханян является видной представительницей современной армянской литературы, культуры и науки.

Круг её научных исследований и интересов охватывает самые разные области, представляя миру законченный образ армян и их национальные ценности. Исследования, монографии, путевые заметки, переводы и научные статьи А. Долуханян имеют целью выявить те исторические спорные вопросы, прояснение которых поможет уточнить место и роль армянского народа на исторических перекрёстках. В её исследованиях отражаются душа и мысль армян, что позволяет читателю проанализировать собственную историю и литературу, дойти до корней и твердо шагнуть к будущему. В этом основной смысл исследований А. Долуханян, который она с высокой ответственностью и гордостью представляет в отдельных исследованиях. Она часто выступает на международных и республиканских симпозиумах и конференциях.

Держа в центре внимания злободневные проблемы армянской древней и средневековой литературы, она включает в круг своих исследований и вопросы, стоящие перед армянской современной литературой, оставаясь в круговороте времени. Очевидна также арменоведческая направленность деятельности Аэлиты Долуханян. Её самая высокая заслуга перед арменоведением – серия книг «Европейские арменоведы», семь томов которой уже лежат на столе читателя.

Наряду с литературоведческими и арменоведческими интересами, следует отметить и педагогическую деятельность. Профессор Долуханян более полувека преподаёт в Армянском государственном педагогическом университете имени Х. Абовяна, А. Долуханян подготовила преданных

своей Родине специалистов и учителей, способствуя реформам образования. Под её научным и педагогическим руководством более десяти аспирантов и соискателей защитили диссертации и получили ученую степень, становясь сподвижниками науки.

Ярким доказательством сказанного является данная биографическая библиография, в которой срезюмирован творческий путь литературоведа и арменоведа А. Долуханян сначала и до современного периода. На страницах книги представлены научные интересы исследователя, монографии, путевые заметки и переводы. Отдельно приводятся выраженные в разное время в адрес литературоведа мнения и написанные рецензии.

Книга предназначена для изучающих армянскую литературу.

Майя Григорян
*заведующая отделом библиографии и библиоведения
Национальной библиотеки Армении, канд. филол. наук*

A WORD FROM THE AUTHOR

Aelita G. Dolukhanyan, Dr. Sci. (Philology), is a literary critic, professor, correspondent member of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, recipient of the Honorable Cultural Contributor award of Armenia, Chair of the Department of Ancient and Medieval Armenian Literature and the Methodology of Its Teaching at the Armenian State Pedagogical University, member of the Writers Union of Armenia, and a prominent representative of modern Armenian literature, culture and science.

The sphere of her scientific research and interests includes diverse fields, presenting to the world a complete image of Armenians and their national values. Dr. Dolukhanyan's research, monographs, travelogues, translations and scientific research articles are aimed to address and reveal those historically disputed issues, clarifying which will help to define the place and the role of the Armenian people on the crossroads of history. Her research reflects and reveals the soul and the thinking of Armenians, helping readers analyze their own history and literature, to reach the roots and to firmly move towards the future. This is the main goal of Aelita Dolukhnyan's research, which she shares broadly at different international and Armenian conferences, symposia, and forums.

Concentrating her attention on the topical problems of Armenian ancient and medieval literature, Dr. Dolukhanyan includes in the sphere of her research issues of Armenian modern literature as well, remaining in the vortex of time. Her biggest contribution to Armenian studies is the series of books titled *European Armenologists*, and seven volumes in this series have already been published.

In addition to her literary and Armenian studies, one must cite her pedagogical contributions. She has taught for over half a century at the Kh. Abovian Armenian State Pedagogical University. Dr. Dolukhanyan has trained generations of experts and teachers devoted to their motherland. She has also driven innovation, contributing to reforms in education. With her research and pedagogical guidance, over ten post-graduate students have defended

their dissertations and earned advanced degrees, becoming accomplished researchers.

This bibliography is a striking proof of Dr. Aelita Dolukhanyan's accomplishments, summarizing her entire creative journey as a literary critic and armenologist. It presents and lists her research interests, monographs, travelogues, and translations. Included also are previously published critiques of her work, along with addresses commending and paying homage to Dr. Dolukhanyan's contributions.

The book is intended for specialists studying Armenian literature.

Maya Grigoryan

*Chief of the Department of Bibliography
of the National Library of Armenia, PhD*

ՀԵՌԱԳԻՐ

ԵՐԵՎԱՆ 77/2 76 14/02 40»

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆ ԽՈՐԵՆԱՅՈՒ 12 ԲՆ 15 ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄՇԱԿՈՒՑԹԻ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ԳՈՐԾԻՉ ՀՀ ԳԱՆ
ԹՂԹԱԿԻՑ ԱՆԴԱՄ ԳՐԱԿԱՆԱԳԵՏ ԱՆԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՅԱՆԻՆ»

ՀԱՐԳԵԼԻ ՏԻԿԻՆ ԴՈԼՈՒԽԱՅԱՆ
ՋԵՐՄՈՐԵՆ ԵՆՈՐՀԱՎՈՐՈՒՄ ԵՄ ՁԵՋ ԾՆԱԴՑԱՆ 75-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ
ԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ
ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ Է ՁԵՐ ԱՎԱՆԴ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՋԱՐԳԱՅՄԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՄ ՁԵՐ ՀԵՂԻՆԱԿԱՐ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐՆ ՈՒ
ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԿԱՐԵՎՈՐ ՁԵՌՔԲԵՐՈՒՄՆԵՐ ԵՆ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՍՊԱՐԵՋՈՒՄ ՄԵԾ Է
ՁԵՐ
ՎԱՍՏԱԿԸ ՆԱԵՎ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐ ԿՐԹԵԼՈՒ ԵՎ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԵԼՈՒ ԵՆՈՐՀԱՎԱՎ ԳՈՐԾՈՒՄ
ՄԱՂԹՈՒՄ ԵՄ ՁԵՋ ՔԱՋԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐՋԱՆԻԿ ԿՑԱՆՔ ԵՎ ՆՈՐ
ՁԵՌՔԲԵՐՈՒՄՆԵՐ»
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍՅԱՆ»

ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի շնորհավորական հեռագիրը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ
տիկին ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԻՆ

Հարգելի տիկին Դյուխանյան,

շնորհավորում եմ Ձեզ ծննդյան օրվա առթիվ:

Տասնամյակների Ձեր վաստակով Դուք մեծ ներդրում ունեք հայ գրականագիտության ավանդույթների զարգացման գործում: Ձեր կենսագրությունն անխզելիորեն կապված է Խաչատուր Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի հետ, որտեղ գիտական եւ մանկավարժական գործունեություն եք ծավալում երկար տարիներ՝ կրթելով ու դաստիարակելով բանասերների ու մանկավարժների մի քանի սերունդ:

Մաղթում եմ Ձեզ առողջություն, հաջողություն եւ ամենայն բարիք:

ԳԱԼՈՒՍՏ ՍԱՀԱԿՅԱՆ

ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Գալուստ Սահակյանի շնորհավորական նամակը

Մեծարգո՝ Անլիտա Գուրգենի

ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահությունը և հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքը սրտանց ու ջերմորեն շնորհավորում են Ձեզ՝ Ձեր ծննդյան փառապանծ հոբելյանի առթիվ:

Ակադեմիական հանրությունը Ձեզ ճանաչում է որպես համրահայտ գրականագետի, որն իր ողջ գիտակցական կյանքը նվիրել է հայ գրականության պատմության ուսումնասիրմանը, միջնադարյան տարրեր հեղինակների երկերի գիտաքննական բնագրերի կազմմանը, այլազգի շատ գիտնականների հայագիտական հետազոտությունների վերլուծմանն ու գնահատմանը: Մեր խորապես գնահատում ենք Ձեր հեղինակած բազմաթիվ մեծագրություններն ու ձեռնարկները, Ներսես Մոկացուն, Ալիսիա Կիրակոսյանին, Նորայր Աղայանին, Արշակ Չոպանյանին, Շառլ Ազնավուրին, Ֆրեդերիկ Մակերին, Էդուարդ Դյուլոնին, Վիկտոր Լանգլուային, Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսին, Ֆրեդերիկ Ֆեյդին, Անտուան Ժան Մեն-Մարտենին նվիրված Ձեր աշխատությունները, որոնք սեղանի գիրք են գրականագիտությանը զբաղվող շատ մասնագետների համար:

Թանկագին հոբելյար, եիացմունքի է արժանի Ձեր մանկավարժական երկարամյա քննմանավոր գործունեությունը և Արուսյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում, Ձեր ամսանման նվիրվածությունը ինչպես երիտասարդ սերնդի կրթման, այնպես էլ գիտական կադրերի պատրաստման գործին: Եվ անկասկած է, որ այսօր Ձեր կրթած ու դաստիարակած ուսուցիչների մի մեծ բանակ, բազմաթիվ գրականագետներ են իրախոսագիտությանը են նայում Ձեզ և նույնպես շնորհավորում Ձեր փառապանծ հոբելյանը:

Միևնի՝ հոբելյար, տաղանդավոր գիտնականի ու մանկավարժի, Հայաստանի իսկական քաղաքացու, հայրենամեկն ու ազնիվ մարդու Ձեր անձնական նկարագրով Դուք վաստակել եք մեր բոլորի համակրանքը:

Միևնի՝ Անլիտա Գուրգենի, մերից շնորհավորելով Ձեր վաստակաշատ հոբելյանը՝ մաղթում ենք Ձեզ բազմաշունչություն, արևշատություն, երկար տարիների քերական գործունեություն և ամենայն բարիք:

ՀՀ ԳԱԱ նախագահ
ակադեմիկոս

Բ. Մարտիրոսյան

Ռադիկ Մարտիրոսյան

ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և
հասարակական գիտությունների
բաժանմունքի ակադեմիկոս քաղաքագր
ակադեմիկոս

Զու. Առաքելյան

Յուրի Սուվարյան

Կան անհայտներ, որոնց համար սպրել նշանակում է արարել, հայրենասիրել նորը, ինքնահայրենագործվել, անհատ կերպով տեսնել և գնահատել սեփական մշակույթը: Նրանց արեղծագործական գործունեությունն սպրում է ինքնարժեք: Կարծես մի այլ կյանքով՝ իր շուրջը չնափոխելով հնարարորդ միջավայր: Այդպիսի միջավայր է ստեղծել ՀՀ ԳԱԱ-ը, անդամ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Անիտա Դուրյանյանը:

Մեծարգո Անիտա Դուրյանյան Դուրյանյան, ուսանողական տարիներից սկսած՝ մի անձանցիք նվիրումով Դուրյանյանի ու նպատակն էր բուհի բարի համբավի տարածումը: Դեռևս ասպիրանտական տարիներին Չիր գիտական ղեկավար նշանակվող հայագետ Ասատուր Մանգակյանյանից ստացած ավանդներն ամենացուրտ փոխանցում էր ուսանողներին՝ համոզված, որ հայ ժողովրդի վաղվա օրն այսօրվա երիտասարդներից է կախված, նրանց յուրացրած ավանդներից, որի պատասխանատուն նաև Դուրյանյանն էր:

Չիր գիտական գործունեությունն ամփոփող շուրջ 30 ուսումնասիրությունների, 400-ից ավելի հոդվածների, ուշագրավ և բովանդակալից գնկուցումների արադյոն ազգանկեր ուղղվածությունն է, խորենացիական ավանդներով մեր ժողովրդի այսօրը կերպրելու մտահոգությունը: Լայնահայաց կերպով էր տեսնում այլ ժողովուրդների մշակույթները, դրանցում առկա ուսանելի դրույթները սիրով և պարտադրականորեն մեկնաբանում: Չիր նախադասական և տեղեկատվական հոդվածներում՝ անցկացնելով սեփական մշակույթի բովի: Այդ գուգահեռների հեղափոխիչ արտահայտությունը նաև Չիր «Համընդհանուր իմաստախոսություններ» գիրքն է (Երևան, 2012):

Բազմազան են Չիր հնարարությունները, հայ հին, միջնադարյան, նոր և նորագույն գրականության, հայագիտության խնդիրներից մինչև բնագրագիտական աղբյուրագիտական աշխատանքները՝ վկան Ներսես Մոկացու (1975, 1985) Խաչատուր Կիսակցու երկերի բնական բնագրերն են (1988), իսկ «Ներսես Մոկացի» (Էջմիածին, 2009), «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ բնաբնագրության մեջ» (Երևան, 1987) ուսումնասիրությունները նախադասու են նորանոր հարցադրումների համար:

2000-ր. հիմնելով «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարը՝ Դուրյանյանը հայագիտության մի նոր ճյուղի խորքային ուսումնասիրության ամերաժեշտության մասին և գիտական աշխարհին ներկայացրեց հայ մշակույթին անտրանալի նպաստ բերած եվրոպացի հայագետների գիտական ժառանգության խորքային բնությունը: Չնիքս Նեի, Մարի Չնիխիդե Բրուսեի, Կիկորո Լանգուայի, Էդուարդ Դյուրիեի, Ֆրեդերիկ Չնիքի, Ֆրեդերիկ Մակլինի, Մեն Մարտենի գիտական վաստակն ամբողջացնող ուսումնասիրություններն այսօր արդեն ընթերցողի սեղանին են՝ որպես տարիների Չիր մրդությունների և տրնջան աշխատանքի արդյունք՝ հյուսված սեփական պատմության նկատմամբ արժանապատվության բարձր զգացումով: Անտրանալի է ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ, վաստակավոր մանկավարժի Չիր նպաստը 1990-ր. իջ հյ. Արմյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի բանասիրական ֆակուլտետի:

նախ հայ գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի, ապա՝ 2013թ.-ից հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի վարիչն էր, և երկար տարիների Ձեր դասախոսական աշխատանքի փնտսմանի կողմը դրսևորվում է նաև ուսանողների կյանքում ունեցած կարևոր դերակատարումով, Ձեր ղեկավարությամբ 13 և ավելի հայտնողներ ու ասպիրանդներ աշխարհի և աշխարհում են գիրական հեղափոխություն ունեցող և նորություն բերող քննաներով: Ձեր հեղինակությամբ ուսանողի սեղանին են «Հայ գրականության պատմություն (Հայ հին և միջնադարյան գրականություն)» (Երևան, 2006), «Հայ ժողովրդական բանահյուսություն» (Երևան, 2008), «Գրվածներ հայ գրաբնագրական մարզի պատմությունից» (Երևան, 2009), «Հայ միջնադարյան գրականության հիմնական ուղղություններն ու ժանրերը» (Երևան, 2012), «Փնտրվողական գրականության փերություն մի քանի սկզբունքներ» (Երևան, 2013) դասագրքերը:

Մեզ համար պարզի է աշխարհի նվիրյալ գիրականի հեղ, ում գիրական հեղափոխությունների շրջանակը չի սահմանափակվում միայն միջնադարով, Գուր ակրիվորին արշագանքում էր ժամանակակից գրականության արդի խնդիրներին, փան են «Շատ Ազնավոր բանաստեղծ» (Երևան, 2002), «Այսօր Գրականության քննություններ» (Երևան, 1999, 2016), «Գրիչա Դարբինյանի գրական խոհերը» (Երևան, 2003), «Նորայր Աղայանի սրբազանությունները» (Երևան, 2011) ուսումնասիրությունները, Ձեր հարցազրույցները քն՝ գրական գործիչների և քն՝ գրական տարբեր երևույթների շուրջ, տարբեր լեզուներից կապարած քաղաքականությունները:

Հանապազ արարողի Ձեր սրբազան գործ ակրիվությունը չի սահմանափակվում ՀԳՄ-ով, Գուր ԳԱՄ «Դարմարանասիրական հանդեսի» և «Գրական բերքի» խորագրական խորհուրդների ամենաակրիվ անդամներից էր, ՀԳՄ և Մ. Արեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի մասնագիտական խորհուրդների, Ա. Արսահանյանի՝ ակրական մրցանակներ շնորհող հանձնաժողովի՝ նախագահ, Մաշտոցի անվան Մատենադարանի վարակալար և նվիրյալ բերեցողներից:

Ձեր գիրամանկավարժական, հասարակական գործունեությունը հայրենի է հանրակրթության մասշտաբով (և ոչ միայն), որի համար պարզակարգի էր Մովսես Խորենացու մեղադրով (2003թ.), արժանացել էր Հայաստանի գրողների միության «Նիկոլ Աղբալյան» մրցանակին (2008-ին «Ֆրեդրիկ Զեյդին հայագիտ» մենագրության համար), «Զ. Նանսենի ոսկե հուշամեդալի», ՀԳՄ «Գրական վարակի համար» և «Խաչատուր Աբովյան» մեդալների, 2011-ին ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության «Ոսկե հուշամեդալի»:

Ձեր հարուստ կենսագրության նկատմամբ շնորհակալ դրսևորումը գրականագիտության քնագավառում ունեցած մեծ ներդրման համար 2010 թ. ՀՀ ԳԱՄ րդակից անդամ բերվելն էր, քուրիս հարանակը:

Հոգաբար մայր էր, նվիրված բնկեր, լայնաբուռ գիրական, քաղաքական մանկավարժ և պատասխանատու մարդ Ձեր կյանքի բոլոր հարաբերություններում, և մեր մեծագույն ցանկությունն է Ձեզ՝ հարգարժան գիրականին և ուսուցչին, փնտսել նույն ավյունով աշխարհիկա, ուսանողներով, հեղափոխական միջավայրով և հոգաբարությամբ շրջապարված, նորանոր չեղրերուններով, առողջ և հոանդուն:

ԵՐԵՎԱՆԻ Հ. ԽՈՎԱՅՆԻ ԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱՆԻ, ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԴԱՆՈՐ:

Ռ. Խաչատուրյան
ՈՐԴԵՆ ՄԻԶԱԽԱՆՅԱՆ

ԲԵՐԱՄԵՐԱՎԱՆ, ԶԵՆՈՒՄՏՏԻ ԴԵԱՆՆ

Գրված

ԱՇՈՏ ԳԱՍՍՅԱՆ

19.02.2017

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿՈՂՄԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՂԸ

Անլիտա Դոլուխանյանի գիտական հետաքրքրությունների շրջանակում են գտնվում հայ գրականության պատմության բոլոր փուլերին ու արդի ընթացքին, գրականության տեսության և հայ գրականության ժանրային համակարգին վերաբերող հարցերը, ինչպես նաև եվրոպական հայագիտության և ի մասնավորի ֆրանսիական հայագիտության պատմությունը:

Հայ հին և միջնադարյան գրականության պատմությունը և առանձին հեղինակներին ու թեմաներին նվիրված գործերը գրված են սկզբնաղբյուրային նյութի, այդ թվում և ձեռագրային, քաջիմացությամբ և առկա հայկական, ռուսական ու եվրոպական տեսական գրականության քաջիմացությամբ, շնորհիվ որի քննվող նյութը դիտարկվում է ընդհանուր միջնադարյան գրականության լայն համապատկերում:

Ասվածի բնորոշ օրինակն է «Հոգու և մարմնի պրորբեմը միջնադարյան հայ քնարերգության մեջ» (Երևան, 1987 թ.) գիրքը:

Նախ ներկայացվում է հոգու և մարմնի փոխհարաբերության հարցը անտիկ մտածողների երկերում և 5-րդ դարի պատմագրական ու կրոնաաստվածաբանական երկերում, որոնք տեսական այն հիմքն են, որի վրա են բարձրացել այս թեմայով գրված չափաժողովածուները:

Նշվում է, որ միջնադարյան հայկական համաբնույթ ստեղծագործությունները մի կողմից հիմնվել են հոգու առաջնայնության գաղափարի և մյուս կողմից՝ ժողովրդական կենսասիրության վրա:

Բնագրային հարուստ նյութի օգտագործմամբ ցույց է տրվում, թե գրականության աշխարհայնացման ընթացքին զուգահեռ հոգու և մարմնի ավանդական հակադրությունն ինչպես է ընկալվում որպես նրանց ներդաշնակություն:

Հիշյալ թեմայով նյութերը քննվում են թե՛ ըստ առանձին հեղինակների՝ գործերի՝ հիմք ընդունելով հայ գրականության ժամանակային պարբերացումը, և թե՛ ըստ ժանրերի, ինչպես, օրինակ, հոգու և մարմնի վիճաբանությունը պատկերող ստեղծագործությունները:

Միաժամանակ զուգահեռ է տարվում կյանքի և մահվան, վարդի և սոխակի ավանդական մոտիվներով ստեղծագործությունների հետ:

Այս թեման եթե ենթադրում էր կրոնափիլիսոփայական և քնարական ըմբռնումների տեսական հարցադրումների շրջանակում կատարվող քննություն, ապա հաջատուր Կեչառեցուն և Ներսես Մոկացուն նվիրված ուսումնասիրություններն արդեն գրված են ավելի շատ պատմաբանասիրական մոտեցմամբ, քանի որ հիշյալ հեղինակների ստեղծագործությունները դիտարկվում են հայ ժողովրդի պատմության, ազատագրական ակնկալիքների ու հայ կյանքի վերածնության համատեքստում:

«Հայ քնարերգուներ» շարքով հաջատուր Կեչառեցու (1260–1330 թթ.) ստեղծագործությունների ընտրանին ներկայացնող գրքի առաջաբանում նախ ընդգծվում է «Ողբ վասն աւերման տանս Արեւելեան» ստեղծագործության կարևորությունը ժամանակի ազգային–քաղաքական ակնկալիքների առումով, թե այն ինչպես է սերտորեն առնչվում մեկ այլ ողբի՝ Ստեփաննոս Օրբելյանի «Ողբ ի դիմաց Ս. Կաթողիկէին» ստեղծագործության հետ:

Վեր են հանվում առկա գաղափարական ընդհանրությունները, որոնք իրենց հերթին պայմանավորված էին ժամանակի առաջադրած խնդիրներով:

Ցույց է տրվում Կեչառեցու ստեղծագործությունների կապը ժողովրդական մտածողության, ինչպես նաև նախորդող շրջանի հայ բանաստեղծության հետ:

Ինչ վերաբերում է գրքում տեղ գտած բնագրերին, ապա դրանք ընտրված են այն սկզբունքով, որ ներկայացվեն Կեչառեցու պատմաքաղաքական, խոհափիլիսոփայական ու ծիսական բնույթի տաղերը և Ալեքսանդր Մակեդոնացու Պատմությանը վերաբերող չափածո հատվածները: Առաջին անգամ ներկայացվում է նաև Օրբելյանի «Ողբի» քննական բնագիրը՝ որպես Կեչառեցու գործերի հետ մի ամբողջություն կազմող ստեղծագործություն:

Գրքում տեղ գտած ստեղծագործությունները համեմատվել են Մատենադարանի ձեռագրերի հետ: Ծանոթագրություններում բացատրվել են աստվածաշնչային և պատմական հատուկ անունները, մատնացույց են արվել Աստվածաշնչի տարբեր հատվածների և հայ գրականության պատկերային համակարգի հետ կապված տողերը:

Առանց նման ծանոթագրությունների ընթերցողների գերակշիռ մասը չէր կարող հասկանալ, թե Կեչառեցին ինչ նկատի ունի կամ ստեղծագործական ինչ հնարի է դիմել:

Նմանատիպ մոտեցմամբ է գրված նաև Ներսես Մոկացուն նվիրված մենագրությունը (Ս. Էջմիածին, 2009 թ.): Մինչ այդ Ա. Դոլուխանյանը հրատարակել էր ուշ միջնադարի այս հեղինակի ստեղծագործությունները:

Մենագրության մեջ նրա գրական ժառանգությունը դիտարկվում է բանաստեղծի գործունեության համապատկերում: Ընդգծվում է նրա դերը 17-րդ դարի հայ կյանքի վերանորոգության շարժման մեջ, գործունեությունը Սյունյաց Մեծ և Լիմ անապատներում:

Մոկացու ստեղծագործությունները ներկայացվում են թեմատիկ բաժանմամբ: Վերստին անդրադարձ է կատարվում հոգու և մարմնի փոխհարաբերության հարցին: «Վիճաբանութիւն երկնի և երկրի» անվանվող գործի առիթով քննվում են միջնադարյան համաբնույթ չափածո վիճաբանական բնույթի հարցումները երկնքի և երկրի միջև:

Քանի որ Մոկացու արժարժած թեմաները իրենց նախօրինակն ունեն հայ միջնադարյան բանաստեղծության մեջ, ուստի քննվում է իր նախորդներից նրա կրած ազդեցության հարցը:

Մանրամասնորեն վերլուծված է Երուսաղեմի 1187 թ. գրավման առթիվ գրված ողբը: Հայ ժողովրդի ազատագրական ակնկալիքների համատեքստում է բացատրվում, թե հարյուրամյակներ առաջ տեղի ունեցած իրադարձությունն ինչու է նման ողբասացության նյութ դարձել:

Իր ուսումնասիրությունների առանցքում ունենալով հայ հին և միջնադարյան գրականությունը՝ Դոլուխանյանը զբաղվել է նաև 19–20-րդ դարերի հայ գրականության պատմության տարբեր հարցերի քննությամբ: Նա իր կարևոր մասնակցությունն է բերում և արդի գրականության ընթացքին՝ արձագանքելով Հայաստանի Հանրապետությունում և արտերկրում ստեղծագործող հայ և օտարազգի գրողների երկերին:

Գիտական և հասարակական մամուլում, տարբեր գիտաժողովների նյութերում տեղ գտած հրապարակումներից բացի նա ունի նաև ժամանակակից երեք հայ հեղինակների երկերի վերլուծությանը նվիրված առանձին գործեր:

Նոր շրջանի գրականության հարցերը և տարբեր հեղինակների ստեղծագործությունները դիտվում են ազգային ու համամարդկային հարաբերակցության շրջանակում, արժարժված թեմաների հայ դասական գրականության մեջ իրենց ունեցած նախօրինակների հետ հարաբերությամբ: Ասվածը վերաբերում է նաև Նորայր Աղալյանի (Երևան, 2011 թ.) ստեղծագործությունների վերլուծությանը, թե նրա երկերում՝ որպես Մեծ եղեռնը վերապրածների ժառանգ, անցյալից եկող ծանր հիշողությունն ինչպես է զուգակցվում այսօրվա աշխարհի ու քաղաքային միջավայրի պատկերման

հետ: Անկախության շրջանի նրա արձակին բնորոշ գերիրապաշտությունը՝ իրականության գրոտեսկային ու արսուրդային պատկերներով, Դոլուխանյանը համարում է արտահայտությունը մեր ժամանակի դժվարին իրականության: Նորայր Աղալյանի ստեղծագործական դիմանկարը ներկայացված է որպես արձակագրի, դրամատուրգի, հրապարակախոսի և գրականագետի:

Դոլուխանյանը սփյուռքի մեր հայրենակիցներից առանձին աշխատանքներ է նվիրել Շառլ Ազնավուրին և Ալիսիա Կիրակոսյանին:

«Շառլ Ազնավուրը բանաստեղծ» (Երևան, 2002 թ.) գրքում վերլուծությունը կատարվում է շանսոնի՝ որպես երգի խոսքի և երաժշտության միասնության շրջանակում: Հեղինակին հաջողվել է վեր հանել Ազնավուրի սիրո աշխարհը տարաբնույթ դիտարկումներով ու հոգեբանական նրբերանգներով:

Ինչպես ծագումով հայ օտարագիր մյուս գրողների մասին գրելիս, այստեղ ևս քննությունը հասցվում է մինչև հայկական ակունքները: Բնորոշ օրինակ է «Օվսաննա» երգի հարազատությունը շարականներին, թե բանաստեղծի խոհերի ու կենսափիլիսոփայության վրա ինչպես է ազդել իր ազգային պատկանելությունը: Որպես ամփոփում ընդգծվում է, որ Ազնավուրի փիլիսոփայական խոհերն ունեն հանգստացնող, վշտերը փարատող նոտաներ:

«Ալիսիա Կիրակոսյանի քնարերգությունը» (Երևան, 2016 թ.) գործում բանաստեղծուհու գրական ժառանգությունը դիտված է հայ բանաստեղծության համատեքստում, թե՛ ամբողջության մեջ և թե՛ առանձին թեմաների ու պատկերների դեպքում, ինչպես օրինակ՝ մոխիրներից հառնելը Տերյանի հետ զուգահեռում: Նույնը վերաբերում է սիրո թեմայի ու հայրենների միջև առկա ընդհանրություններին: Այսպիսով, թեմատիկ յուրաքանչյուր մոտիվ դիտարկվում է անցյալի հայ բանաստեղծության համատեքստում: Հատուկ վերլուծված են Ա. Կիրակոսյանի ստեղծագործություններում տեղ գտած քրիստոնեական հասկացությունները:

Այս գիրքը կարելի է համարել բնորոշ օրինակը, թե ինչպես պետք է զուգակցել և վեր հանել ազգային ակունքները և արդի գրականության համընդհանուր մոտիվները միևնույն ստեղծագործության մեջ:

Առանձին խումբ են կազմում հայ գրականության դասավանդման մեթոդիկայի հետ կապված աշխատանքները: Ուրվագծային ակնարկով տրված է հայ գրականության՝ մինչև 18-րդ դարն ընկած շրջանի պատմությունը հայ հին և միջնադարյան գրականությանը նվիրված աշխատանքում (Երևան, 2006 թ.): Բերված են մի շարք հեղինակների՝

Մաշտոցից մինչև Սայաթ-Նովա, ակնարկային դիմանկարները: Վեր է հանվում բանաստեղծից բանաստեղծ փոխանցվող հայ բանաստեղծության ներքին ընթացքը:

Որպես ուսումնական ձեռնարկ՝ յուրաքանչյուր բաժնի վերջում կան համապատասխան հարցերը և առաջադրանքները, որոնք վերաբերում են տվյալ թեմային:

Հայ գրականության դասավանդման մեթոդիկայի ձեռնարկում (2006 թ.) հանգամանալից ներկայացված են դասավանդման արդի մեթոդները, որոնք հարաբերվում են հայ մանկավարժության դարավոր ավանդների հետ: Նշվում է, թե գրականությունն ըստ գրական ուղղությունների և տարիքային խմբերի ինչպես պետք է դասավանդել:

Վերը բերված, ինչպես նաև հայ գրաքննադատական մտքին (2009 թ.) և հայ ժողովրդական բանահյուսությանը (2008 թ.) նվիրված ձեռնարկները նպատակ ունեն մանկավարժական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետում հիշյալ առարկաներին վերաբերող դասընթացները և դրանցում վերլուծվող նյութը ներկայացնել գրքային ձևով: Նույն այս նպատակով հիշյալ ձեռնարկների վերջում կան հավելվածներ, ուր բերված են տվյալ թեմային վերաբերող բնագրային սկզբնաղբյուրային նյութերը, ինչպես նաև տվյալ առարկայի ու նրանում հիշված թեմաների մասին գրականության մատենագիտական ցանկերը:

«Արշակ Չոպանյանը և հայ հին գրականությունը» (Երևան, 2004 թ.) աշխատանքում նշվում է, որ Չոպանյանը հայ հին գրականության ուսումնասիրմամբ իր առջև խնդիր է դնում հին գրականության միջոցով նպաստելու ժամանակի հայ գրականության և մշակութային կյանքի զարգացմանը, ինչպես նաև այն ներկայացնելու օտարներին: Չոպանյանը բնորոշվում է որպես մի գրականագետ, ում հայ գրականության տարբեր հարցերին տրված գնահատականներն արդիական են նաև այսօր և գրված են անտիկ ու եվրոպական գրականության քաջիմացությամբ:

Նրա նամակներից հանված են հայ հին գրականությանը վերաբերող հատվածները, անդրադարձ է կատարված «Նարեկի»՝ նրա վերլուծությանը:

Չոպանյանն ինքը եվրոպական ու հատկապես ֆրանսիական ոճի գեղագետ էր, ժամանակի մշակույթի քաջիմացությամբ, ում գրածները վերլուծելու և արժևորելու համար հարկավոր են նույն այս հատկանիշները, ուստի պատահական չէ, որ այս թեմային հենց Դոլուխանյանն է անդրադարձել: Հիշյալ գրքույկը կարելի է համարել եվրոպական հայագիտությանը դիմելու նրա նախաքայլը:

Ոչ միայն գրական ու ձանաչողական, այլև ազգային-քաղաքական կարևորություն ունի «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարը, ուր Դոլուխանյանը 7 գրքով ներկայացնում է եվրոպական տարբեր գիտնականների հայագիտական գործունեությունը:

Սեն-Մարտենից Ֆրեդերիկ Ֆեյդի ընկած շրջանի հեղինակներին վերաբերող գրքերում երևում է ֆրանսիական հայագիտության զարգացման ընթացքը հայագիտության ընդհանուր հարցերի մատնանշումից մինչև առանձին գիտակարգերին վերաբերող քննությունը:

Շարքը գիտաձանաչողական բնույթից գիտաքննական ուղղվածություն է ստանում, որովհետև ոչ միայն բերվում են եվրոպական հայագետների ասածները և հայտնված կարծիքները, այլև դրանք հարաբերվում են տվյալ հարցի վերաբերյալ այսօր առկա ըմբռնումների հետ, շնորհիվ որի մատնանշվում են ժամանակի քննությունը բռնած տեսակետները և այժմ պարզապես պատմական արժեք ունեցող և տվյալ ժամանակաշրջանի մեջ ստուգաբանվող կարծիքները:

Սա շատ կարևոր հարց է և պահանջում է ճիշտ մոտեցում, որովհետև եթե առանց համապատասխան քննական վերաբերմունքի միայն նկարագրվի, թե ինչ է ասել այս կամ այն հայագետը, ապա կստացվի պարզ վերաշարադրանք: Նաև հակառակը՝ եթե հայագիտության այսօրվա չափանիշների և նվաճումների տեսանկյունից քննադատվեն 19-րդ դարում հայտնված տեսակետները, ապա դա կլինի ոչ պատմական և հակագիտական մոտեցում:

Դոլուխանյանը պատմական մոտեցման և այսօրվա ըմբռնումների հետ հարաբերակցությամբ է գիտականորեն արժևորում եվրոպացի հայագետների թողած գիտական ժառանգությունը:

Նման մոտեցմամբ ոչ թե գրում է, թե հայ դասական պատմագրության այս կամ այն երկի բնագիրն ինչ բացթողումներով է հրատարակվել, այլ թե հրատարակությունից հրատարակություն, շնորհիվ բնագրագիտական նոր սկզբունքների մշակման և տվյալ երկի նոր ձեռագրերի ի հայտ գալու, ինչպես է ձշտվել և ամբողջացել ու ներքին ճիշտ գլխակարգմամբ ներկայացվել տվյալ բնագիրը:

Շարքի գլխավոր նպատակը քանի որ հիշյալ գիտնականների տեսական ըմբռնումները և դրույթները հայ ընթերցողին ներկայացնելն է, ուստի թարգմանաբար մեջբերում կամ վերաշարադրում է նրանց հայտնած կարծիքներն ու տեսակետներն այս կամ այն հարցի վերաբերյալ:

Ֆրանսիական հայագիտության արշալույսն է ներկայացնում Սեն-Մարտենին (1791–1832 թթ.) նվիրված «Սեն-Մարտենը ֆրանսիական հայագիտության հիմնադիր» (Երևան, 2014 թ.) ուսումնասիրությունը:

«Հիշատակարաններ Հայաստանի պատմության և աշխարհագրության» ծավալուն աշխատանքի երկու հատորների առաջաբանները Դոլուխանյանը ներկայացնում է թարգմանաբար և հանգամանալից մեկնաբանություններով:

Ընթերցողը որպեսզի առավել լավ պատկերացում կազմի Հայաստանի պատմական աշխարհագրության վերաբերյալ Սեն-Մարտենի գրածների մասին, թարգմանաբար բերում է Հայաստանի տեղանուններին նվիրված մի քանի տասնյակ բառահոդվածներ, որոնցում նշում է, թե դրանք հայ պատմիչների որ երկերում են հիշվում և նրանց հետ ստուգաբանական ինչ ավանդություններ են կապվում:

Վերը նշված պատմականության սկզբունքով է արժևորում Հովհաննես Դրասխանակերտցու և Ստեփաննոս Օրբելյանի Պատմությունների Սեն-Մարտենի հրատարակությունները:

Ժամանակագրորեն իրար հաջորդող տարբեր հեղինակների միջոցով կազմելով ֆրանսիական հայագիտության պատմությունը՝ Սեն-Մարտենի համար նշում է, որ երբ նա կատարում էր իր ուսումնասիրությունները, դեռևս չկային հայ ժողովրդի պատմությանը, գրականությանը և լեզվին նվիրված ֆրանսերենով ուսումնասիրությունները և հայերեն-ֆրանսերեն բառարանները:

Ֆրանսիական հայագիտության ձևավորված ավանդներն այնուհետև շարունակվելու էին Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեով (1802–1880 թթ.) և Էդուարդ Դյուլորիեով (1807–1881 թթ.):

Բրոսսենին նվիրված գրքում (Երևան, 2002 թ.) նրա հայագիտական աշխատանքները քննվում են վրացագիտության և ընդհանրապես արևելագիտական գործերի հետ որոշակի կապակցության մեջ:

Վրաստանում ըստ արժանվույն է գնահատվել նրա գործունեությունը: Անգամ պատմագեղարվեստական ստեղծագործություններ են գրվել նրան նվիրված, ուստի Դոլուխանյանի գիրքը կարևորվում է նաև որպես հայ ժողովրդի երախտագիտության արտահայտություն մեծանուն գիտնականին, ում անվան հետ է կապվում Անիի գիտական ուսումնասիրության պատմության առաջին փուլը:

Բրոսսեն Էջմիածնի հռչակավոր Մատենադարանի գրացուցակը ռուսերեն և ֆրանսերեն թարգմանություններով գիտական շրջանառության մեջ է դրել:

Այսօր արդեն պատմական սկզբնաղբյուրի արժեք ունեն Բրոսսեի՝ Հայաստանի մասին նկարագրությունները և հատկապես տպավորությունները Ս. Էջմիածնից:

Ֆրանսիական հայագիտության Սեն-Մարտենի ավանդների երկրորդ շարունակողը դարձավ Էդուարդ Դյուլորիեն, ում նվիրված ուսումնասիրությունը (Երևան, 2004 թ.) գրված է նույն մեկնակետով՝ ներկայացնել հայագիտական աշխատանքները, հայ ժողովրդի պատմության ու գրականության ընթացքի կատարած պարբերացումը, ցույց տալ հայ հին գրականությանը և մշակույթին նվիրված ինչ արժեքավոր քննորոշումներ ունի:

Դյուլորիեի դեպքում ևս բերվում են նրա հասարակական հնչելություն ունեցող և հայ ժողովրդի քաղաքական իրավիճակի ու ապագայի մասին հայտնված կարծիքները:

Ժամանակագրորեն հաջորդը Վիկտոր Լանգլուան է (1829–1869 թթ.), ում նվիրված է համանուն աշխատանքը (Երևան, 2003 թ.):

Լանգլուան, ինչպես և Դյուլորիեն ընդգծված հետաքրքրություն են ունեցել Կիլիկիայի հանդեպ, որը թերևս բացատրվում է Ֆրանսիայի արտաքին քաղաքականությամբ:

Յուրաքանչյուր գիտնականի դեպքում հիշվում է, թե վերջինս հետազոտական ինչ նոր թեմա է քննել Ֆրանսիական հայագիտության շրջանակում: Լանգլուայի համար որպես այդպիսիք նշվում են Գրիգոր Մագիստրոսի ստեղծագործությունները և հայկական դրամագիտությունը:

Թե Լանգլուայի և թե Ֆրանսիական մյուս հայագետների դեպքում Դյուլիսանյանը հատուկ ներկայացնում է, թե նրանք ինչ կարծիքներ են հայտնել Մխիթարյան միաբանության մասին: Այդ կարծիքների մեկտեղումը Մխիթարյանների գործունեության արժևորմանը նվիրված գեղեցիկ ժողովածու կարող է դառնալ:

Լավագույնս ներկայացված է Լանգլուայի՝ Կիլիկիա ուղևորությունը պատմաբանասիրական, հայագիտական և ազգագրական տեսանկյուններից: Այն պատկերում է նաև Կիլիկիայի վիճակը 19-րդ դարի երկրորդ կեսին:

Հայկական իրավունքների պաշտպանության այսօրվա հարցադրումների տեսանկյունից ևս այն կարևոր նշանակություն ունի: Ասվածը վերաբերում է հատկապես Սսի կաթողիկոսարանին, որի Կիլիկյան Աթոռին վերադարձնելու հարցն է այսօր դրված: Ֆրանսիական հայագիտության նոր փուլն են նշանավորում Ֆրեդերիկ Մակլերը և վերջինիս աշակերտ

Ֆրեդերիկ Ֆեյդին, որոնց գործունեությունը նաև արտահայտվում է ի նպաստ հայ դատի քարոզչությամբ:

Մակլերի գործունեության այս կողմը ևս արտահայտվել է նրան նվիրված ուսումնասիրության մեջ (Երևան, 2011 թ.):

Բանասիրության մեջ ավանդաբար տարբեր վեճեր են եղել Սեբեոսի Պատմության վերաբերյալ՝ սկսած այս երկի վերնագրից մինչև հեղինակային պատկանելության հարցերը: Դոլուխանյանը Սեբեոսի Պատմության Մակլերի թարգմանության և ուսումնասիրության վերլուծության ժամանակ անդրադառնում է սեբեոսագիտության մեջ առկա տեսակետների քննությանը:

Մակլերը կազմել է Փարիզի Ազգային գրադարանի հայկական ձեռագրերի ձեռագրացուցակը: Ի տարբերություն իր նախորդների՝ նա գրել է նաև նոր շրջանի հայ դասական գրողների մասին: Առանձնակի տեղ է հատկացրել Խաչատուր Աբովյանին: Առաջիններից մեկը ֆրանսիացի հայագետն է նկատել «Վերք Հայաստանի»-ի բանաստեղծական ներքին ռիթմը և էպիկական մեծ շունչը:

Գրքի վերջում որպես հավելված Դոլուխանյանը բերել է Սեբեոսից, Մխիթար Գոշից և Գրիգոր Տաթևացուց Մակլերի կատարած թարգմանությունները հայերեն զուգահեռ բնագրերով:

Շարքը ժամանակագրորեն եզրափակվում է Ֆրեդերիկ Ֆեյդիին նվիրված գրքով (Երևան, 2008 թ.): Այն կարելի է համարել եվրոպական նոր շրջանի հայագիտությանը նվիրված աշխատանք:

Ֆեյդիի՝ «Սասնա ծռերին», հայկական հմայիլներին և ընդհանրապես հայ ժողովրդական հավատալիքներին ու բարբառներին նվիրված ուսումնասիրություններով ու արևմտահայերենի քերականության ձեռնարկով էականորեն ընդլայնվեց ֆրանսիական հայագիտության ուսումնասիրությունների շրջանակը:

Դոլուխանյանն ամփոփ ձևով և այսօրվա հայագիտության տեսանկյունից ներկայացրել է Ֆեյդիի հայտնած կարծիքները, թարգմանել «Սասնա ծռերի»՝ Ֆեյդիի կատարած 138 ծանոթագրությունները:

Նույն այս շարքում են քննված բելգիացի գիտնական Ֆելիքս Նևի հայ պատմագրությանը և հատկապես հայ եկեղեցական մատենագրությանը նվիրված ուսումնասիրությունները «Ֆելիքս Նևը և քրիստոնեական հայ մատենագրությունը» (Երևան, 2001 թ.) գրքում:

«Եվրոպացի հայագետներ» շարքի թեմատիկ ընդլայնված հանրագումարը կարելի է համարել «Եվրոպացի հայագետները Մաշտոցի և հայոց այբուբենի մասին» (Երևան, 2005 թ.) գիրքը, որում բերված են ֆրանսագիր,

գերմանագիր և անգլիագիր ուսումնասիրողների կարծիքները հայոց այբու-
բենի մասին: Ընդ որում, ոչ թե Մաշտոցյան այբուբենին նվիրված հոդվածներ
են հավաքված, այլ Դոլուխանյանը մանրակրկիտ որոնմամբ ի մի է բերել
տարբեր հեղինակների հայ մատենագրությանը և հայոց պատմությանը
վերաբերող հոդվածների և ուսումնասիրությունների այն հատվածները,
որոնք վերաբերում են Մաշտոցին և հայոց այբուբենին:

Շատ կարևոր է գրքում առաջ քաշված այն հարցադրումը, որ հիշյալ
հատվածները և բնորոշումները ճիշտ կլինի թարգմանել և առանձին գրքով
տպագրել հայերեն: Ավելին, կարող ենք ասել, որ Դոլուխանյանի այս ուսում-
նասիրությունն ընդունելով որպես մատենագրական և աղբյուրագիտական
հիմք, նրանում մատնանշված հատվածներն ի մի հավաքելով տպագրելն
ըստ դրանց բնագրերի լեզվի՝ անգնահատելի նշանակություն կունենա ոչ
միայն հայագիտական առումով, այլև կնպաստի մեր երկրի մշակութային
հեղինակության բարձրացմանը:

Շարքի գրքերում շարունակ ընդգծվում է, որ հայ գրականությունը և
հայ մշակույթը Եվրոպայի հայագետներին այն համոզումն է ներշնչել, որ
հայերը, մնալով հայ մատենագրության ժառանգորդները, կպահպանեն
իրենց ազգային ինքնությունը:

Կարող ենք ասել, որ նույն այս գիտակցումն է եղել և մնում է
Աելիտա Դոլուխանյանի գիտական նվիրման, նրա գրած և գրելիք
ուսումնասիրությունների հիմքում: Եվ բոլորովին էլ պատահական չէ,
որ 2010-ին նա ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ՝ դառնալով հայա-
գիտության և հասարակագիտության բաժանմունքի առաջին կին անդամը:

Վարդան Դեվրիկյան

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Արեղյանի անվան

գրականության ինստիտուտի տնօրեն,

բանասիրական գիտությունների դոկտոր

ԿՅԱՆՔԻ ԿԱՐԵՎՈՐ ՏԱՐԵԹՎԵՐԸ

Ծնվել է 1942 թ. փետրվարի 14-ին: Հայրը՝ Գուրգեն Դանիելի Դոլուխանյանը, Ազիզբեկովի շրջանի (ներկայումս Վայք) կուսակցական շրջկոմի առաջին քարտուղարն էր, մայրը՝ Աղավնի Զաքարի Սարուխանյանը, շրջկենտրոնի դպրոցի ուսմասվարը:

1949 թ. ընդունվել է Երևանի Ստ. Շահումյանի անվան թիվ 1 դպրոցի առաջին դասարան:

1959 թ. ավարտել է թիվ 1 դպրոցը՝ գերազանցությամբ:

1959 թ. ընդունվել է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄԻ պատմալեզվագրական ֆակուլտետի առաջին կուրս: Ուսման տարիներին եղել է լենինյան թոշակառու:

1964 թ. ավարտել է ինստիտուտը գերազանցության դիպլոմով:

1964 թ. ընդունվել է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄԻ ասպիրանտուրան՝ հայ հին գրականություն մասնագիտությամբ (առկա ուսուցում):

1968 թ. ավարտել է ասպիրանտուրան:

1966 թ. ամուսնացել է:

1968 թ. հունվարի 18-ին ծնվել է աղջիկը՝ Հասմիկ Մարտիրոսյանը:

1969 թ. հունվարից մինչև 1969 թ. սեպտեմբերի 1-ը եղել է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄԻ ասպիրանտուրայի վարիչը:

1969–1970 թթ. եղել է ՀՊՄԻ-ի հայ գրականության ամբիոնի դասախոս:

1970–1979 թթ.՝ ավագ դասախոս, ապա՝ դոցենտ:

1972 թ. պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն «Ներսես Մոկացի» թեմայով:

1975 թ.՝ դոցենտ ՀՊՄԻ-ի հայ գրականության ամբիոնում:

1979–1989 թթ. եղել է ՀՊՄԻ մայրենի լեզվի և գրականության ֆակուլտետին առընթեր մասնագիտացված խորհրդի գիտքարտուղարը:

1986 թ. հունվարի 27-ին ծնվել է թոռնուհին՝ Շուշան Խուրշուդյանը:

1989 թ. պաշտպանել է դոկտորական ատենախոսություն «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ» թեմայով:

1990 թ. ընտրվել է ՀՊՄԻ-ի հայ գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի վարիչ:

1990 թ. ստացել է պրոֆեսորի կոչում:

2013 թ. Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ-ի հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի վարիչն է:

2010 թ. ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ (գրականագիտություն) հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքում:

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՎՆԵՐ

- 1) 2003 թ. «Մովսես Խորենացի» մեդալ
- 2) 2012 թ. ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ
- 3) 2015 թ. ՀՀ Ազգային ժողովի պատվոգիր
- 4) 2017 թ. ՀՀ Ազգային ժողովի պատվոգիր

ԱՅԼ ՊԱՐԳԵՎՆԵՐ

- 1) 2007 թ. ՀԳՄ Գրական վաստակի համար մեդալ
- 2) 2007 թ. Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ-ի «Խաչատուր Աբովյան» մեդալ
- 3) 2007 թ. Ֆրիտյոֆ Նանսենի ոսկյա հուշամեդալ
- 4) 2008 թ. ՀԳՄ «Նիկոլ Աղբալյան» մրցանակ «Ֆրեդերիկ Ֆեյդին հայագետ» գրքի համար
- 5) 2012 թ. ՀՀ ԿԳ նախարարության ոսկե հուշամեդալ

ԱՆԴԱՄԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ ԹԵՐԹԵՐԻ ԵՎ ԱՄՍԱԳՐԵՐԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԵՐԻ

- 1) ՀԳՄ «Գրական թերթ»
- 2) ՀՀ ԳԱԱ «Պատմաբանասիրական հանդես»
- 3) ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի «Գրականագիտական հանդես»
- 4) ՀՊՄՀ «Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ» ամսագիր
- 5) ՀՊՄՀ գիտական տեղեկագիր
- 6) ՀՊՄՀ «Հայագիտական հանդես»
- 7) «Մանկավարժական համալսարան» պաշտոնաթերթ

ՄՐՅԱՆԱԿՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

- 1) ՀՀ նախագահի մրցանակ գրականության գծով (անդամ)
- 2) ՀՀ պետական մրցանակ գրականության գծով (անդամ)
- 3) Համաշխարհային Հայկական Կոնգրեսի, Ռուսաստանի Հայերի Միավորման, Սփյուռքի նախարարության «Գրական մրցանակաբաշխություն – 21-րդ դար» (նախագահ)
- 4) ՀՀ ԿԳ նախարարության հանրապետական օլիմպիադա գրականության գծով (5 տարի անընդմեջ նախագահ)

ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԻ ՈՒ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻ ԱՆԴԱՄ

- 1) Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ գիտական խորհրդի անդամ
- 2) ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի մասնագիտացված խորհրդի անդամ
- 3) Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ կառավարման խորհրդի անդամ
- 4) ՀՀ մշակույթի նախարարության պետական պատվերով և աջակցությամբ հրատարակվող գրականության ցանկերը ձևավորող խորհրդի անդամ
- 5) ՀՀ մշակույթի նախարարության Գրիգոր Նարեկացու մատյանի 1000–ամյա հոբելյանի կառավարական հանձնաժողովի անդամ
- 6) Խ. Աբովյանի հիշատակին նվիրված կառավարական հանձնաժողովի անդամ

ԱՅՑԵԼԱԾ ԵՐԿՐՆԵՐ

- 1) Աբխազիա – 1 այց
- 2) ԱՄՆ – 12 այց, 3 այցը՝ զեկուցումով
- 3) Անգլիա – 2 այց
- 4) Ավստրիա – 3 այց
- 5) Արգենտինա – 1 այց
- 6) Արցախ – 3 այց, 1 այցը՝ զեկուցումով
- 7) Արևմտյան Հայաստան – 2 այց
- 8) Արաբական Միացյալ Էմիրություններ – 1 այց
- 9) Բաքու, Սումգայիթ – 1 այց
- 10) Բելգիա – 1 այց
- 11) Բրազիլիա – 1 այց
- 12) Գերմանիա – 3 այց
- 13) Դանիա – 1 այց
- 14) Էստոնիա – 2 այց
- 15) Իսպանիա – 1 այց
- 16) Իտալիա – 2 այց
- 17) Լատվիա – 1 այց
- 18) Լեհաստան – 1 այց
- 19) Լիբանան – 1 այց
- 20) Կանադա – 1 այց
- 21) Կիլիկյան Հայաստան – 1 այց
- 22) Կուբա – 1 այց
- 23) Ճապոն – 1 այց
- 24) Հունաստան – 1 այց
- 25) Հունգարիա – 1 այց
- 26) Մեքսիկա – 3 այց
- 27) Նորվեգիա – 1 այց
- 28) Շվեդիա – 1 այց
- 29) Չեխիա – 1 այց

- 30) Ռուսաստան – 20 այց
- 31) Վրաստան – 7 այց, 2 այցը՝ զեկուցումով
- 32) Սիրիա – 1 այց
- 33) Ուկրաինա – 2 այց
- 34) Ուրուգվայ – 1 այց
- 35) Ֆրանսիա – 1 այց՝ զեկուցումով

Ա. ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՇՏՊԱՆՎԱԾ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

2000

Իսկանդարյան Նաիրա: Բանախյուսական նյութերը 16–18–րդ դարերի ձեռագիր մատյաններում

2002

Առաքելյան Ռուզան: Չարլզ Դաուսերը հայագետ

Տողանյան Նաիրա: Հայ հին և միջնադարյան գրականության ուսուցումը ավագ դպրոցում

2003

Գասպարյան Մհեր: Գրականության տեսության ուսուցումը կրթական դպրոցի միջին և ավագ դասարաններում

Սահակյան Պարույր: Ֆրեդերիկ Կոնիքերը հայագետ

2004

Հովսեփյան Լիլիթ: Աստվածաշնչի «Երգ երգոց» գրքի միջնադարյան հայկական մեկնությունները (թարգմանական և ինքնուրույն, Ե–ԺԵ դարեր)

2007

Սարգսյան Նելլի: Մկրտիչ Էմինը հայագետ

2008

Մինասյան Թամարա: Գրիգոր Սկևռացի. կյանքը և գործը

2009

Դավթյան Սուսաննա: Ավետիք Իսահակյանի ստեղծագործության ուսուցումը դպրոցում

2010

Թամամյան Նաիրա: Ստեփանոս Օրբելյանի «Պատմութիւն տանն Սիսական» երկը որպէս գրական ստեղծագործություն

2011

Մարդյան Գայանե: Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործության ուսուցումը դպրոցում

2012

Հարությունյան Անահիտ: Նորայր Աղալյանի ստեղծագործությունը

2013

Հովսեփյան Մերի: «Տաղարան» ժողովածուները հայ միջնադարյան ձեռագրերում

ԴՈԿՏՈՐԱԿԱՆ ԵՎ ԹԵԿՆԱԾՈՒԱԿԱՆ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ

1990

Մեսրոպյան Սեդա: Տեսիլի ժանրը 5–11–րդ դարերի հայ մատենագրության մեջ

1992

Սաֆարյան Վազգեն: Կիլիկյան Հայաստանի գրականությունը (դոկտորական)

1993

Բարսեղյան Բեկա: Լեհահայության մշակութային կյանքը և գրականությունը (դոկտորական)

Մկրտչյան Հասմիկ: Արաբական գեղարվեստական արձակի նշումների հայ միջնադարյան թարգմանությունները (10–14–րդ դարեր)

1996

Գրիգորյան Ռոզա: Հայ մանկական բանահյուսությունը

2000

Պետրոսյան Արմեն: Արամի առասպելը հնդեվրոպական առասպելաբանության համատեքստում և հայոց ազգածագման խնդիրը (դոկտորական)

2001

Թովչյան Արամ: Մովսես Խորենացու հունական աղբյուրների խնդիրը

2002

Գրիգորյան Շավիղ: Հայ աշուղական գրականության պատմություն (Դրվագներ) (դոկտորական)

2003

Սեֆերյան Սոնա: Շեքսպիրը և հայ թարգմանական արվեստը (դոկտորական)

2004

Բոեհենսիեկեր-Ջաքարյան Անահիտ: Հայ հին գրականությունը «Բազմավեպի» էջերում

2005

Մենեմշյան Անահիտ: “Le Monde”-ը և հայ իրականությունը

2007

Եղիազարյան Վանո: Հայրեններ (դոկտորական)

2008

Կարապետյան Լյուդվիգ: Հայ մանկապատանեկան գրականության ակունքներն ու զարգացման փուլերը (դոկտորական)

2009

Կորկոտյան Այծեմիկ: Հայ գիրքը և տպագրական գործը Իրանում 17-րդ դարում (Խաչատուր վարդապետ Կեսարացի)

2011

Ալահվերդյան Սիլվա: Գրիգոր Նարեկացու «Մատենան ողբերգության» և Ջալալ Էդդին Ռումիի «Մասնավի Մանավի» գրքերի համեմատական քննությունը

ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1987

Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ.– Երևան: ԵՊՀ հրատ., 1987.– 232 էջ:

Հրատարակության է ներկայացրել Երևանի Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի հայ գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնը:

Գրախոս՝ Երևանի պետական համալսարանի հայ գրականության ամբիոն:

Բովանդ.՝ Նախաբան

Ներածություն

ա) Հայ միջնադարյան քնարերգության փիլիսոփայական նախահիմքերը

բ) Հայ փիլիսոփայական միտքը հոգու և մարմնի խնդիրների մեկնակետում

գ) Միջնադարի հայ քնարերգության կրոնա-դիցաբանական, հեթանոսական նախահիմքերը

Գլուխ առաջին. Հոգու և մարմնի խնդիրները հայ քնարերգության ակունքներից մինչև Գրիգոր Նարեկացի:

ա) Հեթանոսական շրջան

բ) Հոգու և մարմնի խնդիրները միջնադարյան հայ քնարերգության նախանարեկյան շրջանում

գ) Գրիգոր Նարեկացու քնարերգությունը հոգու և մարմնի խնդիրների դիտակետից

Գլուխ երկրորդ. Հետնարեկյան քնարերգությունը հոգու և մարմնի խնդիրների դիտակետից (11–14–րդ դարեր):

Գլուխ երրորդ. Հոգու և մարմնի պրոբլեմը վիճաբանական քերթվածներում:

Գլուխ չորրորդ. Հոգու և մարմնի պրոբլեմը աշխարհականացման տենդենցի ու ժեղացման պայմաններում (15–18–րդ դարեր):

Ամփոփում

Резюме

Օգտագործված գրականություն

Բովանդակություն

Գրախոս.՝ Ամիրջանյան Սուսաննա: Հայ քնարերգության միջնա-
սյունը: (Ա. Դոլուխանյանի «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարյան հայ
քնարերգության մեջ» ուսումնասիրության մասին) //Գրքերի աշխարհ.–
Երևան, 1988.– թ. 3.– 27 մարտի.– էջ 4:

Գրախոս.՝ Ղազինյան Ա.: Ա. Գ. Դոլուխանյան, Հոգու և մարմնի պրոբ-
լեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ, Երևանի համալսարանի հրա-
տարակցություն, 1987, 230 էջ //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.–
Երևան, 1988.– թ. 8.– էջ 88–91:

1999

Ալիսիա Կիրակոսյանի քնարերգությունը/Խմբագիր՝ Մ. Գիլավյան;
նկարիչ՝ Լ. Ներսիսյան.– Երևան: «Կյորեն» հրատ., 1999.– 56 էջ; լուսանկար:

Գիրքը տպագրված է «Կյորեն» հայրենակցական միության նախաձեռ-
նությամբ և հովանավորությամբ:

Բովանդ.՝ Մուտք

Նախաբան

Առաջին հայտնությունը հայրենիքում

Նամակ առ Հայաստան

Խորան

Զրույցներ Աստծու հետ

Անդենական գրույցներ

Սիրո մեկ ու կես հազարամյակը

Գրախոս.՝ Ադալյան Նորայր: Գիրք Ալիսիայի մասին //Հայաստանի
Հանրապետություն.– Երևան, 1999.– թ. 202.– 16 հոկտեմբերի.– էջ 5:

Գրախոս.՝ Սրապյան Հակոբ: Ալիսիա Կիրակոսյանի քնարերգությունը
//Հայաստան.– Երևան, 1999.– թ. 92.– 4 օգոստոսի.– էջ 4:

2001

Ֆելիքս Նևը և հայ քրիստոնեական մատենագրությունը /
Խմբագիր՝ Սուրեն Սահակյան.– Երևան: «Արտագերս» հրատ., 2001.– 93 էջ:

Բնագրից առաջ՝ «Գիրքն անսահման սիրով և երախտագիտությամբ
նվիրվում է բոլոր օտարազգի հայագետներին՝ անցյալի, ներկայի և ապա-
գալի»:

Բովանդ.՝ Երկու խոսք

Preface

Avant-propos

Два слова

Ներածություն

Քրիստոնյա Հայաստանը և նրա մատենագրությունը

ա) Հայ մատենագրության ընդհանուր նկարագիրը, լեզուն և այբուբենը

բ) Ազգային առաջին գրողներն ու հին թարգմանիչները: Գրականության վերածնունդը խաչակիրների ժամանակաշրջանում

գ) Հայագիտական նոր կենտրոններ ժամանակակից դարերում և Եվրոպան

դ) Հայ օրհներգը, շարականը: Սուրբ Հռիփսիմեի և նրա հավատակիցների լեզենդը, Վարդանանց և նրա զինակիցներին նվիրված շարականը

ե) Ներսես Շնորհալի կաթողիկոսը որպես գրող

զ) Հայոց պատմագրության հիմնական հուշարձանները

է) Եղիշեն 5-րդ դարի պատմիչ

ը) Հովհաննես Վեցերորդ կաթողիկոսը և նրա «Հայոց պատմությունը»: Հովհաննես Դրասխանակերտցու ժամանակաշրջանը և նրա երկի ոճը: Հովհաննես Դրասխանակերտցին հայոց հին պատմության մասին: Մանրամասներ Բագրատունիների թագավորության և իրեն ժամանակակից իշխանների մասին: Հովհաննես Վեցերորդը Հայաստանի քրիստոնեության պատմիչ

թ) Մատթեոս Եղեսացու ժամանակագրությունը: Մատթեոս Եղեսացին և նրա առնչությունը առաջին խաչակրաց արշավանքի հետ: Գողեֆրոյ դը Բույոնի նշանավոր գործերը: Պաղտին Առաջինը և նրա հաջորդները Երուսաղեմի գահի վրա

ժ) Հայկական աղբյուրները մոնղոլների պատմության մասին մինչև Թովմա Մեծփեցու Պատմությունը (XIII-XV դդ.)

ժա) Գրիգոր Նարեկացին Ֆելիքս Նևի գնահատմամբ

4) Ֆ. Նևի աշխատությունը՝ նվիրված Թովմա Մեծփեցուն:

5) Հայ գրականության մի քանի արժանահիշատակ հրապարակումներ: Վերջաբան

Ծանոթագրություններ

Բովանդակություն

Գրախոս.՝ Պետրոսյան Թևոս: Ֆելիքս Նևր և Հայաստանը //Գրական թերթ.- Երևան, 2002.- թ. 2.- 25 հունվարի.- էջ 3:

Գրախոս.՝ Պետրոսյան Նորիկ: Անլիտա Դոլուխանյանի «Ֆելիքս Ներ և հայ քրիստոնեական մատենագիտությունը» գիրքը //Հայաստանի կոմունիստ.– Երևան, 2001.– թ. 21.– 12–19 հունիսի.– էջ 4:

Գրախոս.՝ Մխիթարյան Սարգիս: [Ա. Դոլուխանյանի «Ֆելիքս Ներ և հայ քրիստոնեական մատենագրությունը», «Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեն հայագետ», «Վիկտոր Լանգլուան հայագետ» գրքերի վերլուծություն] // Պատմա–քանասիրական հանդես.– Երևան, 2004.– թ. 2.– էջ 303–306:

Գրախոս.՝ Աղալյան Նորայր: Արժեքավոր ուսումնասիրություն՝ բարոյական լուսապսակով //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2001.– թ. 69.– 18 հուլիսի.– էջ 3:

2002

Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեն հայագետ /Խմբագիր՝ Սուրեն Սահակյան.– Երևան: «Արտագերս» հրատ., 2002.– 116 էջ: դիմանկար:

Գիրքը նվիրվում է անվանի հայագետ Մարի Բրոսսեի ծննդյան 200–ամյակին:

Բնագրից առաջ՝ «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարով հրատարակված և հրատարակվելիք գրքերի շարքը:

Բովանդ.՝ Նախաբան

Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեի կյանքը

Գլուխ առաջին. Մարի Բրոսսեն հայ պատմիչների գնահատմամբ:

ա) Թովմա Արծրունի

բ) Ստեփանոս Օրբելյան

գ) Մխիթար Այրիվանեցի

դ) Ուխտանես

ե) Կիրակոս Գանձակեցի

զ) Առաքել Դավրիժեցի

է) Հայ պատմիչների երկու ժողովածուները

Գլուխ երկրորդ. Մարի Բրոսսեի հայագիտական հետազոտությունների բազմաբղետությունը:

ա) Միջնադարյան Հայաստանի իրավական օրենքները

բ) Հայկական դրամների պատմական արժեքը

գ) Էջմիածնի գրացուցակի ֆրանսերեն և ռուսերեն թարգմանությունները

դ) Այցելություն Հայաստան

ե) Հաղպատ–Սանահինի վանքերը

զ) Անիի ավերակները

Վերջաբան

Postface

Epilogue

Послесловие

Ծանոթագրություններ

Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեի հայագիտական հիմնական աշխատանքները

Բովանդակություն

Գրախոս. Թամամյան Նաիրա: Բրոսսեի հայագիտական ժառանգությունը // Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2002.– թ. 52.– 23 թ. մարտի.– էջ 5:

Գրախոս. Մխիթարյան Սարգիս: [Ա. Դոլուխանյանի «Ֆելիքս Ներևի հայ քրիստոնեական մատենագրությունը», «Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեն հայագետ», «Վիկտոր Լանգլուան հայագետ» գրքերի վերլուծություն] // Պատմա-բանասիրական հանդես.– Երևան, 2004.– թ. 2.– էջ 303–306:

Շառլ Ազնավուրը բանաստեղծ /Խմբագիր՝ Նորայր Ադալյան.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2002.– 84 էջ:

Բովանդ.՝ *Introduction*

Մուտք

Կյանքը

Սիրո երգերը

Կյանքի փիլիսոփայությունը

Արմատները, հայրենիքները

Conclusion

Վերջաբան

Բովանդակություն

Գրախոս. Շառլ Ազնավուրը բանաստեղծ // Նոր Դար.– Երևան, 2002.– թ. 4.– էջ 295:

2003

Վիկտոր Լանգլուան հայագետ: («Եվրոպացի հայագետներ» III) / Խմբագիր՝ Սուրեն Սահակյան.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2003.– 120 էջ.– Ամփոփումը՝ ֆրանսերեն և անգլերեն:

Նվիրում եմ եղբորս՝ Լևոն Գուրգենի Դոլուխանյանի պայծառ հիշատակին:

Բովանդ.՝ *Նախաբան*

Գլուխ առաջին. Վիկտոր Լանգլուան և հայ գրականությունը:

Գլուխ երկրորդ. Ճանապարհորդություն դեպի Կիլիկիա, կիլիկյան հայ թագավորների դրամներն ու հրովարտակները:

Գլուխ երրորդ. Վիկտոր Լանգլուան և հայ պատմագրությունը:

Ամփոփում

Résumé

Summary

Բովանդակություն

Գրախոս. Եվրոպայի հայագետները մատենաշարով / Գ. Ա. //Եթեր.– Երևան, 2003.– թ. 43.– 27 հոկտեմբերի.– էջ 3:

Գրախոս. Դավթյան Յուրի: Օգտակար աշխատանքներ //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2003.– թ. 197.– 22 հոկտեմբերի.– էջ 5:

Գրախոս. Մխիթարյան Սարգիս: [Ա. Դյուրխանյանի «Ֆելիքս Ներ և հայ քրիստոնեական մատենագրությունը», «Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեն հայագետ», «Վիկտոր Լանգլուան հայագետ» գրքերի վերլուծություն] // Պատմա-բանասիրական հանդես.– Երևան, 2004.– թ. 2.– էջ 303–306:

2004

Արշակ Չոպանեանը եւ հայ հին գրականությունը /Գիտական խմբագիր՝ Սուրեն Դանիելեան; Գրախոս՝ Նորայր Ադալեան; Ատենապետ՝ դոկտոր Գրիգոր Ադանալեան; Ատենադպիր՝ դոկտոր Խաչիկ Ֆաբրիկաճեան; «Սփիւռք» գիտաուսումնական կենտրոն; Թեքեան մշակութային միություն.– Երևան: Զանգակ–97, 2004.– 136 էջ, դիմանկար:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսին՝ Մենագրությունը տպագրում է Հայկաի Թեքեան մշակութային Միության Վերին Մարմնի որոշման համաձայն եւ բարձր հովանաւորութեամբ: Բնագրում՝ ֆրանսերեն հատվածներ:

Բովանդ.՝ Մուտք

Գլուխ առաջին. Հայ հին եւ միջնադարեան գրականութեան խնդիրները Արշակ Չոպանեանի նամակներում:

Գլուխ երկրորդ. “La Roseraie d’Arménie” ժողովածուի հատորները:

Գլուխ երրորդ. Հայ միջնադարեան գրականութեանը նուիրուած Ա. Չոպանեանի հետազօտութիւնների բազմազանութիւնը:

Գլուխ չորրորդ. Գրիգոր Նարեկացին՝ Արշակ Չոպանեանի գնահատմամբ:

Ամփոփում

Ցանկ մենագրութեան մէջ օգտագործուած Ա. Չոպանեանի երկերի

Բովանդակութիւն

Գրախոս.՝ Հրատարակություններ՝ նվիրված Արշակ Չոպանյանին: [Ա. Չոպանյանի մահվան 50-րդ տարելիցի կապակցությամբ հրատարակված Ա. Դոլուխանյանի «Արշակ Չոպանյանը և հայ հին գրականությունը» և Կ. Դավաթյանի «Ծաղկեփունջ իր շիրիմին» գրքերի մասին /Մ. Բ. //Ազգ.-Երևան, 2005.- թ. 23.- 10 փետրվարի.- էջ 6:

Էդուարդ Դյուլորիեն հայագետ: («Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշար, 4) /Խմբագիր՝ Նորայր Ադալյան.- Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2004.- 72 էջ:

Բնագրից առաջ՝ Նվիրում եմ մեր ընտանեկան սրբությունների՝ հորս՝ Գուրգեն Դոլուխանյանի, մորս՝ Ադալնի Սարուխանյանի, եղբորս՝ Լևոն Դոլուխանյանի պայծառ հիշատակին:

Բովանդ.՝ Նախաբան

Հայ պատմիչներ. հին շրջան, միջին շրջան, նոր շրջան

Preface

Historiens Armeniens: periode ancienne, periode moyenne, nouvelle periode

Preface

Armenian historians: ancient period, medium period, new period

Մաս Ա. Հայերը և հայագիտությունը որպես Էդուարդ Դյուլորիենի գիտահետազոտական բնագավառ:

Մաս Բ. Խաչակիրների մասին եղած հայկական աղբյուրների թարգմանությունը, հրատարակումն ու գնահատումը:

Մաս Գ. Էդուարդ Դյուլորիենի երկերը՝ նվիրված հայոց եկեղեցուն:

Անհոփում

Բովանդակություն

Գրախոս.՝ Ամիրջանյան Սուսաննա: «Եվրոպայի հայագետներ» մատենաշարը //Էջմիածին.- 2004.- թ. Թ-Ժ.- էջ 141-144:

Գրախոս.՝ Սանթրյան Վանիկ: Ֆրանսիացի հայագետի կյանքը և գործը: [Աելիտա Դոլուխանյանի «Էդուարդ Դյուլորիեն հայագետ» աշխատության մասին] //Ազգ.- 2005.- թ. 48.- 18 մարտի.- էջ 6:

2005

Գրիշա Դարբինյանի գրական խոհերը /Խմբագիր՝ Լևոն Անանյան.- Երևան: ՀԳՄ հրատ., 2005.- 120 էջ; նկար, դիմանկար:

Բովանդ.՝ Նախաբան

Մաս առաջին. Ես ինձ տեսնում եմ բանաստեղծ:

Մաս երկրորդ. Գրիշա Դարբինյանի արձակը:
Մաս երրորդ. Հուշագրում եմ, որ մարդիկ ձանաչեն և սովորեն:
Ամփոփում
Postscript
Բովանդակություն

Եվրոպացի հայագետները Մաշտոցի և հայոց այբուբենի մասին:
(Նվիրվում է հայոց այբուբենի ստեղծման 1600–ամյա հոբելյանին) /Խմբագիր՝ Վարդան Դերիկյան.– Ս. Էջմիածին: Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2005.– 96 էջ:

Տիտղոսաթերթից առաջ՝ «Հրամանաւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգնի Երկրորդի սրբազնագոյն եւ վեհափառ կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց: Տպագրվում է մեկենասութեամբ տեր և տիկին Սարգիս և Միշել Պետրոսյանների (Փարիզ, Ֆրանսիա): Տպագրվում է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ:

Բովանդ.՝ Նախաբան
Preface

Մաս առաջին. Ֆրանսիացի հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին:
ա. Առաջին շրջանի ֆրանսիացի հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին
բ. Երկրորդ շրջանի ֆրանսիացի հետազոտողները մաշտոցյան գրերի մասին

Մաս երկրորդ. Գերմանացի հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին:
Մաս երրորդ. Անգլիագիր հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին:
Ամփոփում
Հավելված. Եթովպական առասպել հայ տառերու գյուտի մասին
Բովանդակություն

Գրախոս.՝ «Եվրոպացի հայագետները Մաշտոցի և հայոց այբուբենի մասին» //Գրական թերթ.– Երևան, 2005.– թ. 45.– 23 դեկտեմբերի.– էջ 8:

2008

Ֆրեդերիկ Ֆեյդին հայագետ: («Եվրոպացի հայագետներ» V): Հայկական մատենաշար Գալուստ Կիլպէնկեան հրատարակութեան /Խմբագիր՝ Վարդան Դերիկյան.– Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2008.– 262 էջ: դիմանկար:

Գիրքը տպագրության է երաշխավորել Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ գիտական խորհուրդը: Նվիրվում է հայ ժողովրդի մեծ բարեկամ Ֆրեդերիկ Ֆեյդիի ծննդյան 100-ամյա հոբելյանին:

Ֆրեդերիկ Ֆեյդիի կյանքը:

Գլուխ Ա.

Ա. Ֆրեդերիկ Ֆեյդին «Սասունցի Դավիթ» էպոսի թարգմանիչ և մեկնաբան:

Բ. Ֆրեդերիկ Ֆեյդիի՝ «Սասունցի Դավիթ» էպոսին կցված ծանոթագրությունները:

Գլուխ Բ.

Հայաստանի քրիստոնեական հմայիլները:

Հիշատակարան:

Գլուխ Գ.

Ա. Ֆ. Ֆեյդիի «Հայոց լեզվի դասագիրքը»:

Բ. Ֆ. Ֆեյդին մաշտոցյան այբուբենի մասին:

Գլուխ Դ. Ֆ. Ֆեյդիի հայագիտական հետաքրքրությունների բազմազանությունը:

ա) Ֆ. Ֆեյդին Հեթում պատմիչի մասին

բ) Ֆրեդերիկ Ֆեյդին հայոց հին վեպի գնահատող

գ) Ֆրեդերիկ Ֆեյդիի բանախոսությունը՝ կարդացված 1965-ին Բրյուսելում Հայոց ցեղասպանության 50-ամյակի առթիվ

դ) Ֆրեդերիկ Ֆեյդիի զեկուցումը նվիրված հայ բարբառագիտությանը

ե) Ֆ. Ֆեյդին Հակոբ Պարոնյանի ու Երվանդ Օտյանի մասին

Վերջաբան

Հավելված. Ֆրեդերիկ Ֆեյդի «Սասունցի Դավիթ» (Չափածո էպոս): Նմուշներ Ֆ. Ֆեյդիի տպագրած հմայիլներից: Հեթում պատմիչ հեղինակ «Ծաղիկ պատմութեանց արեւելեան աշխարհի»:

Postface

Անխնայացանկ

Օգտագործված գրականություն

Գալուստ Գյուլպենկյան հիմնարկության հովանավորությամբ Երևանի համալսարանի հրատարակչությունը լույս է ընծայել հետևյալ գրքերը:

Գրախոս.՝ Մխիթարյան Սարգիս, «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարի 5-րդ հատորը և հայ գրականությունը // Էջմիածին. – 2008. – թ. Ե. – էջ 139–144:

Գրախոսություն. Սանթրոյան Վանիկ: Հրատարակվել է «Ֆրեդերիկ Ֆեյդին հայագետ» ուսումնասիրությունը //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2008.– թ. 209.– 25 հոկտեմբերի.– էջ 6:

Проблема души и тела в средневековой армянской поэзии /Редактор Анушаван Закарян.– Ереван: Зангак–97, 2008.– 262 с.– Ամփոփումը՝ անգլերեն և ֆրանսերեն:

Печатается по решению ученого совета Института литературы им. М. Абегамяна НАН РА.

Содержание: К читателю

Введение

Глава первая:

Философские предосновы средневековой Армянской поэзии

Армянская философская мысль о вопросах души и тела

Религиозно–мифологические, языческие первоосновы средневековой Армянской поэзии

Глава вторая

Проблема души и тела в Армянской поэзии от ее истоков до X века

Проблема души и тела в средневековой Армянской поэзии в период до Григора Нарекаци

Глава третья

Лирика Григора Нарекаци в аспекте проблемы души и тела

Глава четвертая

Армянская поэзия с точки зрения проблемы души и тела в XI–XIV вв.

Глава пятая

Проблема души и тела в полемических сочинениях

Глава шестая

Проблема души и тела в условиях усиления тенденций обмирщения (XV–XVIII вв.)

Резюме

Synopsys

The subject of body and soul in Armenian medieval poetry

Résumé

Le probleme du corps et de l'ame dans la poésie medievale Arménienne

Список использованной литературы

Содержание.

Գրախոս.՝ Ավագյան Ա.: «Երևանցի գրականագետի գիրքը հարստացրել է Հարվարդի համալսարանի հավաքածուն» //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2009.– թ. 189.– 1 հոկտեմբերի.– էջ 5:

Գրախոս.՝ Բարանով Յուրի: Հավերժական հարց //Лит. Газета.– 2010.– թ. 13.– 7–13 апреля:

Գրախոս.՝ Գրական թերթ.– Երևան, 2010.– թ. 16.– 14 մայիսի.– էջ 3:

Գրախոս.՝ Баранов Юрий. Проблема души и тела в средневековой армянской поэзии //Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2010.– թ. 2.– էջ 279–280:

Գրախոս.՝ Դավթյան Յուրի //Առավոտ.– Երևան, 2009.– թ. 185.– 26 սեպտեմբերի.– էջ 16:

2009

Ներսես Մոկացի: (Կյանքը, գործունեությունը).– Ս. Էջմիածին: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հրատ., 2009.– 207 էջ.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն և ֆրանսերեն:

Տիտղոսաթերթից առաջ՝ «Հրամանաւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգնի Երկրորդի սրբազնագոյն եւ վեհափառ կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց»:

Բովանդ.՝ Առաջաբան

Գլուխ առաջին. Ներսես Մոկացին և իր ժամանակը:

1. Ներսես Մոկացու կենսագործունեության ուսումնասիրության պատմությունը
2. Ներսես Մոկացու կենսագրությունը
3. Ներսես Մոկացու ապրած ժամանակը
4. Հոգևոր միաբանություն–դպրոցներ
5. Ներսես Մոկացու գրական ժառանգության մատենագիտական քննությունը

Գլուխ երկրորդ. Ներսես Մոկացու ժառանգության արժեքավորումը:

1. Պատմական թեմատիկայով ստեղծագործությունները
2. Հոգու և մարմնի գաղափարական փոխհարաբերությունների մոտիվներով գրված ստեղծագործությունները

Գլուխ երրորդ. Ներսես Մոկացու երկերի գրական ուղղության, լեզվի և արվեստի մասին:

1. Ներսես Մոկացու ստեղծագործությունների գրական ուղղությունը
2. Ներսես Մոկացու երկերի լեզուն
3. Ներսես Մոկացու երկերի գրական սեռերը և ժանրերը
4. Ներսես Մոկացու ստեղծագործությունների արվեստը

Անփոփում

Нерсес Мокаци (Жизнь, общественная и литературная деятельность). Резюме

Nerses Mokatsi (Sa vie, ses activités publiques et son heritage littéraire). Résumé

Բովանդակություն

Գրախոս.՝ Անանյան Շահեն արեղա: Քննարկ, թե՛ վեղար: [Ա. Դոլունյան-յանի «Ներսես Մոկացի» աշխատության մասին] //Էջմիածին.– 2009.– թ. ԺԲ.– էջ 120–132:

2011

Նորայր Աղալյանի տոնեղծագործությունը /Խմբագիր՝ Անուշավան Զաքարյան.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2011.– 148 էջ: լուսանկար.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն և անգլերեն:

Հրատարակության է երաշխավորել Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ գիտական խորհուրդը: Բնագրից առաջ՝ Նվիրվում է Նորայր Աղալյանի ծննդյան 75–ամյա հոբելյանին:

Բովանդ.՝ Նախաբան

Գլուխ առաջին. Աղալյան արձակագիրը:

«Խաղաղ զորանոցներ»

Հին թաղի նոր կյանքը

Ներսես Շնորհալի «Թուղթ ընդհանրական», կանանց

«Ապոկալիպսիս» վիպակը

Համաճարակի պատկերը

Գերիրապաշտությունը որպես նախընտրելի մեթոդ

Նոր խոսք հայոց ողբերգության մասին

«Ծաղրածուն մեծ քաղաքում»

«Արտույտը» պատմվածքի գեղարվեստական կատարելությունը

«Ամստերդամ»

«Վկան»

Գլուխ երկրորդ. Ն. Աղալյանը դրամատուրգ:

Նորից կինը և տղամարդը

«Բորենու ժամանակը»

«Բեմական փորձ»

«Բառը»

«Մարկոս» պիեսը

Գլուխ երրորդ. Ն. Աղալյանը գրականագետ և հրապարակախոս:

«Սովետահայ պատմվածքը»
«Թոթովենց» մենագրությունը
«Ճամփաներ ու ճամփորդներ»
Մենախոսություն ժամանակի հետ՝ ուղղված բազմաբանակ ունկնդիր-
ների

Послесловие

Afterword

Հավելված

Հարցազրույց Նորայր Ադալյանի հետ

Երկու կարծիք Ն. Ադալյանի «Ժամադրություն» վիպակի մասին

Գայանե Բադալյան. Ն. Ադալյանի «Ժամադրություն» վիպակը

Ստեղծա Գևորգյան. Ն. Ադալյանի «Ժամադրություն» վիպակը

Օգտագործված գրականության ցանկ

Բովանդակություն

Գրախոս.՝ Մուրաֆյան Լևոն: Գրականության և գրողի խնդիրը
ըստ Անլիտա Դոլուխանյանի //Գրական թերթ.- Երևան, 2012.- թ. 24.- 6
հուլիսի.- էջ 6:

Ֆրեդերիկ Մակլերը հայագետ: («Եվրոպացի հայագետներ» մատեն-
նաշար, VI) /Խմբագիր՝ Սերգեյ Սարինյան.- Երևան: «Զանգակ-97», 2011.-
224 էջ: լուսանկար.- Ամփոփումը՝ ֆրանսերեն:

Հրատարակության է երաշխավորել Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ
գիտական խորհուրդը:

Բովանդ.՝ Նախաբան

Գլուխ առաջին. Ֆ. Մակլերը և հայ ժողովրդի պատմական ընթացքը:

1. Սերբոսի պատմության ֆրանսերեն թարգմանությունը
2. Հայաստանի պատմական ձակատագիրը «Հայաստանի շուրջը»
ժողովածուում
3. «Կիլիկիայի շուրջը»
4. Ղրիմի հայկական գաղթօջախի մասին
5. Գրիգոր Տաթևացու «Ընդդեմ տաճկաց» հակաձառության մասին
6. «Հայաստանը և Իսլանդիան» հոդվածը
7. Հայերենի ամբիոնն արևելյան կենդանի լեզուների դպրոցում
8. Բաղեշի Աստվածամոր տաճարը
9. Ֆ. Մակլերը և Մովսես Խորենացու «Հայոց պատմությունը»

*Գլուխ երկրորդ. Հայ գրականությունն ու մշակույթը Ֆ. Մակլերի հետազոտու-
թյուններում:*

1. Խաչատուր Աբովյանի մասին
2. Փարիզի ազգային գրադարանի հայկական ձեռագրացուցակի առաջաբանը
3. Մխիթար Գոշի առակների ընտրանին
4. Հայ հեթանոսական, քրիստոնեական–միջնադարյան և աշուղական երգարվեստը Ֆ. Մակլերի գնահատմամբ
5. Բացառիկ տեղեկություններ հայ գրականության և մշակույթի վերաբերյալ Ֆ. Մակլերի Հայաստան կատարած ուղևորությունից
6. Ժամանակակից հայ գրականության քրեստոմատիան
7. Ֆ. Մակլերը հայ մանրանկարչության ու զարդարվեստի մասին
Վերջաբանի փոխաբան

En Guise d'épilogue

Հավելված.

1. Առակք Մխիթարայ Գոշի, Fables de Mkhithar Goch
2. Գրիգոր Տաթևացի, Grigor Tathewatsi
3. Սեբեոս, Sebéos

Օգտագործված գրականության ցանկ

Բովանդակություն

Գրախոս.՝ Զաքարյան Անուշավան: Ֆրեդերիկ Մակլերը հայագիտության երախտավոր //Գիտություն.– Երևան, 2011.– թ. 10.– Հոկտեմբեր.– էջ 6–7:

Գրախոս.՝ Զաքարյան Անուշավան: Ֆրեդերիկ Մակլերը հայագետ // Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2011.– թ. 3.– էջ 241–246:

Գրախոս.՝ Զաքարյան Անուշավան: «Եվրոպացի հայագետներ»։ Ֆրեդերիկ Մակլերը հայագետ //Ազգ մշակույթ: Հավելված.– Երևան, 2012.– թ. 9.– 12 մայիսի.– էջ Է–Ը:

Գրախոս.՝ Հակոբյան Հրավարդ: «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարի նոր գիրքը //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2012.– թ. 2.– 11 հունվարի.– էջ 5:

Գրախոս.՝ Լեզվաշխարհ: (Լեզվական հիմնախնդիրներին նվիրված նյութերի ժողովածու): Պրակ 5.– Երևան: «Պոլիգրաֆբիզնես» ՍՊԸ, 2011.– էջ 64–68:

2012

Համընդհանուր խմաստախոսություններ (Անգլերեն–հայերեն)= Universal proverbs (English–Armenian) /Կազմող և առաջաբանի հեղինակ՝ Ա. Դոլուխանյան.– Երևան: Զանգակ–97, 2012.– 96 էջ: լուսանկար:

Հրատարակության է երաշխավորել Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ գիտական խորհուրդը: Բնագիրը՝ հայերեն և անգլերեն:

Բովանդ.՝

Երկու խոսք

Foreword

Նախաբան

Իմաստախոսություններ

Օգտագործված գրականություն

Բովանդակություն:

2014

Գրաբարյան բնագրերի դասական թարգմանիչը (Ա. Ա. Աբրահամյան): Հոդվածների ժողովածու /Անլիտա Դոլուխանյան, Լիլիթ Հովսեփյան, Պարույր Սահակյան.- Երևան: Լուսակն, 2014.- 108 էջ, դիմանկար:

Հոդվածների ժողովածուն տպագրության է երաշխավորել Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ բանասիրական ֆակուլտետի խորհուրդը: Բնագրից առաջ՝ «Նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՊՄՀ հայոց լեզվի և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի երկարամյա վարիչ Աշոտ Արսենի Աբրահամյանի ծննդյան 95-ամյակին»:

Բովանդ.՝ *Երկու խոսք*

A few words

Եզնիկ Կողբացու «Եղծ աղանդոցի» աշխարհաբար թարգմանության կարևորությունը

Ստեփանոս Օրբելյանի Պատմության գեղարվեստական հատվածների աշխարհաբար թարգմանությունը

Ստեփանոս Օրբելյանի Պատմության աշխարհաբար թարգմանության ծանոթագրությունների հարատվությունը

Հավելված՝ Եղծ աղանդոց. Աղանդների հերքումը; Ստեփանոս Օրբելյան. Սյունիքի պատմություն

Բովանդակություն

Ա.-Ժ. Սեն-Մարտենը ֆրանսիական հայագիտության հիմնադիր: («Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշար, VII).- Երևան: Զանգակ-97, 2014.- 240 էջ; լուսանկար:

Տպագրվում է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ: Բնագիրը՝ հայերեն և ֆրանսերեն:

Բովանդ.՝ Նախաբան

Սեն–Մարտենի կյանքը

Գլուխ առաջին. Հայաստանի պատմությունն ու աշխարհագրությունը Սեն–Մարտենի հետազոտություններում:

ա) «Հիշատակարաններ Հայաստանի պատմության և աշխարհագրության» գրքի երկու առաջաբանները

բ) «Հիշատակարաններ Հայաստանի պատմության և աշխարհագրության» գրքի երկու հատորները

գ) Սեն–Մարտենը Հովհաննես Դրասխանակերտցու «Հայոց պատմության» թարգմանիչ

դ) Սեն–Մարտենի բանախոսությունը՝ նվիրված Արշակունիների ծագմանն ու պատմությանը

ե) Արշակունիների 4 թագավորական ձյուղերն ըստ Սեն–Մարտենի

Գլուխ երկրորդ. Սեն–Մարտենը հայ միջնադարյան մատենագրության և մշակույթի գնահատող:

ա) Սուրբ Հռիփսիմեին նվիրված ողբերգության առաջին անդրադարձը

բ) Սեն–Մարտենը Վարդան Այգեկցու առակների թարգմանիչ

գ) Սեն–Մարտենը Մովսես Խորենացու գնահատող

դ) Շուլցի հնագիտական ձամփորդությունը դեպի Արևելք

ե) Սեն–Մարտենը Մարտիրոս Երզնկացու ուղեգրության առաջին հրատարակիչ

զ) Սեն–Մարտենը Վենետիկի Մխիթարյանների «Ընտիր մատենագիրք» շարքի մասին

է) Սեն–Մարտենը Ղ. Ինձիձյանի «Ստորագրութիւն հին Հայաստանեայց» գրքի մասին

ը) Սեն–Մարտենի՝ հայերին վերաբերող վերջին հոդվածներից

թ) Ամփոփման փոխարեն, Résumé

Հավելված

ա) The contemporary validity of French armenologist Saint–Martin’s masterpiece

բ) Современная ценность шедевра французского арменоведа Сен–Мартена

գ) Հատընտիր առակք Վարդանայ վարդապետի

դ) Սեն–Մարտենի գիտական ժառանգությունն ըստ Քերովրե Պատկանյանի

6. Անձնանուններ

7. Օգտագործված գրականության ցանկ

Բովանդակություն

Գրախոս.՝ Սեն–Մարտենը ֆրանսիական հայագիտության հիմնադիր //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2014.– թ. 14.– 30 հոկտեմբերի.– էջ 5:

2016

Ալիսիա Կիրակոսյանի քնարերգությունը /Խմբագիր՝ Նորայր Ադալյան.– Երևան: «Զանգակ» հրատ., 2016.– 136 էջ:

Գիրքը տպագրության է երաշխավորել ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի գիտական խորհուրդը: Բնագրից առաջ՝ Նվիրվում է Ալիսիա Կիրակոսյանի ծննդյան 80–ամյակին:

Բովանդ.՝ Նախաբան

Մուտք

Առաջաբան

Առաջին հայտնությունը հայրենիքում

Նամակ առ Հայաստան

Խորան

Զրույցներ Աստծու հետ

Անդենական զրույցներ

Սիրո մեկուկես հազարամյակը

Խաղաղություն քվանտային

Հավելված.

Миссия поэта

Алисия Киракосян. Из книги ”Алтарь”

Уведомление

Օգտագործված գրականություն

Բովանդակություն:

Գրախոս.՝ Նոր գիրք //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2016.– թ. 3.– 30 մարտի.– էջ 6:

ՔՆՆԱԿԱՆ ԲՆԱԳՐԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ ՍՏԵՂԾՎԱԾ ԳՐՔԵՐ

1975

Ներսես Մոկացի: Բանաստեղծություններ /Աշխատասիրությամբ Ա. Գ. Դոլուխանյանի; ՀՍՍՀ ԳԱ Մ. Աբեղյանի անվան ինստիտուտի հրատարակություն.– Երևան: Տպ. ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1975.– 208 էջ:

Գրախոս.՝ Ղազինյան Ա.: Ներսես Մոկացի, Բանաստեղծություններ, աշխատասիրությամբ՝ Ա. Գ. Դոլուխանյանի, ՀՍՍՀ ԳԱ հրատարակչություն, Երևան, 1975, 208 էջ //Պատմա-բանասիրական հանդես.– Երևան, 1976.– թ. 1.– էջ 273–276:

1985

Ներսես Մոկացի: Բանաստեղծություններ /Աշխատասիրությամբ Ա. Գ. Դոլուխանյանի.– Երևան: «Սովետական գրող» հրատ., 1985.– 165 էջ:

Գրախոս.՝ Ղազինյան Արշալույս: Ուշ միջնադարի զարթոնքի բանաստեղծը //Գրական թերթ.– Երևան, 1985.– թ. 32.– 23 օգոստոսի.– էջ 3:

Գրախոս.՝ Խաչատրյան Պողոս: Մոկացին նոր հրատարակությամբ //Գրքերի աշխարհ.– Երևան, 1985.– թ. 1.– 20 հունվարի.– էջ 4:

1988

Խաչատուր Կեչառեցի: Տաղեր: («Հայ քնարերգություն» մատենաշար) /Աշխատասիրությամբ Ա. Դոլուխանյանի; Խմբագիրներ՝ Ս. Է. Թովչյան, Ա. Ս. Քիշոյան.– Երևան: «Սովետական գրող» հրատ., 1988.– 120 էջ:

Գրախոս.՝ Մելքոնյան Հովհաննես: Խաչատուր Կեչառեցու տաղերը: (Ա. Դոլուխանյանի աշխատասիրությամբ հրատարակված համանուն գրքի մասին) //Գրքերի աշխարհ.– Երևան, 1988.– թ. 4.– 24 ապրիլի.– էջ 4–5:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

2006

Հայ գրականության դասավանդման մեթոդիկա.– Երևան: Զանգակ–97, 2006.– 104 էջ:

Տպագրվել է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ բանասիրական ֆակուլտետի խորհրդի երաշխավորությամբ:

Հայ գրականության պատմություն: (Հին և միջնադարյան գրականություն): Դասագիրք.– Երևան: Զանգակ–97, 2006.– 132 էջ:

Տպագրվում է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ բանասիրական ֆակուլտետի խորհրդի երաշխավորությամբ:

Հայ գրականության տեսություն.– Երևան: Զանգակ–97, 2006.– 96 էջ:
Տպագրվել է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ բանասիրական ֆակուլտետի խորհրդի երաշխավորությամբ:

2008

Հայ ժողովրդական բանահյուսություն.– Երևան: Զանգակ–97, 2008.– 265 էջ:

Գրախոս.՝ Սանթրյան Վանիկ: «Հայ ժողովրդական բանահյուսություն» դասագիրք ուսանողների համար //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2008.– թ. 230.– 25 նոյեմբերի.– էջ 5:

2009

Դրվագներ հայ գրաքննադատական մտքի պատմությունից: Ուսումնական ձեռնարկ.– Երևան: Զանգակ–97, 2009.– 223 էջ:

Գրախոս.՝ Աելիտա Դոլուխանյանի «Դրվագներ հայ գրաքննադատական մտքի պատմությունից» ուսումնական ձեռնարկի հրատարակության մասին //Գրական թերթ.– Երևան, 2009.– թ. 43.– 18 դեկտեմբերի.– էջ 2:

Գրախոս.՝ Մխիթարյան Ս. Մ.: Աելիտա Դոկուխանյան, «Դրվագներ հայ գրաքննադատական մտքի պատմությունից» //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 2010.– թ. 1-2.– էջ 511–514:

2012

Հայ միջնադարյան գրականության հիմնական ուղղություններն ու ժանրերը: Ուսումնական ձեռնարկ.– Երևան: Զանգակ, 2012.– 200 էջ:

Գիրքը տպագրության է երաշխավորել Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ գիտական խորհուրդը:

2013

Գեղարվեստական գրականության վերլուծման մի քանի սկզբունքներ: Ուսումնական ձեռնարկ.– Երևան: «Զանգակ» հրատ., 2013.– 152 էջ; լուսանկար:

Տպագրվել է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ:

2014

Ծրագիր հայ ժողովրդական քանահյուսության: Բակալավրի կրթական ծրագիր /**Կազմող՝ Ա. Գ. Դոկուխանյան** և ուրիշներ; ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն; ՀՊՄՀ.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2014.– 19 էջ:

Ծրագիր հայ հին և միջնադարյան գրականության: Բակալավրի կրթական ծրագիր /**Կազմողներ՝ Ա. Գ. Դոկուխանյան, Լ. Վ. Հովսեփյան, Պ. Տ. Սահակյան;** ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն; ՀՊՄՀ.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2014.– 28 էջ:

Հայ ժողովրդական քանահյուսության դասավանդման մեթոդիկա: Բակալավրի կրթական ծրագիր /**Կազմողներ՝ Ա. Գ. Դոկուխանյան** և ուրիշներ: Երևան:, 2014.– 27 էջ:

Հայ հին և միջնադարյան գրականություն: Պարտադիր անգիր հատվածներ / **Կազմողներ՝ Ա. Դոկուխանյան, Լ. Հովսեփյան.**– Երևան: Լուսակն, 2014.– 40 էջ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԱՄՈՒԼՈՒՄ ԵՎ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐՈՒՄ

1970

Ներսես Մոկացու անտիպ «Ողբը»: (Քննական բնագիր և առաջաբան) //Ասպիրանտական գիտական աշխատությունների ժողովածու: Երևանի Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտ: Թիվ 4: Պրակ 2.– Երևան: Լույս, 1970.– էջ 121–139:

Ներսես Մոկացու ներբողյանը՝ նվիրված Սյունյաց Մեծ անապատի հիմնադիրներին: (XVII դարի հայ գործչի ու բանաստեղծի կյանքի ու գործունեության մասին) //Բանբեր Հայաստանի արխիվների.– Ե., 1970.– թ. 3.– էջ 187–198.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Ներսես Մոկացուն վերագրվող մի ձեռագրի մասին: [Մաշտոցի անվան Մատենադարանի N 5128 ձեռագրի մասին] //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Ե., 1970.– թ. 7.– էջ 92–94.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

1971

Ներսես Մոկացու նորահայտ կենսագրությունը՝ զետեղված Մ. Մաշտոցի անվան Մատենադարանի 3881 ձեռագրում // Ասպիրանտական գիտական աշխատությունների ժողովածու: Երևանի Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտ: Թիվ 5: Պրակ 2.– Երևան: Տպ.՝ Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի, 1970.– էջ 51–56:

1974

Էպոսի առաջին գրառումը: («Սասունցի Դավիթ» էպոսի հրատարակման 100–ամյակի առթիվ) //Սովետական Հայաստան ամսագիր.– Երևան, 1974.– թ. 10.– էջ 25–26:

1975

Գրականագետի վաստակը //Ավանգարդ.- Երևան, 1975.- թ. 12.- 29 հունվարի.- էջ 3:

Գրառաջքները միջնադարյան հայ գրականության մեջ //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.- Երևան, 1975.- թ. 12.- էջ 66-74.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Վարպետը և ժողովրդական բանահյուսությունը: [Ավ. Իսահակյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] //Սովետական Հայաստան ամսագիր.- Երևան, 1975.- թ. 3.- էջ 23-26:

1976

Բեղմնավոր ուղի: (Ա. Բաբայանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ) // Հայոց լեզուն և գրականությունը դպրոցում.- Երևան, 1976.- թ. 6.- էջ 48-49:

1977

Երգիծանքը և հումորը հայ ժողովրդական հեքիաթներում // Սովետական Հայաստան ամսագիր.- Երևան, 1977.- թ. 1.- էջ 35-36:

Հայ բանագիտության մեծ երախտավորը: [Արամ Ղանալանյանի մասին] //Հայոց լեզուն և գրականությունը դպրոցում.- Երևան, 1977.- թ. 4.- էջ 55-57:

1978

Ոսկե բիլագուկ: (Հայ ժողովրդական հեքիաթների մասին) //Հայրենիքի ձայն.- Երևան, 1978.- թ. 28.- 12 հուլիսի.- էջ 6:

1980

Միքայել Նալբանդյանը և Ղազար Փարպեցու «Թուղթը» // Բանբեր Երևանի համալսարանի.- Երևան, 1980.- թ. 3.- էջ 142-145.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

1981

Ղազար Թոխաթցի: [Ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 7.- Երևան, 1981.- էջ 19:

Ղազար Սեբաստացի: [Ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 7.– Երևան, 1981.– էջ 19:

Մարտիրոս Խարասարցի: [Ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 7.– Երևան, 1981.– էջ 346–347:

Մարտիրոս Խարբերդցի: [Ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 7.– Երևան, 1981.– էջ 347:

Մինաս Թոխաթցի: [Ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 7.– Երևան, 1981.– էջ 554:

Մնացականյան Ասատուր: [Կյանքի և ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 7.– Երևան, 1981.– էջ 652:

Մնացականյան Վազգեն: [Կյանքի և ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 7.– Երևան, 1981.– էջ 652–653:

1982

Մովսես Կարնեցի: [Կյանքի և ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 8.– Երևան, 1982.– էջ 42:

Ներսես Մոկացի: [Կյանքի և ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 8.– Երևան, 1982.– էջ 254:

1983

Գեղարվեստական գրականությունը լեհահայ գաղութում // Բանբեր Երևանի համալսարանի.- Երևան, 1983.- թ. 1.- էջ 145-151.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Literatura piękna w osadach ormiańskich w Polsce (Հայ գրականությունը լեհահայ գաղութում) // Studia z dziejów kontaktów polsko-ormiańskich (Էջերի հայ-լեհական գրական կապերից): Հայ և լեհ գիտնականների հոդվածների ժողովածու.- Լյուբլին, 1983.- էջ 58-67.- Բնագիրը՝ լեհերեն:

Պարտիզոնի Վաչե: [Կյանքի և ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] // Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 9.- Երևան, 1983.- էջ 215:

1984

Գրիգոր Լուսավորչի Տեսիլի օտար աղերսները // Լրաբեր հասարակական գիտությունների.- Երևան, 1984.- թ. 9.- էջ 53-58.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

1985

Գրիգոր Նարեկացի և Սիմեոն Նոր Աստվածաբան: (Գրական զուգահեռներ) // Լրաբեր հասարակական գիտությունների.- Երևան, 1985.- թ. 8.- էջ 38-45.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Գրիգոր Նարեկացու «Մատյանը» հասանելի դարձնել շատերին // Գրական թերթ.- Երևան, 1985.- թ. 2.- 4 հունվարի.- էջ 3:

Շնորհավորանք հորեղյարին [Խոսք Հեկտոր Ռշտունու մասին] // Գրական թերթ.- Երևան, 1985.- թ. 52.- 27 դեկտեմբերի.- էջ 3:

Մարդասիրության ջահակիրը: (Նվիրված է Վիկտոր Հյուգոյին) // Գրական թերթ.- Երևան, 1985.- թ. 30.- 28 հունիսի.- էջ 1:

Սուլթանշահ Անանիա: [Կյանքի և ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] // Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 11.- Երևան, 1985.- էջ 185:

Վարդան Բաղիշեցի: [Կյանքի և ստեղծագործության համառոտ նկարագիրը] //Հայկական սովետական հանրագիտարան: Հատոր 11.– Երևան, 1985.– էջ 313:

1987

Համամարդկային և հավերժ: (Էպոսի ուսուցման խնդիրները դպրոցում) //Հայոց լեզուն և գրականությունը դպրոցում.– Երևան, 1987.– թ. 9.– էջ 23–24:

1988

«Երգ երգոցը» և Պ. Սևակի համանուն պոեմը //Գարուն.– Երևան, 1988.– թ. 9.– էջ 88–90:

Ներբողական որոշ խորհրդանիշների բացատրությունը Մաշտոցի անվան Մատենադարանի 7703 ձեռագրում //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 1988.– թ. 11.– էջ 62–68.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

1991

Հայաստանն իմ մեջ դեռ մանկուց եմ զգացել: (Ամերիկյան սոցիոլոգ Դեբորա Վելչի մասին) //Գրական թերթ.– Երևան, 1991.– թ. 29.– 15 նոյեմբերի.– էջ 2:

Հետազոտական անուրանալի վաստակ: Վիկտոր Լանգլուան Մովսես Խորենացու և նրա «Հայոց պատմության» մասին //Գրական թերթ.– Երևան, 1991.– թ. 19.– 14 հունիսի.– էջ 4:

1995

«Մայրիկ»: [Անրի Վերնոյի համանուն ֆիլմի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1995.– թ. 11.– 11 օգոստոսի.– էջ 4:

1996

Կապույտ երգնկայի որդեգիրը: (Նորայր Ադալյանի ծննդյան 60–ամյակը) //Հայաստան.– Երևան, 1996.– 15 օգոստոսի.– էջ 3:

Ֆելիքս Ներ Գրիգոր Նարեկացու և հայ քրիստոնեական մատենագրության մասին //Գրիգոր Նարեկացի: Գրականագիտական եզրագծեր: (Գր. Նարեկացու ծննդյան 1045–ամյակին նվիրված գիտական նստաշրջանի հիմնական թեզիսները).– Արովյան: Գրիգոր Նարեկացու անվան համալսարան, 1996.– էջ 3–4:

1997

Նրան ոգևորում էին «Վարդանանք»–ի կանայք: [Պրոֆեսոր Արշալույս Բաբայանի հիշատակին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1997.– թ. 2.– 21 հունվարի.– էջ 3:

Վահան Նավասարդյանի գիրքը՝ նվիրված Ե. Չարենցին // Հայաստան.– Երևան, 1997.– թ. 47.– 29 ապրիլի.– էջ 3:

Ցեղասպանությունը Ալիսիա Կիրակոսյանի պոեզիայում // Գարուն.– Երևան, 1977.– թ. 4.– էջ 62–63:

Ֆելիքս Ներ ու հայ քրիստոնեական մատենագրությունը // Հայաստան.– Երևան, 1997.– թ. 6.– 18 հունվարի.– էջ 4:

1998

Դարավոր ավանդների փոխանցումը «Վերք Հայաստանի» վեպում: (Նվիրվում է Խ. Արովյանի մահվան 150–ամյակին) //Հայագիտական հանդես.– 1998.– թ. 1.– էջ 4–7.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Հոգու և մարմնի պրոբլեմը Գ. Նարեկացու «Մատյան»–ում և Շեքսպիրի «Համլետ»–ում //Գարուն.– Երևան, 1998.– թ. 7.– էջ 90–92:

Ն. Շնորհալու «Վարդանանց» շարականը: (Նվիրվում է Հայաստանում քրիստոնեության ընդունման 1700–ամյակին) //Հայագիտական հանդես.– Երևան, 1998.– թ. 1.– էջ 30–32:

Նա չէր սիրում տխրել: (Նվիրված է պրոֆ. Հ. Ռշտունուն) //Հայաստան.– Երևան, 1998.– թ. 66.– 25 հունիսի.– էջ 4:

1999

Ակսել Բակունցի «Խաչատուր Աբովյան» անավարտ վեպը // Հայաստան.- Երևան, 1999.- թ. 74.- 11 հունիսի.- էջ 3:

Հայ գրականությունը որպես ազգային դաստիարակության կարևորագույն միջոց // Հայաստան.- Երևան, 1999.- թ. 9.- 30 հունվարի.- էջ 4:

Հրապարակումը օգնում է հասկանալ ցավի պատճառները // Հայաստան.- Երևան, 1999.- թ. 72.- 9 հունիսի.- էջ 3:

Մ. Գորկու նամակը Տիգրան Հախումյանին [1916 թ.] // Հայագիտական հանդես.- Երևան, 1999.- թ. 2.- էջ 139-140.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Մկրտիչ Պեշիկթաշյանի «Զեյթունի երգեր» շարքը // Բնօրրան.- Երևան, 1999.- թ. 1-2.- էջ 91-92:

Նա դասական էր իր կենդանության ժամանակ: [Գրականագետ Էդվարդ Զրբաշյանի մահվան կապակցությամբ] // Հայաստան.- Երևան, 1999.- թ. 98.- 13 օգոստոսի.- էջ 3:

Ներսես Շնորհալու «Հավատով խոստովանիմ» աղոթքը // Գարուն.- Երևան, 1999.- թ. 6.- էջ 40-42:

Սմբատ Գունդստաբլի մի հազվագյուտ թարգմանության [«Անտիոքի օրենսգրքի»] պատմությունից // Հայագիտական հանդես.- Երևան, 1999.- թ. 2.- էջ 39-41.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Վերադարձ դեպի հոգևոր Հայաստան // Հայաստան.- Երևան, 1999.- թ. 55.- 12 մայիսի.- էջ 4:

Ֆրանսիական գրականությունը «Գարուն» ամսագրի էջերում // Հայաստանի Հանրապետություն.- Երևան, 1999.- թ. 245.- 16 դեկտեմբերի.- էջ 5:

1000 лет “Книги скорбных песнопений”. (Бессмертная поэма Григора Нарекаци звучит и в переводах) //Голос Армении.– Ереван, 1999.– N 103.– 9 сентября.– с. 3.

2000

Աշխարհի գրականությունը «Գարուն»-ի էջերում //Գրական թերթ.– Երևան, 2000.– թ. 1.– 14 հունվարի.– էջ 3:

Հայ հին վիպասքի գիտական նոր մեկնությունները: (Գ. Զահուկյան, Հայոց լեզվի պատմություն, նախագրային շրջան) // Գևորգ Զահուկյան 80: Մեծ լեզվաբան–հայերենագետ: Բանասիրական ֆակուլտետի գիտաժողովի նյութերից: (Հայագիտական հանդես: Հայ սկադեմիկոսներ: Պրակ 1).– Երևան: Արտագերս, 2000.– էջ 6–13:

Հեքիաթի ժանրային առանձնահատկությունները Լուիս Քերոլի «Ալիսներում» //Գարուն.– Երևան, 2000.– թ. 1.– էջ 93–94:

Մ. Գորկու նամակը Տիգրան Հախումյանին //Հայագիտական հանդես.– Երևան, 1999.– թ. 2.– էջ 139–140:

Մի նոր ավանդազրույց: [«Սոնայի քարը» ավանդավեպի Հրանտ Ադամյանի մշակման առաջաբանը] //Գարուն.– Երևան, 2000.– թ. 1.– էջ 43–45:

Տարիների վաստակով: (Հիշատակի խոսք գրականագետ Հեկտոր Ռշտունու մասին) //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2000.– 157.– 30 նոյեմբերի.– էջ 7:

The problem of body and soul in Grigor Narekatsy's “Lamentations of Narek” and Shakespeare's “Hamlet” //Աստղիկ.– Երևան: Սահակ Պարթև, 2000.– թ. 9–10.– էջ 130–136.

2001

Եթե դուք չեք տեսել «Կապույտ մարդ» խումբը, դուք չեք տեսել Բոստոնը //Գրական թերթ.– Երևան, 2001.– թ. 16.– 5 հոկտեմբերի.– էջ 8:

Լուսավոր ու բազմաբեղուն գործչի կյանքի տարեգրությունը //
Գրական թերթ.– Երևան, 2001.– թ. 20.– 2 նոյեմբերի.– էջ 3:

Ուսուցչի դերը հայ գրականության դասի ժամանակ //Գրական
թերթ.– Երևան, 2001.– թ. 18.– 19 հոկտեմբերի.– էջ 2:

2002

**Դասագիրքը պատասխանում է ուսուցչի և դպրոցական
ծրագրի բոլոր հարցերին //**Սերգեյ Գյանջումի Աբրահամյան: Գիտական
դիմանկար և կենսամատենագիտություն: (Հայագիտական հանդես: Հայ
ակադեմիկոսներ: Գիրք III).– Երևան: Արտագերս, 2002.– էջ 25:

**Դիոնիսիոս Արեոպագացու «Երկնային քահանայապե-
տությունը» Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրերում //**
Հայ գրականությունը և քրիստոնեությունը: Հոդվածների ժողովածու.–
Երևան: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2002.– էջ 58–65:

ՀԳՄ պլենում: [Ելույթներ] /Աելիտա Դոլուխանյան և ուրիշներ //
Գրական թերթ.– Երևան, 2002.– թ. 40.– 22 նոյեմբերի.– էջ 8; Կանչ.– Երևան,
2002.– 27 նոյեմբերի.– էջ 3:

**Վահրամ Փափագյանի «Համլետն ինչպես տեսա» գիրքը որպես
գրականագիտական մեկնում //**Աստղիկ.– Երևան. – 2002.– թ. 12.– էջ
21–26:

Ֆրանսիացի ականավոր հայագետը: (Մարի Բրոսսեի ծննդյան
200–ամյակի առթիվ) //Պատմա–բանասիրական հանդես.– Երևան, 2002.–
թ. 1.– էջ 88–101:

2003

Գրիգոր Նարեկացի: [«Մատյան ողբերգության» պոեմի գաղափարա-
կան և գեղարվեստական արժանիքների մասին] //Գրիգոր Նարեկացի:
(Նվիրվում է «Մատյան ողբերգության» պոեմի 1000–ամյա հորելյանին).–
Երևան: «Լուսակն», 2003.– էջ 5–11; նկար:

**Գրիգոր Նարեկացու «Մատենան ողբերգութեան» պոեմի
փիլիսոփայական հիմքերը //**Բան ի խորոց սրտի առ Նարեկացի:

Նվիրվում է Գրիգոր Նարեկացու «Մատյան ողբերգության» պոեմի 1000-ամյակին.- Երևան: «Տիգրան Մեծ» հրատ., 2003.- էջ 250-256:

Գրիգոր Նարեկացու քերթվածները Բրիտանական թանգարանի ձեռագրերում // Պատմա-քանասիրական հանդես.- Երևան, 2003.- թ. 3.- էջ 201-206.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն; Արև.- Կահիրե, 2004.- թ. 11-12.- էջ 8:

Գրիգոր Նարեկացու «Մատենան ողբերգութեան» երկի փիլիսոփայական հիմքերը // Colloque international 12-13 décembre 2003, Millenaire du Livre Lamentation de Grégoire de Narek, Paris, 2003, p. 8-9, 42.

Դեմիրճյանի «Վարդանանքը» և Եղիշեի «Վասն Վարդանայ և հայոց պատերազմին» աշխատությունը // Հանդես հայագիտության: Գիրք 4: Գիտական հոդվածների և հրապարակումների ժողովածու.- Երևան: Արտագերս, 2003.- էջ 3-7.- Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Կանանց քաղաքական մասնակցություն: Գենդերային հավասարակշռություն: [Կարծիքներ] / Աելիտա Դոլուխանյան և ուրիշներ // Համալսարանական կրթության կանայք.- Երևան, 2003.- թ. 27.- Հունվար.- էջ 4:

Նվիրվում է Նինել Ոսկանյանի հոբելյանին: [Ազգային գրադարանում բացված ցուցահանդեսի մասին] // Գրական թերթ.- Երևան, 2003.- թ. 7.- 14 մարտի.- էջ 11:

Վիկտոր Լանգուայի ճամփորդությունը Սիս մայրաքաղաք // Պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի, ասպիրանտների, հայցորդների և գիտաշխատողների 53-րդ գիտաժողովի նյութերի ժողովածու: Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան: Պրակ I.- Երևան: «Մանկավարժ» հրատ., 2003.- էջ 195-198:

2004

Այսօր կլինեք 75 տարեկան: (Նվիրված Սևակ Արզումանյանի 75-ամյակին) // Գրական թերթ.- Երևան, 2004.- թ. 39.- 3 դեկտեմբերի.- էջ 6:

Բոլորից սիրված միջնադարագետը: [Արշալույս Ղազինյանի 75-ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2004.– թ. 32.– 15 հոկտեմբերի.– էջ 6:

Գրիգոր Նարեկացու քերթվածները Բրիտանական թանգարանի ձեռագրերում //Արև.– Եզիպտոս, 2004.– 11 փետրվարի.– էջ 3:

Էդվարդ Զրբաշյանի «Վահան Տերյանի տաղաչափական համակարգը» հետազոտությունը //Գրականագիտական և բանասիրական ուսումնասիրություններ.– Երևան: Մուղնի, 2004.– էջ 66–75:

Իրականի և երազների աշխարհում: (Լեմա Ներսիսյանի նկարների մասին) //Հայաստան.– Երևան, 2004.– թ. 30–31.– 1 հոկտեմբերի.– էջ 3:

Հայոց միջնադարյան առակները Ն. Մառի հետազոտմամբ // Գիտություն.– Երևան, 2004.– թ. 12.– Դեկտեմբեր.– էջ 5:

Հանրակրթության պետական նոր համակարգը և հայ գրականությունը: [2004 թ. հրատարակված նախագծի շուրջ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2004.– թ. 6.– 19 մարտի.– էջ 2:

Մտքի պայծառություն և թերևաբայլ կեցվածք: [Գրականագետ Ալմաստ Զաքարյանի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2004.– թ. 1.– 13 փետրվարի.– էջ 4:

Սևակ Արզումանյան: [Գրական դիմանկարը] //Պատմա–բանասիրական հանդես.– Երևան, 2004.– թ. 1.– էջ 315–318:

Миссия поэта: [О поэзии Алисии Киракосян] //Литературная Армения.– 2004.– N 4.– Июль–Август.– стр. 103–105:

2005

Արշակ Զոպանյանը և հայ հին գրականությունը //Պատմա–բանասիրական հանդես.– Երևան, 2005.– թ. 1.– էջ 107–124:

Արևմտահայ գրականության նվիրյալը: Հիշատակի խոսք [գրակա-
նագետ Հեկտոր Ռշտունու] 90-ամյակի առթիվ //Կրթություն.– Երևան,
2005.– թ. 36.– 7 դեկտեմբերի.– էջ 7:

Գրողների միության ազնվական անդամը: [Հոբելյանական
խոսք՝ Սեմյոն Հախումյանի 70-ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան,
2005.– թ. 24.– 24 հունիսի.– էջ 6:

Երկու խոսք: [Հրանտ Մաթևոսյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ] //
Հրանտ Մաթևոսյան: Ժողովածու՝ նվիրված Հրանտ Մաթևոսյանի ծննդյան
70-ամյակին.– Երևան: Լուսակն, 2005.– էջ 4:

Ժան Էքարի բողոքը 1915 թ. հայերի ցեղասպանության առթիվ
//Հայագիտական հանդես.– Երևան, 2005.– թ. 1.– էջ 61–67.– Ամփոփումը՝
անգլերեն:

**Մեսրոպ Մաշտոցի հիմնած Ամարասի դպրոցից մինչև 20-
րդ դարի II կեսի Հաթերքի դպրոցը** //Հայ գրերի գյուտի և Ամարասի
դպրոցի հիմնադրման 1600-ամյակին նվիրված կրթական միջազգային
գիտաժողով: Զեկուցումների դրույթներ.– Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2005.– էջ
79–80:

Հայ մանկական գրականությունը վերջին չորս տարիներին:
(ՀԳՄ 14-րդ համագումարի զեկուցումների ամփոփագրեր) //Գրական
թերթ.– Երևան, 2005.– թ. 20.– 27 մայիսի.– էջ 6:

Հայոց միջնադարյան առակները Ն. Մառի հետազոտությամբ //
Էջմիածին.– Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2005.– թ. Ա.– Հունվար.– էջ 105–
111; Ակադեմիկոս Նիկողայոս Մառ: Ծննդյան 140 և մահվան 70-ամյակների
տարելիցի ժողովածու /Խմբագրությամբ Պ. Մ. Մուրադյանի; ՀՀ ԳԱԱ
Արևելագիտության ինստիտուտ.– Երևան: Զանգակ–97, 2005.– էջ 20–26:

**Հրանտ Մաթևոսյանի ստեղծագործությունը որպես աշխարհի
մարդաբանական գրականության շարունակություն:** («Կենդանին ու
մեռյալը» վիպակի օրինակով) //Հրանտ Մաթևոսյան: Ժողովածու՝ նվիրված
Հրանտ Մաթևոսյանի ծննդյան 70-ամյակին.– Երևան: Լուսակն, 2005.– էջ
13–18:

Մեր գրականությունը //Գրական թերթ.– Երևան, 2005.– թ. 12.– 1 ապրիլի.– էջ 2:

Մեր գրական կյանքը: (ՀԳՄ 14–րդ համագումարին ընդառաջ) // Գրական թերթ.– Երևան, 2005.– թ. 9.– 11 մարտի.– էջ 2:

Նա տարբերվում էր մյուս ուսանողներից: (Խոսք Հրանտ Մաթևոսյանի 70–ամյակի առթիվ) //Գրական թերթ.– Երևան, 2005.– թ. 42.– 2 դեկտեմբերի.– էջ 6:

Վաչե Պարտիզունի դասախոսն ու գիտնականը: [Վաչե Պարտիզունու ծննդյան 90–ամյակի առթիվ] //Խոսք գնահատանքի և թանկ հիշողության: Նվիրվում է անվանի գրականագետ Վաչե Պարտիզունու ծննդյան 90–ամյակին.– Երևան: Լուսակն, 2005.– էջ 4–6:

Ֆրանսիացի հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին //Գիտություն.– Երևան, 2005.– թ. 6.– Սեպտեմբեր.– էջ 5; Հայագիտական հանդես.– Երևան, 2005.– թ. 2.– էջ 4–17.– Ամփոփումը՝ անգլերեն:

Ֆրեդերիկ Ֆեյդիի «Հայոց լեզվի դասագիրքը» որպես մաշտոցյան գրի հարատևության առհավատչյա //Էջմիածին.– Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2005.– թ. Բ–Գ.– էջ 97–103:

Труд Мари Броссе “Развалины Ани” //Литературная Армения.– Ереван, 2005.– N 4.– Октябрь–Декабрь.– стр. 173–179:

2006

Ամուսնական կյանքի մշտական առեղծվածը: [Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնում Ա. Թոփչյանի թարգմանությամբ ֆրանսիացի գրող Էրիկ–Էմանուել Շմիտի «Ամուսնական փոքրիկ ոճիրներ» պիեսը բեմադրելու մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 2006.– թ. 39.– 10 նոյեմբերի.– էջ 4:

Բաց նամակ ՀՀ Ազգային ժողովի գիտության և կրթության, երիտասարդության հարցերի մշտական հանձնաժողովի

նախագահ Հրանուշ Հակոբյանին [Հայագիտության զարգացմանը նպաստելու առիթով] //Հայաստան.- Երևան, 2006.- թ. 23.- Ճիուլիսի.- էջ 3:

Լատիներեն-հայերեն հնագույն բառարանը //Շիրակ գրականության և արուեստների.- Պէյրութ, 2006.- Ապրիլ-Մայիս-Յունիս.- էջ 44-47:

[Խոսք Հայաստանի անկախության 15-ամյակի առթիվ] / Ալիտա Դոլուխանյան, Մարտին Գիլավյան, Լալիկ Խաչատրյան // Հայաստան.- Երևան, 2006.- թ. 29.- 21 սեպտեմբերի.- էջ 4:

ՀՀ Ազգային ժողովի գիտության, կրթության, մշակույթի և երիտասարդության հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ Հրանուշ Հակոբյանին [բաց նամակ՝ հայ գրականության ուսուցման խնդիրների վերաբերյալ] //Հայաստան.- Երևան, 2006.- թ. 9.- 17 մարտի.- էջ 5:

Նա իր սաների անմոռաց հիշողությունն է: [Գրականագետ Արշալույս Բաբայանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.- Երևան, 2006.- թ. 44.- 15 դեկտեմբերի.- էջ 7:

Ո՞րն է մանկապատանեկան գրականության անհրաժեշտությունը //Շիրակ.- Պէյրութ, 2006.- Յուլիս-Օգոստ.-Սեպտ.- էջ 46-47:

Վերագտնված Կոմիտասը: (Սարգիս Նաջարյանի «Կոմիտաս» ֆիլմի մասին) //Հայ արվեստ.- Երևան, 2006.- թ. 2.- էջ 32-33:

Ֆրանսիացի հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին // Միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված Հայոց գրերի գյուտի 1600-ամյակին: Զեկուցումների ժողովածու.- Երևան: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2006.- էջ 186-196.- Ամփոփումը՝ անգլերեն և ռուսերեն:

Ֆրեդերիկ Ֆեյդին «Սասունցի Դավիթ» էպոսի թարգմանիչ և մեկնաբան //Հայ ժողովրդական էպոսը և համաշխարհային էպիկական ժառանգությունը: Միջազգային երկրորդ գիտաժողովի նյութեր.- Երևան: «Վան Արյան» 2006.- էջ 123-130: Էջմիածին.- Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2006.- թ. Բ-Գ.- էջ 139-146:

2007

Արժվյանի պատգամներին հավատարիմ: [ՀՊՄՀ հայ գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի գործունեությունը] //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 8.– նոյեմբեր.– էջ 5:

Ակադեմիկոս, որի գիտական ժառանգությունն արժանի է առանձին հետազոտական մենագրության: (ՀՀ ԳԱԱ անդամ, բյուզանդագետ, հայագետ Հրաչ Բարթիկյանի ծննդյան 80–ամյակի առթիվ) //Գրական թերթ.– Երևան, 2007.– թ. 22.– 29 հունիսի.– էջ 3:

Անվանի գիտնականը և սիրված պրոֆեսորը: [Լեզվաբան Վաղարշակ Քոսյանի 80–ամյակի առթիվ] //Հայաստան.– Երևան, 2007.–թ. 29.– 28 հոկտեմբերի.– էջ 3:

Գիտության մեծ նվիրյալը: [Բյուզանդագետ, հայագետ Հրաչ Բարթիկյանի ծննդյան 80–ամյակի առթիվ] //Պատմա–բանասիրական հանդես.– Երևան, 2007.– թ. 2.– էջ 303–307:

Դարավոր ավանդների փոխանցումը «Վերք Հայաստանի» վեպում //Արժվյանագիտական հոդվածների հատընտիր ժողովածու.– Երևան: «Արտագերս», 2007.– էջ 74–81:

Իմ մանկավարժականը: (ՀՊՄՀ–85) //Հայաստան.–Երևան, 2007.– թ. 37.– 14 դեկտեմբերի.– էջ 6:

Խ. Արժվյանի «Երկերի» մոսկովյան հրատարակությունը // Հայագիտական հանդես.– Երևան, 2007.– թ. 2:

Հաճելի անակնկալ, որ կդառնա խոստումնալից մեծ սկիզբ: (Ռոզովի «Երջանկություն որոնելիս» պիեսի ուսանողական բեմադրության մասին) //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 6.– Հունիս.– էջ 6:

**Ո՞րն է մանկապատանեկան գրականության անհրա-
ժեշտությունը** //Շիրակ.- Բեյրութ, 2007.- Հուլիս-Օգոստոս-Սեպտեմ-
բեր.-էջ 5:

Ուսանողության սիրելին: [Պրոֆեսոր Մարտին Գիլավյանի 60-
ամյակի առթիվ] //Կրթություն.- Երևան, 2007.- թ. 5.- 7 փետրվարի.- էջ 4:

**Ֆ. Ֆեյդիի «Հայաստանի քրիստոնեական հմայիլները» աշխա-
տությունը** //Էջմիածին.- 2007.- թ. Ը.- էջ 108-119:

Ֆրանսիացի հայագետներ.– Գիտահետազոտական աշխատանքի
ուղեցույց: Դասախոսների գիտական զեկուցումների ժողովածու՝ նվիրված
համալսարանի 15-ամյակին: Պրակ երրորդ.- Երևան: «Սարվարդ» հրատ.,
2007.- էջ 64-73:

Ֆրանսիացի հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին //
Հայագիտությունը դարոցում.- Երևան, 2007.- թ. 3-4.- էջ 12-37:

**Ֆրեդերիկ Ֆեյդիի բանախոսությունը՝ կարդացված 1965-
ին Բրյուսելում Հայոց ցեղասպանության 50-ամյակի առթիվ** //
Էջմիածին.- Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, 2007.- թ. Ա.- էջ 113-119:

**Associations between Book of Lamentations by Grigor
Narekatsi and Byzantine Mystic Literature** //Armenian Folia Anglistika.
International journal of English Studies.- Yerevan, 2007.- N 2.- pp 135-143.-
Ամփոփումը՝ հայերեն:

2008

**Աստվածաշնչային մի պատգամի դրսևորումը Գրիգոր
Տաթևացու և Մկրտիչ Նաղաշի մոտ** //Բանբեր Մատենադարանի.-
Երևան, 2008.- էջ 109-115:

**Բանագիտության մեծ երախտավորը երիտասարդական
ավյունով:** [Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Սարգիս
Հարությունյանի ծննդյան 80-ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.- Երևան,
2008.- թ. 31.- 19 սեպտեմբերի.- էջ 4:

Գերմանացի հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին // Հայագիտությունը դպրոցում.– Երևան, 2008.– թ. 3–4.– էջ 106–118:

Մարդը պետք է ջերմ լինի: (Նվիրված է բանաստեղծուհի Ռուզան Ասատրյանի ստեղծագործությանը) //Դարի արժեքը մարդն է.– Երևան, 2008.– էջ 314–316:

Սարգիս Հարությունյան: (Ծննդյան 80–ամյակի առթիվ) //Պատմա–բանասիրական հանդես.– Երևան, 2008.–թ. 2.– էջ 259–264:

Տաղանդավոր լեզվաբանի մնայուն գիտական ժառանգությունը: (ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աշոտ Աբրահամյանի ծննդյան 90–ամյակի առթիվ) //Հայագիտական հանդես.– Երևան, 2008.– թ. 2–3.– էջ 32–35:

Տաղանդավոր լեզվաբանն ու մեծ մանկավարժը: (ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աշոտ Արսենի Աբրահամյանի ծննդյան 90–ամյակին) // Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2008.– թ. 3.– էջ 290–294:

Տարիներն ավելացնում են միայն գրական մեծ վաստակը՝ չպակասեցնելով եզակի եռանդը: (Նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Սիմոն Կրկյաշարյանի 85–ամյակին) //Գրական թերթ.– Երևան, 2008.– թ. 43.– 12 դեկտեմբերի.– էջ 7:

Ֆրանսիական հայագիտության վիթխարի դեմքը և հայ ժողովրդի մեծ բարեկամը: (Ֆրեդերիկ Ֆեյդիի ծննդյան 100–ամյակի առթիվ) //Պատմա–բանասիրական հանդես.– Երևան, 2008.– թ. 1.– էջ 59–83.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Ֆրեդերիկ Ֆեյդին հայ միջնադարյան ծիսական գրականության մասին //Պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի, ասպիրանտների, հայցորդների և գիտաշխատողների 53–րդ գիտաժողովի նյութերի ժողովածու: Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան: Պրակ I.– Երևան: «Մանկավարժ» հրատ., 2008.– էջ 176–177:

Уильям Сароян-великий американский писатель с армянской душой. (100-летию У. Сарояна посвящается) //Русский язык в Армении.– Ереван, 2008.– N 4.– с.46–50:

2009

Ամերիկյան մեծ գրողը հայկական ոգով: (Վիլյամ Սարոյանի մասին) //Սարոյանի ճշմարտության ետևից: Ժողովածու.– Երևան: «Զանգակ-97», 2009.– էջ 46–52:

Անգլիացի հայագետները մաշտոցյան գրերի մասին // Հայագիտությունը դպրոցում.– Երևան, 2009.– թ. 1.– էջ 3–12:

Անի մայրաքաղաքը Խ. Աբովյանի և նրա ժամանակակիցների գնահատմամբ //Հայագիտական հանդես.– Երևան, 2009.– թ. 3.– էջ 7–21.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն և անգլերեն:

Առանց հայ գրականության պատշաճ ուսուցման անհնար է կատարյալ ազգային դաստիարակության իրականացումը մերօրյա դպրոցում //Գիտություն.– Երևան, 2009.– թ. 3.– Մարտ.– էջ 2; Հայրենականչ.– Երևան, 2009.– թ. 15–16.– 27 ապրիլի.– էջ 3:

Բացառիկ տեղեկություններ հայ գրականության և մշակույթի վերաբերյալ Ֆրեդերիկ Մակլերի Հայաստան կատարած ուղևորությունից //Գրականագիտական հանդես.– Երևան, 2009.– Ա–Բ.– էջ 5–31:

Դիմագիծ առանց շրջանակի: (Բանաստեղծ Արմեն Մարտիրոսյանի մասին) //Ցուլքեր.– Երևան, 2009.– թ. 4.– էջ 3:

Ժուռնալիստ, խմբագիր, պատմաբան Հենրիկ Աբրահամյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ //Ճշմարիտ կյանքի արահետներով: Հուշեր՝ նվիրված Հ. Աբրահամյանի ստեղծագործական կյանքին.– Երևան: Իրանագիտության կովկասյան կենտրոն, 2009.– էջ 285–286:

Մաշտոցի անվան Մատենադարանը հայոց անձնագիրն է: (Մատենադարան–50) //Գրական թերթ.– Երևան, 2009.– թ. 36.– 30 հոկտեմբերի.– էջ 2:

Սիմոն Կրկյաշարյան: (Ծննդյան 85-ամյակին) //Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2009.– թ. 1.– էջ 262–266:

«Վերք Հայաստանի» վեպի առաջաբանի արդիականությունը //Գրականագիտական հանդես.– Երևան, 2009.– էջ 336–342; Մաշտոց.– Վանաձոր, 2009.– Գիրք 3.– թ. 21.– էջ Ի–Խ:

Տաղանդավոր գրականագետն ու գրաքննադատը: (Սևակ Արզումանյան–80) //Գրական թերթ.– Երևան, 2009.– թ. 41.– 4 դեկտեմբերի.– էջ 6:

Տաղանդավոր գրողն ու թարգմանիչը: (Ռուբեն Հովսեփյան–70) //Գրական թերթ.– Երևան, 2009.– թ. 14.– 1 մայիսի.– էջ 4; Միհր.– Երևան, 2009.– թ. 5.– էջ 82–83; Ազդակ.– Բեյրութ, 2009.– 4 հունիսի.– էջ 5:

2010

Անի մայրաքաղաքը Խ. Աբովյանի և նրա ժամանակակիցների գնահատմամբ: (Խ. Աբովյանի ծննդյան 200-ամյակի առթիվ) //Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2010.– թ. 1.– էջ 44–57:

Առաջին տպագիր տաղարանը //Գիրքը պատմամշակութային և տեղեկատվական հաղորդակցությունների համակարգում: Հանրապետական գիտական զեկուցումների ժողովածու.– Երևան: Մանկավարժ, 2010.– էջ 12–15:

Խ. Աբովյանը Արշակ Զոպանյանի գնահատմամբ //Պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի, ասպիրանտների, հայցորդների և գիտաշխատողների 54-րդ գիտաժողովի նյութերի ժողովածու: Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան: Նվիրված Խաչատուր Աբովյանի ծննդյան 200-ամյակին: Պրակ I.– Երևան: «Մանկավարժ» հրատ., 2010.– էջ 216–217:

Հմայիչ ու առինքնողբոլոր տարիքներում: (Սեմյոն Հախումյան–80) //Գրական թերթ.– Երևան, 2010.–թ. 4.–19 փետրվարի.– էջ 3:

Մխիթար Գոշի առակների ընտրանին ֆրանսերեն // Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 2010.– թ. 3.– էջ 227–231.– Ամփոփումը՝ ռուսերեն:

Ռումեռո Բրիտոյի նկարները մարդուն պարզևում են մանկական հրճվանք // Գիտություն.– Երևան, 2010.– թ. 1.– Հունվար.– էջ 6:

Ռուսաց լեզվի ուսուցմանը Հայաստանում անմնացորդ նվիրված գիտնականը: (Նվիրված է մանկավարժական գիտությունների դոկտոր Բելլա Եսաջանյանի 80–ամյակին) // Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2010.– թ. 1–2.– Հունվար–Փետրվար.– էջ 4:

«Վերք Հայաստանի» վեպի առաջաբանի արդիականությունը: (Խաչատուր Աբովյանի ծննդյան 200–ամյակը) // Գրականագիտական հանդես.– Երևան, 2010.– թ. Ա–Բ.– էջ 336–342:

Վիդլետան իսկական մանուշակ է: (Նվիրվում է Վիդլետա Պողոսյանի 70–ամյակին) // Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2010.– թ. 7.– Սեպտեմբեր.– էջ 5:

Փարիզի ազգային գրադարանի հայկական ձեռագրացուցակի Ֆ. Մակլերի առաջաբանը // Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2010.– թ. 3.– էջ 102–111:

Ֆրանսիայի ազգային հերոս հայ բանաստեղծը: [Միսաք Մանուշյանի մասին] // Գրական թերթ.– Երևան, 2010.– թ. 15.– 7 մայիսի.– էջ 2; լուսանկար:

Ֆրեդերիկ Մակլերը Հայաստանի և հայ մշակույթի մասին // Գիտության աշխարհում.– Երևան, 2010.– թ. 4.– էջ 16–21:

Армянский перевод водевиля “Медведь” // А. П. Чехов. Русская и национальные литературы. Материалы международной научно–практической конференции.– Ереван: Лусабат, 2010.– с. 70–75:

Григор Нарекаци и Симеон Новый Богослов: литературные параллели //Григор Нарекаци и духовная культура средневековья.– Москва: Mediacrat, 2010.– с. 229–237.

Подвижница преподавания русского языка в Армении // Русский язык в Армении.– Ереван, 2010.– II.– с. 62–64:

Трактат Л. Толстого “Что такое искусство?”//Л. Н. Толстой. Русская и национальные литературы. Материалы международной научно–практической конференции. К 100–летию ухода и смерти Л. Н. Толстого.– Ереван: Лусабац, 2010.– стр. 82–91:

2011

Գրականագետ ներքին մղումով //Նշան Մուրադյան. մարդը, գրականագետը, իմաստասերը.– Երևան: Գիտություն, 2011.– էջ 11–12:

Երախտագիտության տուրք հավերժությանը: [Յուրի Պետրոսյանի «Գրիգոր Նարեկացու հետ» գրքի վերլուծություն] //Գրական թերթ.– Երևան, 2011.– թ. 44.– 30 դեկտեմբերի.– էջ 6:

Թարգմանությունը... ճանապարհ //Գրական թերթ.– Երևան, 2011.– թ. 5.– 25 փետրվարի.– էջ 7:

Ծանրակշիռ հայագիտական ժառանգություն: (Ուշագրավ աշխատություն «Ֆրեդերիկ Մակլերը հայագետ»): Հատված վերջաբանից) //Լեզվաշխարհ.– Երևան, 2011.– թ. 5.– էջ 64–71:

Հայերենի ամբիոնը արևելյան կենդանի լեզուների դպրոցում: [Ֆրանսիացի հայագետ Ֆրեդերիկ Մակլերի դասախոսության մասին] // Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ.– Երևան, 2011.– թ. 2.– էջ 104–116:

Հայոց պատմահոր դատի նվիրյալ պաշտպանը: Ալբերտ Մուշեղյանի ծննդյան 80–ամյակը //Գրական թերթ.– Երևան, 2011.– թ. 35.– 28 հոկտեմբերի.– էջ 3:

Մեծանուն պատմաբան, բյուզանդագետ և հայագետ Նիկողայոս Ադոնցը: (Ծննդյան 140-ամյակի առթիվ) // Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2011.– թ. 1.– էջ 7–21:

Զգերագանցված արվյանագետը: (Պիոն Հակոբյանի ծննդյան 85-ամյակի առթիվ) // Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 2011.– թ. 4.– էջ 316–321:

Սիմոն Կրկյաշարյան: (Մահախոսական) // Գիտություն.– Երևան, 2011.– թ. 1.– Հունվար.– էջ 4:

Ֆրեդերիկ Մակլերը Գրիգոր Տաթևացու «Ընդդեմ տաճկաց հակաճառութեան» մասին // Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ.– Երևան, 2011.– թ. 1.– էջ 98–104:

Герменевтический анализ образа Печорина в армянских исследованиях // М. Ю. Лермонтов. Русская и национальные литературы: Материалы международной научно-практической конференции. К 170-летию со дня смерти М. Ю. Лермонтова.– Ереван: Лусабац, 2011.– с. 67–75.

2012

Անանիա Շիրակացին մանկավարժ: (Ծննդյան 1400-ամյակի առթիվ) // Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2012.– թ. 2.– էջ 20–27:

Անանիա Շիրակացին միջնադարի հայ մատենագիրների գնահատմամբ // Գրականագիտական հանդես.– Երևան, 2012.– էջ 327–335:

Անանիա Շիրակացու ինքնակենսագրությունը // Անանիա Շիրակացի: Հոդվածների ժողովածու.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2012.– էջ 11–27:

Անին Մարի Բրոսսեի «Անիի ավերակները» երկհատոր աշխատության մեջ: Հայերեն–անգլերեն // Անին միջնադարյան Հայաստանի քաղաքական և քաղաքակրթական կենտրոն: Ժողովածու.– Երևան, Գիտություն, 2012.– էջ 314–322:

Անվանի գրականագետ Եղիշե Պետրոսյանի ծննդյան 100-ամյակի առթիվ //Պատմաքանասիրական հանդես.- Երևան, 2012.- թ. 3.- էջ 244-248:

Եզակի միջնադարագետը: (Ասատուր Մնացականյանի 100-ամյա հորելյանին) //Պատմաքանասիրական հանդես.- Երևան, 2012.- թ. 2.- էջ 277-282:

Եղեռնից հրաշքով փրկված մանուկը դարձավ նկարիչ: [Հայաստանի արվեստի վաստակավոր գործիչ Հմայակ Ավետիսյանի արվեստի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 2012.- թ. 13.- 20 ապրիլի.- էջ 7:

Եղիշե Չարենցը և հայ միջնադարը //Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրները.- Երևան, 2012.- թ. 3.- էջ 101-106:

Ծաղրածուն մեծ քաղաքում: Հատված Աելիտա Դոլուխանյանի «Նորայր Աղալյանի ստեղծագործությունը» մենագրությունից //Գրական թերթ.- Երևան, 2011.- թ. 42.- 16 դեկտեմբերի.- էջ 6; Ջանասէր.- Բեյրութ, 2011.- Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր.- էջ 259-261:

Հայ գրականության մեծ բարեկամ ակադեմիկոս պատմաբանը: Նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյանի ծննդյան 85-ամյա հորելյանին //Գրական թերթ.- Երևան, 2012.- թ. 32.- 5 հոկտեմբերի.- էջ 6:

Հայ-ռուսական գրական աղերսների մի ուշագրավ դրվագ //Հանրապետական գիտաժողով՝ նվիրված պրոֆեսոր Գուրգեն Խաչատրյանի ծննդյան 60-ամյակին: Գիտական նյութերի ժողովածու.- Վանաձոր: ՍԻՄ տպագրատուն, 2013.- էջ 278-286:

501 քաղաք, որ արժե տեսնել //Գիտության աշխարհում.- Երևան, 2012.- թ. 1.- էջ 24-27:

Հրանտ Մաթևոսյանի ստեղծագործությունը հայ գրականագիտական մտքի գնահատմամբ //Հայագիտական հանդես.- Երևան, 2012.- թ. 1-2.- էջ 19-27:

Միջնադարյան մի հուշարձանի հայերեն թարգմանության առեղծվածները //Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրները.- Երևան, 2012.- թ. 7.- էջ 88-95:

Նախաբան: Предисловие: Preface: [«Անանիա Շիրակացի» հողվածների ժողովածուի նախաբանը] //Անանիա Շիրակացի: Հողվածների ժողովածու.- Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2012.- էջ 5-10:

Չարլզ Դաուսերի «Սայաթ-Նովա» աշխատությունը //«Սայաթ-Նովա-300»: Հոբելյանական գիտական նստաշրջան՝ նվիրված Սայաթ-Նովայի ծննդյան 300-ամյակին (21 հունիսի, 2012): Զեկուցումների ժողովածու.- Երևան: Գիտություն, 2012.- էջ 23-36:

Ուսանողների պաշտելի հնագետն ու սայաթնովագետը: Նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Մորուս Հասրաթյանի ծննդյան 110-ամյակին //Գրական թերթ.- Երևան, 2012.- թ. 29.- 14 սեպտեմբերի.- էջ 2:

Пушкин критик: статьи на французском языке //А. С. Пушкин. Русская и национальные литературы. Материалы международной научно-практической конференции. К 175-летию гибели А. С. Пушкина.- Ереван: Лусабац, 2012.- с. 151-156.

Armenian philosopher of the 5th century Eznik Kolbatsi in the appreciation of French Armenologists (abstracts) // News and Views. The journal of the International Academy for Philosophy.- Yerevan, Vol. 4, N 2-3.- pp. 150-159.

2013

Ա. Օստրովսկու «Անօժիտը» և Գ. Սունդուկյանի «Պեպոն»: (Գրական աղերսներ) //Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ.- Երևան, 2013.- թ. 2.- էջ 104-110:

Ազգի երախտավորներին հիշելը մեր սրբազան պարտքն է: [Ամենայն Հայոց վեհափառ Գևորգ Չորեքյանի (Գևորգ VI) կյանքը և գործունեությունը] //Գրական թերթ.- Երևան, 2013.- թ. 12.- 19 ապրիլի.- էջ 2:

«Աստղիկ»-ը 25 տարեկան է //Աստղիկ.- Երևան, 2013.- թ. 25.- էջ 4:

Արդյոք մեր պատմական անցյալը ծառայեցնո՞ւմ ենք ներկային ու ապագային //Գիտություն.- Երևան, 2013.- թ. 12.- 3 դեկտեմբերի.- էջ 3:

«Արշակ Երկրորդ» օպերայի գուպկյանական լիբրետոյի պատմականությունը //Հայագիտական հանդես.- Երևան, 2013.- թ.- 1-2.- էջ 79-88:

Բանահյուսական երկի վերլուծության առանձնահատկությունները //Հայագիտական հանդես.- Երևան, 2013.- թ. 3-4.- էջ 70-76:

Գրականության դերը լեզվի ուսուցման խնդիրներում //Արդի լեզվաքաղաքականության խնդիրները: Մայրենիի օրվան նվիրված գիտաժողովի նյութեր //Ստեփանակերտ, 2013.- էջ 60-64:

Ելույթ Սիմոն Կրկյաշարյանի 90-ամյակին նվիրված ցերեկույթին //Հոգևոր հայրենիք.- Երևան, 2013.- թ. 12.- էջ 8:

«Երգ երգոցը» և համանուն պոեմը //Պարույր Սևակ. Բարի երազըս ձեզ, սիրելիներ.- Երևան: Էդիտ Պրինտ, 2013.- էջ 122-125:

Ժ. Սեն-Մարտենը Մովսես Խորենացու գնահատող //Գրականագիտական հանդես.- Երևան, 2013.- էջ 19-29:

Լույս տալով սպառվեց... [Լևոն Անանյանի հիշատակին] //Գրական թերթ.- Երևան, 2013.- թ. 28.- 6 սեպտեմբերի.- էջ 7:

Մտորումներ «The wall street journal»-ի մի հոդված կարդալուց հետո: [Անդրադարձ ԱՄՆ-ում հրատարակվող «The wall street journal» թերթի 2012 թ. նոյեմբերի 9-11 համարում լույս տեսած «The museum as Mirror» հոդվածին՝ հայոց պատմությունը ձիշտ ներկայացնելու վերաբերյալ] //Գիտություն.- Երևան, 2013.- թ. 1.- Հունվար.- էջ 2:

Նա միշտ հիշել է իր վաղվա օրը: (Հրաչյա Աշուղյան-75) //Գրական թերթ.- Երևան, 2013.- թ. 33.- 11 սեպտեմբերի.- էջ 7:

Նորայր Աղալյանի «Լոմբարդը» և արդի հայ դրաման //Գրական թերթ.- Երևան, 2013.- թ. 35.- 25 հոկտեմբերի.- էջ 7:

Սեն-Մարտենը Վարդան Այգեկցու առակների թարգմանիչ // Պատմաքանասիրական հանդես.- Երևան, 2013.- թ. 2.- էջ 138-145:

Սեն-Մարտենի «Հիշատակարաններ Հայաստանի պատմության և աշխարհագրության» երկի երկու նախաբանները // Պատմաքանասիրական հանդես.- Երևան, 2013.- թ. 1.- էջ 186-197:

Վարդանանց պատերազմն ըստ Դ. Դեմիրճյանի //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.- Երևան, 2013.- թ. 1.- էջ 276-279:

Бесприданница А. Островского и “Пепо” Г. Сундукяна //А. Н. Островский. Русская и национальные литературы. Материалы международной конференции.- Ереван: Лусабац, 2013.- с. 192-200.

The contemporary validity of French armenologist Saint-Martin’s masterpiece //Second International Congress on Armenian Studies “Armenian Studies and the Challenges of Modern Times”. Abstracts.- Yerevan, 2013.- p. 163-165:

2014

Ամանորյա մաղթանք //Գրական թերթ.- Երևան, 2014.- թ. 44.- 26 դեկտեմբերի.- էջ 4:

Անտիկ և աստվածաշնչային իմաստախոսությունները հայ միջնադարյան գրականության մեջ //Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու.- Երևան: «Մանկավարժ» հրատ., 2014.- էջ 3-8:

Բանահյուսական խոր ներշնչանքը Հովհ. Շիրազի «Սիամանթոն և Խջեզարե» սիրավեպում //Հովհաննես Շիրազը և հայ ժողովրդական

բանահյուսությունը: Հոդվածների ժողովածու.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2014.– էջ 7–24:

Գիրք կենդանի լեզենդի մասին: (Սերգեյ Սարինյանի «Շարունակ-վող լեզենդ» գրքի մասին) //Հայ գրականագիտության դասականը: (Նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյանին): Հոդվածների ժողովածու.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2014.– էջ 25–37:

Դասական գրականագետը: [Սերգեյ Սարինյանի մասին] //Հայ գրականագիտության դասականը: (Նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյանին): Հոդվածների ժողովածու.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2014.– էջ 9–24:

Ինչպես հասկանալ պոստմոդեռնիզմը //Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրները.– Երևան, 2014.– թ. 1.– էջ 105–111:

Կառույցի արժևորում...: (Հայաստանի գրողների միություն 80) //Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 23–24.– 4 հուլիսի.– էջ 8:

Հայաստանի գրողների միություն: (Խոսք ՀՀ գրողների միության 80–ամյակին) //Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 23–24.– 4 հուլիսի.– էջ 8:

Հայաստանի պատմական ժամանակը Համո Սահյանի քնարերգության մեջ //Սյունյաց երկիր.– Երևան, 2014.– թ. 6.– էջ 35–36:

Հարցազրույց Հայաստանի ժողովրդական նկարիչ Զախար Խաչատրյանի հետ: [Նկարչի ծննդյան 90–ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 41.– 5 դեկտեմբերի.– էջ 8:

Հիացմունքի ու երախտագիտության արժանի ակադեմիկոս – գրականագետի վաստակը: [Սերգեյ Սարինյանի ծննդյան 90–ամյակի առթիվ] //Գիտություն.– Երևան, 2014.– թ. 11.– Նոյեմբեր.– էջ 2:

Հրաշամանուկը: Նարեկ Հովսեփյանի մասին //Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 7.– 14 մարտի.– էջ 7:

«Մխիթար սպարապետ» պատմավեպի վավերականությունը // Գրականագիտական հանդես.– Ե., 2014.– թ. ԺԵ.– էջ 165–178:

Մշտական առաջընթացի մեջ: [ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, գրականագետ Սերգեյ Սարինյանի ծննդյան 90–ամյակի առթիվ] // Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 38.– 21 նոյեմբերի.– էջ 4:

Պրոֆեսորը: [Գրող, գրականագետ, թարգմանիչ, մանկավարժ Տիգրան Հախումյանի ծննդյան 120–ամյակի առթիվ ներկայացված ստեղծագործական ուղին] // Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 29.– 19 սեպտեմբերի.– էջ 3, 6:

Ստեփանոս Օրբելյանի Պատմության ֆրանսերեն առաջին թարգմանությունը: [Ստեփանոս Օրբելյանի «Պատմություն նահանգին Սիսական» երկի վերաբերյալ] // Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2014.– թ. 1.– էջ 3–15:

Վ. Պետրոսյանի «Վերջին ուսուցիչը» վիպակի մանկավարժական արժեքը // Հայագիտական հանդես.– Երևան, 2014.– թ. 1.– էջ 7–16:

Ֆրանսիացի հայագետ Սեն–Մարտենի գլուխգործոցի արդիականությունը // Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները: Հայագիտական միջազգային II համաժողով: Զեկուցումների ժողովածու.– Երևան: Գիտություն, 2014.– էջ 333–337:

Армянские переводы сказок М. Е. Салтыкова–Щедрина // М. Е. Салтыков–Щедрин: Русская и национальные литературы. Материалы международной конференции.– Ереван: Лусабац, 2014.– с. 230–238.

“Корни рода Алисии питала земля Вана” // Новое время.– Ереван, 2014.– N 2485.– 18 октября.– с. 8.

Песни, брошенные в пучину // Литературная газета.– Москва, 2014.– N 40.– 15–21 октября.– с. 3.

Профессор. К 120-летию со дня рождения Тиграна Ахумяна // Новое время.– Ереван, 2014.– N 2469– 11 сентября.– с 4.

L'importance actuelle de l'héritage scientifique de Saint-Martin, Arméniste Français //Journal of Armenian Studies.– Yerevan, 2014.– N 1.– p 149–172.

2015

«Արշակ Երկրորդ» օպերայի գուլականական լիբրետոն // Տիգրան Չուխաճյանի ստեղծագործությունը: Գիտական նստաշրջանի նյութեր.– Երևան: Գիտություն, 2015.– էջ 12–24:

Արևելյան լեզուների Լազարյան ճեմարանը և Մկրտիչ Էմինը // Գրականագիտական հանդես.– Ե., 2015.– թ. ԺԶ.– էջ 177–196:

Գրականագետի վաստակը: [Վ. Պարտիզունու ծննդյան 100-ամյակի առթիվ] //Հայագիտական հանդես: Հավելված.– Երևան, 2015.– էջ 14–22:

Գրիգոր Տաթևացին մանկավարժ //Տաթևի վանքը հոգևոր, մշակութային և դպրության կենտրոն: Պրակ II.– Երևան, 2015.– էջ 5–16:

Հայաստանի պատմական ժամանակը Համո Սահյանի քնարեգության մեջ //Հայագիտական հանդես: Համո Սահյան–100.– Երևան, 2015.– էջ 10–19:

Հայերենի ամբիոնը Փարիզի արևելյան կենդանի լեզուների բարձրագույն դպրոցում //Հայերենագիտական միջազգային X գիտաժողով: (Հողվածների ժողովածու).– Երևան, 2015.– 7–9 նոյեմբերի.– էջ 78–89:

Հետազոտություն՝ նվիրված արևմտահայ մամուլի պատմությանը //Գիտություն.– Երևան, 2015.– թ. 4.– Ապրիլ.– էջ 5:

Հովսեփ Օրբելին «Սասունցի Դավիթ» էպոսի գնահատող // Հովսեփ Օրբելին և «Սասունցի Դավիթ» հայ ժողովրդական էպոսը: Հողվածների ժողովածու.– Երևան: Լուսակն, 2015.– էջ 12–21:

Մանուկ Աբեղյանը Կոմիտասի մասին //Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2015.– թ. 3.– էջ 55–65:

«Մխիթար սպարապետ» պատմավեպի վավերականությունը // Սյունյաց երկիր.– Կապան, 2015.– թ. 32.– 3 դեկտեմբերի.– էջ 45–49:

Սիլվա Կապուտիկյանը Հայոց ցեղասպանության երդվյալ դատապարտող //Հայագիտական հանդես.– Երևան, 2015.– թ. 3.– էջ 22–30:

Տգեռ աշակերտները շտապեցնում են սովորեցնել: [Պատասխան «Ազգ» թերթում տպագրված Հակոբ Մովսեսի «Ակադեմիական խոտան» վերնագրով հոդվածին] //Ազգ մշակույթ: Հավելված.– Երևան, 2015.– թ. 23.– ☒ 19 հունիսի.– էջ Բ–Գ:

На Вас бессмертие глядит //Литературная газета (“Страна Наири”).– Ереван, 2015.– N 17.– 29 апреля.– с. 2.

Протест Жана Экара против геноцида армян 1915 г. // Русский язык в Армении.– Ереван, 2015.– N 1.– с. 18–21.

Противоречия и ошибки в предисловии и примечаниях пятитомника трудов Низами //Вестник университета Месроп Маштоц.– Ереван, 2015.– стр. 274–278.– Ամփոփումը՝ հայերեն:

Факелы просвещения. Лазаревский институт восточных языков и Никита Эмин //Литературная Армения.– Ереван, 2015.– N 4.– с. 68–78:

L'institut Lazareff des langues orientales et Mekertich Emin // Journal of Armenian studies.– Yerevan, 2015.– N 3.– p 55–74.

2016

Արդյոք հիշում ենք մեր մեծերին Հայաստանից դուրս //Գրական թերթ.– Երևան, 2016.– թ. 16.– 20 մայիսի.– էջ 1:

**«Արծաթե դար» պատմավեպի հավերժական արդիակա-
նությունը** //Գրական թերթ.- Երևան, 2016.- թ. 42.- 16 դեկտեմբերի.- էջ 6:

Բանաստեղծուհու հոգու փիլիսոփայությունը: [Նվիրվում է Մարո Մարգարյանի ծննդյան 100-ամյակին] //Հայագիտական հանդես.- Երևան, 2016.- թ. 3.- էջ 56-65:

**Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոցի բնագրերի» գիտական նոր
մեկնաբանումն ըստ Աննի և Ժան-Պիեռ Մահենների** //«Պատմաբա-
նասիրական հանդես».- Երևան, 2016.- թ. 3.- էջ 3-10.- Ամփոփումը՝
անգլերեն և ռուսերեն:

**Խաչատուր Կեչառեցու դերը հայ միջնադարյան մատեն-
ագրության մեջ:** Լիլյա Հարությունյանի համահեղինակությամբ // Մանկավարժության և հոգեբանության հիմնախնդիրներ.- Երևան, 2016.- թ. 1.- էջ 99-107:

Խոսք հրաժեշտի: (Սեմյոն Հախումյանի հիշատակին) //Գրական
թերթ.- Երևան, 2016.- թ. 16.- 20 մայիսի.- էջ 8:

**Կարևորագույն հետազոտություն՝ նվիրված արևմտահայ
մամուլի պատմության ավարտին (1900-1922)** //Մանկավարժության
և հոգեբանության հիմնախնդիրներ, Երևան, 2016, N 3.- էջ 152-165:

**Հայտնի են «Գրական մրցանակաբաշխություն 21-րդ դար»-ի
հաղթողները** /Հարցազրույցը վարեց Սոնա Աղամյանը //Հրապարակ.-
Երևան, 2016.- թ. 200.- 2 նոյեմբերի.- էջ 7:

Հրաչյա Աճառյանը գրականագետ //Գիտական հոդվածների ժողո-
վածու (նվիրված Հրաչյա Աճառյանի ծննդյան 140-ամյակին).- Երևան:
«Ասողիկ» հրատ., 2016.- էջ 149-169:

Հրաչօ, մենք սիրով ենք հիշելու քեզ: (Նվիրվում է Հրաչյա Մաթևոս-
յանին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2016.- թ. 23.- 8 հուլիսի.- էջ 3:

Մեր անկախության 25 տարիները //Գրական թերթ.- Երևան,
2016.- թ. 28.- 9 սեպտեմբերի.- էջ 5:

Մոռացված, սակայն արժանահիշատակ մի անուն //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 2016.– թ. 3.– էջ 157–165:

Նա լեցուն կյանքով ապրեց: (Նվիրված է Դավիթ Հովհաննեսին) // Գրական թերթ.– Երևան, 2016.– թ. 25.– 22 հուլիսի.– էջ 5:

Շիրազյան երգի մի պատառիկ //Գրական թերթ.– Երևան, 2016.– թ. 12.– 22 ապրիլի.– էջ 7:

Շնորհավոր Ամանոր և Սուրբ Ծնունդ: [Շնորհավորանքի խոսքեր] / Անլիտա Դոլուխանյան և ուրիշներ //Գրական թերթ.– Երևան, 2016.– թ. 44.– 31 դեկտեմբերի.– էջ 1:

Պաշտելի դասախոսը և առաջնակարգ գիտնականը: (Նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Մորուս Հասրաթյանին) //Սյունյաց երկիր.– Կապան, 2016.– թ. 20.– 30 հունիսի.– էջ 14–15:

Ռազմիկ Դավոյանի ստեղծագործության ուրվագծերը // Հայագիտական հանդես.– Երևան, 2016.– թ. 4.– էջ 20–27:

Վալերի Բրյուսով և Արշակ Զոպանյան: (Գրական աղերսներ) //Վ. Բրյուսովի “Поэзия Армении” ժողովածուն և հայ հին ու միջնադարյան քնարերգությունը: Հոդվածների ժողովածու.– Երևան: Լուսակն, 2016.– էջ 9–25:

Վարդանանց պատերազմն ըստ Դերենիկ Դեմիրճյանի // Դերենիկ Դեմիրճյանի հարկի ներքո: Հոդվածների ժողովածու /Եղիշե Չարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարան.– Երևան: ՎՄՎ–ՊՐԻՆՏ, 2016.– էջ 127–139:

Ֆրեդերիկ Մակլերը հայ հին և միջնադարյան պատմության ու մշակույթի հետազոտող: (Գիտաժողովի զեկուցման հիմնադրույթներ) //Օտարազգի հայագետների ավանդը Հայաստանի հին և միջնադարյան պատմության ուսումնասիրության բնագավառում.– Երևան, 2016.– էջ 16–18:

Н. М. Карамзин и Х. Абовян. (Литературные параллели) //Н. М. Карамзин. Русская и национальные литературы. Материалы международной научно-практической конференции.– Ереван: Лусабац, 2016.– с. 120–127.

Один из создателей золотого века. V столетие считается золотым веком древнеармянской литературы //Литературная газета. Страна Наири. Выпуск 9.– Москва, 2016.– N 21.– 1–7 июня.– стр. 4.

Valeri Brioussov et Archak Tchobanian. (Liens Littéraires) //Journal of Armenian Studies. International review of armenian studies.–Yerevan, 2016.– N 1.– pp. 170–182.– Ամփոփումը՝ հայերեն:

La vérité historique de la Arménie selon Annie et Jean-Pierre Mahé //Journal of Armenian Studies. International review of armenian studies.–Yerevan, 2016.– N 3.– pp. 190–206.

The main theses of the Armenian translation of the Definitions by Hermes Trismegistus //Wisdom.– 2016.– N 2.– pp. 136–141:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՄԲԱԳԻՐ, ԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՀԵՂԻՆԱԿ ԵՎ ԿԱԶՄՈՂ

1986

Հայ ժողովրդական բանահյուսությունն առարկայի ծրագիր / Կազմող՝ Ա. Դոլուխանյան.– Երևան: 1986.– 20 էջ:

1997

Խաատուր Վարուժան: Բանականության ողբերգությունը /**Առաջաբանը՝ Ա. Դոլուխանյանի.**– Երևան: «Արտագերս», 1997.– 35 էջ:

2000

Գևորգ Զահուկյան 80: Մեծ լեզվաբան–հայերենագետ: Բանասիրական ֆակուլտետի գիտաժողովի նյութերից: (Հայագիտական հանդես: Հայ ակադեմիկոսներ: Պրակ 1) /**Խմբագրական խորհուրդ՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան** և ուրիշներ.– Երևան: «Արտագերս», 2000.– 32 էջ:

Գիլավյան Մելինե: Նորագույն շրջանի հայ մանկական պոեզիայի զարգացման միտումները /**Խմբագիր՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան.**– Երևան: «Արտագերս», 2000.– 99 էջ:

2002

Սերգեյ Գյանջումի Աբրահամյան: Գիտական դիմանկար և կենսամատենագիտություն: (Հայագիտական հանդես: Հայ ակադեմիկոսներ: Գիրք III) /**Խմբագրական խորհուրդ՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան** և ուրիշներ.– Երևան: «Արտագերս», 2000.– 32 էջ:

2004

Ասատրյան Ռուզան: Թմբիր /**Առաջաբանը՝ Ա. Դոլուխանյանի.**– Երևան: «Ամարաս», 2004.– 140 էջ:

2005

Խոսք Նորայր Աղալյանի մասին /Կազմողներ՝ Ա. Աղալյան, Ն. Աղալյան; **Խմբագիր՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան**.- Երևան: ԵՊՀ հրատ., 2005.- 362 էջ:

Հրանտ Մաթևոսյան: Ժողովածու՝ նվիրված Հ. Մաթևոսյանի ծննդյան 70-ամյակին /**Առաջաբանը՝ Ա. Գ. Դոլուխանյանի**, Ա. Ա. Ղուկասյանի: Խմբագիր՝ Մ. Գիլավյան.- Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2005.- 31 էջ:

2006

Աղալյան Նորայր: Մենախոսություն ժամանակի հետ: Հուշեր և այլն /**Խմբագիր՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան**.- Երևան: «Մուղնի» հրատ., 2006.- 400 էջ:

Սանահյան Օլգա: Հոգու տարածք: Պատմական դրամա; Պատմվածքներ; Հրապարակախոսություն /**Խմբագիր՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան**.- Երևան: **Առաջաբանը՝ Ա. Գ. Դոլուխանյանի**, էջ 3-10: ՀԳՄ հրատ., 2006.- 176 էջ:

Սարգսյան Նելլի: Մկրտիչ Էմինի կազմած հայ գրականության քրեստոմատիան: (Համառոտոված գրաբար-ռուսերեն բառագրքով հանդերձ) /**Գիտական խմբագիր՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան**.- Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2006.- 75 էջ:

Սարգսյան Նելլի: Մկրտիչ Էմինը հայ հեթանոսական կրոնի մասին /**Գիտական խմբագիր՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան**.- Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2006.- 40 էջ:

2009

Աղալյան Նորայր: Հավասարումներ՝ տպագրված գեղարվեստական երկերում, հոդվածներում և զրույցներում /**Խմբագիր՝ Ա. Գ. Դոլուխանյան**.- Երևան: ՀԳՄ հրատ., 2009.- 64 էջ:

2011

Վանիկ Սանթրյան: Ինքնալրագիտություն: Հատոր 1 /**Վերջաբանը՝ Ա. Գ. Դոլուխանյանի**.- Երևան, 2011.- էջ 600-601:

2012

Անանիա Շիրակացի: Հոդվածների ժողովածու /*Առաջաբանը՝ Ա. Դոլուխանյանի.*– Երևան: «Լուսակն», 2012.– 138 էջ:

Սայաթ–Նովա–300: Հորելյանական գիտական նստաշրջան՝ նվիրված Սայաթ–Նովայի ծննդյան 300–ամյակին: Զեկուցումների ժողովածու /*Խմբագրական խորհուրդ՝ Ա. Դոլուխանյան* և ուրիշներ.– Երևան: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2012.– 194 էջ:

Л. Н. Толстой: Проблемы творчества и рецепции /*Редактор А. Г. Долуханян.*– Ереван: Наيري, 2012.– 103 с.

Khachatur Abovian. Armenian state pedagogical University /Edited by A. Martirosian; *Compiled by Aelita Dolukhanyan.*– Yerevan: Mankavarzh, 2012.– 108 p.

2013

Ժողովածու Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի 90–ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի: Նոր ուսուցիչ նոր դպրոցի համար: Մանկավարժական կրթության բարեփոխման հեռանկարներ. տեսություն և պրակտիկա: Պրակ I /*Խմբագրական խորհուրդ՝ Ա. Դոլուխանյան* (նախագահ) և ուրիշներ.– Երևան: «Մանկավարժ», 2013.– 492 էջ:

Հովսեփյան Մերի: «Տաղարան» ժողովածուների հիշատակաբանները /*Խմբագիր՝ Անելիտա Դոլուխանյան.*– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2013.– 36 էջ:

Վիկտորյա Ռուբենյան: Հոդվածներ /*Առաջաբանը՝ Ա. Դոլուխանյանի.*– Հեղինակային հրատ., Երևան, 2013:

2014

Ժողովածու Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի 90–ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի: Նոր ուսուցիչ նոր դպրոցի համար: Մանկավարժական կրթության բարեփոխման հեռանկարներ. տեսություն

և պրակտիկա: Պրակ II // **Խմբագրական խորհուրդ՝ Ա. Դոլուխանյան** (նախագահ) և ուրիշներ.– Երևան: Մանկավարժ, 2014.– 454 էջ:

Հայ գրականագիտության դասականը: (Նվիրվում է ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Սերգեյ Սարինյանին): Հոդվածների ժողովածու /**Առաջարանը՝ Աելխոսա Դոլուխանյանի** և ուրիշների.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2014.– 112 էջ:

Տպագրվում է Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ բանասիրական ֆակուլտետի խորհրդի երաշխավորությամբ:

Հովհաննես Շիրազը և հայ ժողովրդական բանահյուսությունը: (Հոդվածների ժողովածու) /**Առաջարանը՝ Աելխոսա Դոլուխանյանի**.– Երևան: «Լուսակն» հրատ., 2014.– 76 էջ:

Հոդվածների այս ժողովածուն տպագրության է երաշխավորել Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ բանասիրական ֆակուլտետի խորհուրդը:

Ժողովածուն նվիրվում է հայ գրականությունն ու մշակույթը հարստացրած Հովհաննես Շիրազի, Սիլվա Կապուտիկյանի, Արա Շիրազի պայծառ հիշատակին:

2015

Հովսեփ Օրբելին և «Սասունցի Դավիթ» հայ ժողովրդական էպոսը: Հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի հոդվածների ժողովածու /**Առաջարանը՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն՝ Ա. Դոլուխանյանի**.– Երևան, 2015.– 88 էջ:

2016

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան /Կազմեցին՝ Աելխոսա Դոլուխանյանը, Արա Երեմյանը, Մհեր Կարապետյանը; խմբագիր՝ Արտաշես Մարտիրոսյան.– Երևան: «Տիգրան Մեծ», 2016.– 116 էջ:

Վ. Բրյուսովի “Поэзия Армении” ժողովածուն և հայ հին ու միջնադարյան քնարերգությունը: Հոդվածների ժողովածու /**Առաջարանը՝ Աելխոսա Դոլուխանյանի**.– Երևան: «Լուսակն», 2016.– էջ 3–8:

Ա. ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԸ՝ ԳՐԱԽՈՍ

1974

Քենդերյան Համբարձում: Հովհան Մայրազունցի. կյանքն ու գործունեությունը, Երևան: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1973 //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 1974.– թ. 6.– էջ 113–114:

1977

Սուրեն Մուրադյան. «Կարմիր ասպետը»: [Սուրեն Մուրադյանի համանուն գրքի գրախոսությունը] //Սովետական գրականություն.– Երևան, 1977.– թ. 11.– էջ 5–6:

1981

Իմաստուն երկխոսություն: [Բոգդան Վերդյանի «Երկխոսություն» վեպի գրախոսությունը] //Գրական թերթ.– Երևան, 1981.– թ. 23.– ☒ հունիսի.– էջ 2:

Տեր-Դավթյան Քնարիկ. XI–XV դարերի հայ վարքագրությունը //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 1981.– թ. 3.– էջ 110–112:

1982

Ալիսիա Կիրակոսյանի բանաստեղծությունները //Նոր կյանք.– Գլենդեյլ, 1982.– 29 հուլիսի.– էջ 3:

Գիտական հրատարակություն: [Գրիգոր Նարեկացու գանձերի ու տաղերի գիտական հրատարակության մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1982.– թ. 16.– 16 ապրիլի.– էջ 2:

Նաղաշի տաղերը: [«Հայ քնարերգություն» մատենաշարով հրատարակված Նաղաշ Հովնաթանի տաղերի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1983.– թ. 19.– 6 մայիսի.– էջ 2:

1984

Ագաթանգեղոսի «Հայոց պատմության» նոր հրապարակումը: [Արամ Տեր-Ղևոնդյանի աշխատասիրությամբ Ագաթանգեղոսի «Հայոց պատմության» 1977 և 1983 թթ. աշխարհաբար հրատարակությունների մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1984.– թ. 7.– 10 փետրվարի.– էջ 4:

Խոր և ճշմարտացի: [Արշակ Չոպանյանի «La Roseaie d'Arménie» («Հայաստանի վարդաստանը» ժողովածուի մասին)] //Գրական թերթ.– Երևան, 1984.– թ. 18.– 27 ապրիլի.– էջ 3:

1985

Հայ միջնադարի ժանրային հարստությունը: [«Հայ միջնադարյան գրականության ժանրեր» ուսումնասիրության մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1985.– թ. 14.– 5 ապրիլի.– էջ 2:

Ուսուցչի և աշակերտի հիանալի օգնականը: [Ասատուր Մնացականյանի «Հայ գրականության քրեստոմատիա» ձեռնարկի մասին] // Հայոց լեզուն և գրականությունը դպրոցում.– Երևան, 1985.– թ. 3.– էջ 63–64:

1986

Թարգմանական արվեստի ակնառու նվաճում: [Ստ. Օրբելյանի «Սյունիքի պատմություն» գրքի հրատարակության մասին] //Սովետական Հայաստան.– Երևան, 1986.– թ. 203.– 31 օգոստոսի.– էջ 4:

Բառն աշխարհ է: [Պետրոս Բեդիրյանի «Բառերի խորհրդավոր աշխարհից» գրքի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1986.– թ. 1. 3 հունվարի.– էջ 3:

Վարպետի սիրո աշխարհը: [Ա. Խաչատրյանի «Ավ. Իսահակյանի սիրերգությունը» գրքի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1986.– թ. 33.– 15 օգոստոսի.– էջ 3:

1987

Միջնադարի հայ գրական-քննադատական միտքը: [Հրանտ Թամրազյանի «Հայ քննադատություն» գրքի մասին] //Գարուն.– Երևան, 1987.– թ. 8.– էջ 56–57:

1989

Թարգմանական հնագույն հուշարձանի նոր կյանքը: [«Պատմութիւն Ալեքսանդրի Մակեդոնացոյ» գրքի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1989.– թ. 52.– 22 դեկտեմբերի.– էջ 2:

1991

Հայ հնատիպ գրքի վերածնունդը: [«Հայ հնատիպ գիրքը 1512–1800 թթ.» գրքի գրախոսությունը] //Ազգ.– Երևան, 1991.– թ. 32.– 5 հունիսի.– էջ 7:

«Նարեկի» լուծմունքի սկզբնավորումը: [Պողոս Խաչատրյանի «Նարեկի միջնադարյան լուծմունքը» գրքի մասին] //Գրական թերթ.– 1991.– թ. 14.– 5 ապրիլի.– էջ 3:

1992

Խորասուզում դեպի արմատները: [Ալիսիա Կիրակոսյանի «Խորան» ժողովածուի մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1992.– թ. 125.– 12 օգոստոսի.– էջ 4:

Որքան ժամանակը սահի: [Վահան Թոթովենցին նվիրված Նորայր Աղալյանի համանուն գրքի մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1992.– թ. 167.– 23 հոկտեմբերի.– էջ 4:Ճ

1995

Երկու ընծա միջնադարի հայ գրականությունից: [Բանասեր Քնարիկ Տեր-Դավթյանի «Հայկական վարքեր և վկայաբանություններ. 5–15 դարեր» և «Հայելի վարուց» գրքերի մասին] //Գարուն.– Երևան, 1995.– թ. 10.– էջ 58–59:

Հովհաննես Թումանյանն իր ամբողջության մեջ: [Էդ. Ջրբաշյանի «Թումանյանը և հայ գրականության ավանդույթները» աշխատության մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1995.– թ. 45.– 2 մայիսի.– էջ 4:

Նշանակալի ձեռնարկ: [Սերգեյ Վարդանյանի «Արևածաղիկը» պատմվածքների ժողովածուի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1995.– թ. 6.– 14 ապրիլի.– էջ 3:

Սպասված բառարան: [Արմեն Նազարյանի «Լեզվաբանական տերմինների ֆրանսերեն, ռուսերեն, հայերեն ուսումնական բառարանը» գրքի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1995.– թ. 4.– 11 մարտի.– էջ 2:

1996

Արցախի տարեգրության մի բեկոր: [«Մոսկվի դոդանջներ» պարբերաթերթի հոբելյանական 25–րդ համարի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 1996.– թ. 8.– 28 հունիսի.– էջ 2:

Նարեկացու պոեմի միջնադարյան մեկնությունները: [Պողոս Խաչատրյանի «Գրիգոր Նարեկացին» և հայ միջնադարը» գրքի մասին] // Ազգ.– Երևան, 1996.– թ. 16.– 30 հունվարի.– էջ 2:

Ոգևորում հավիտենականության գրկից: [Ռուզան Նանումյանի «Ստեփանոս Նազարյանի կյանքն ու գործունեությունը» գրքի մասին] // Հայաստան.– Երևան, 1996.– թ. 56.– 16 մայիսի.– էջ 4:

1997

Եվրոպայի քսանութ դարերը: [Դենի դը Ռուժմոնի համանուն գրքի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 1997.– թ. 13.– 8 ապրիլի.– էջ 3:

Հայրենների առեղծվածի վերջնական լուծումը: [Ասատուր Մնացականյանի «Հայրեններ» գրքի մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1997.– թ. 2.– 9 հունվարի.– էջ 3:

Հավերժական մեղեդիների երգիչը: [Վարուժան Խաստուրի քնարերգության մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1997.– թ. 11.– 11 սեպտեմբերի.– էջ 4:

Հռիփսիմեն քրիստոնեության խորհրդանիշ: [Քնարիկ Տեր-Դավթյանի «Վկայաբանութիւն Սրբոց Հռիփսիմեանց» գրքի մասին] // Գրական թերթ.– Երևան, 1997.– թ. 20.– 27 մայիսի.– էջ 3:

Նորից կինը և տղամարդը: [Նորայր Ադալյանի «Կինը և տղամարդը» պիեսի բեմադրության մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1997.– թ. 24.– 17 հուլիսի.– էջ 4:

1998

«Աստղիկի 10-րդ տարեդարձը» //Հայաստան.– Երևան, 1998.– թ. 109.– 14 նոյեմբերի.– էջ 7:

Դասագրքի մոլորակը: [«Իմ փոքրիկ մոլորակը» դասագրքի լույս ընծայման առթիվ] //Հայաստան.– Երևան, 1998.– թ. 15.– 12 փետրվարի.– էջ 4:

Ժամանակին համահունչ գիրք: [Տիգրան Նիկողոսյանի «Կանաչ առու» գրքի լույս ընծայման առթիվ] //Հայաստան.– Երևան, 1998.– թ. 103.– 31 հոկտեմբերի.– էջ 4:

Հայ կերպարվեստի ուսուցման առաջին հատորը: [Հրավարդ Հակոբյանի «Կերպարվեստը հայոց կրթարաններում» գրքի մասին] // Հայաստան.– Երևան, 1998.– թ. 65.– 20 հունիսի.– էջ 4:

Սիրո մեկ ու կես հազարամյակը: [Ալիսիա Կիրակոսյանի համանուն գրքի մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1998.– թ. 49.– 11 մայիսի.– էջ 4:

Փշալարերի մագիլներում գրված գիրքը: [Ասատուր Մնացականյանի «Գիրք գրված փշալարերի ձանկերում» գրքի մասին] // Հայաստան.– Երևան, 1998.– թ. 6.– 22 հունվարի.– էջ 4:

1999

Անդրանիկ Ծառուկյանի պատգամները: [«Թուղթ առ Երևան» պոեմի մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1999.– թ. 110.– 3 սեպտեմբերի.– էջ 4:

«Գիրք պիտոյից»-ի ռուսերեն թարգմանությունը: [Գոհար Մուրադյանի աշխատասիրությամբ հրատարակված համանուն գրքի քննական բնագրի մասին] //Հանդես ամսօրեայ.– Երևան, 1999.– թ. 1-12.– էջ 505-507:

Գրիգոր Նարեկացու գրական ժառանգության խորիմաստ մեկնաբանում: [Արշալույս Ղազինյանի «Գրիգոր Նարեկացի, քանաստեղծական արվեստը» գրքի մասին] //Հայաստան.– Երևան, 1999.– թ. 5.– 16 հունվարի.– էջ 4:

Հայ գաղափարաբանությունը որպես պատմաքննական տեսություն: [Սերգեյ Սարինյանի «Հայ գաղափարաբանությունը» գրքի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 1999.- թ. 4.- 15-28 փետրվարի.- էջ 13:

Հրապարակումն օգնում է հասկանալ ցավի պատճառները: Նվիրվում է Սիլվա Կապուտիկյան հրապարակախոսին //Հայաստան.- Երևան, 1999.- թ. 72.- 9 հունիսի.- էջ 3:

Նա իր հետ տաճար էր տանում շատերին: [Սեմյոն Հախումյանի՝ հորը նվիրված նոր գրքի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 1999.- թ. 5.- 1-15 մարտի.- էջ 14:

Պատմագրական էսսե «Բայազետ»: [Հենրիկ Աբրահամյանի համա- նուն գրքի մասին] //Հայաստանի Հանրապետություն.- Երևան, 1999.- 17 մարտի.- էջ 3:

Պուշկինը և հայ բանաստեղծները: [Էդվարդ Զրբաշյանի համանուն գրքի մասին] //Հայաստան.- Երևան, 1999.- թ. 61.- 20 մայիսի.- էջ 4:

17-րդ դարը իրանահայության կյանքի ուշագրավ հատված: [Վահան Բայբուրդյանի «Համաշխարհային առևտուրը և իրանահա- յությունը 17-րդ դարում» գրքի մասին] //Հայաստան.- Երևան, 1999.- թ. 141.- 22 դեկտեմբերի.- էջ 3:

2000

«Բայազետ»: [Հ. Աբրահամյանի «Բայազետ» գրքի գրախոսությունը] //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.- Երևան, 2000.- թ. 1.- էջ 226-227:

Գիրք հպարտության և անանց մորմոքի: [Հ. Աբրահամյանի «Քեզ հետ և առանց քեզ» գրքի գրախոսությունը] //Գրական թերթ.- Երևան, 2000.- թ. 23-24.- 15-31 դեկտեմբերի.- էջ 7:

«Գիրք պիտոյից»-ի ոռսերեն թարգմանությունը //Գրական թերթ.- Երևան, 2000.- թ. 21-22.- 15-30 նոյեմբերի.- էջ 3:

Երգիծանքի չխամրող հմայքը: [Սևակ Արզումանյանի «Հումորի ասպետը» գրքի գրախոսությունը] //Հայաստան.– Երևան, 2000.– թ. 62.– 17 հունիսի.– էջ 4:

Հրանտ Ադամյանի քառյակ-ժամանակագրությունները: [Գրողի «Չափաժողով ժամանակագրություններ» ժողովածուի մասին, նաև հատվածներ գրքից] //Հայաստան.– Երևան, 2000.– թ. 74.– 24 օգոստոսի.– էջ 4:

Հստակեցրեք ամենաբարդը և այն կհասկանան շատերը: [Համլետ Միքայելյանի հեղինակությամբ հրատարակված «Մաթեմատիկա» դասագրքի մասին] //Հայաստան.– Երևան, 2000.– թ. 14.– 12 փետրվարի.– էջ 2:

Նահանջ, թե վերակերպավորում: Նորայր Ադալյանի նոր գիրքը [Ն. Ադալյանի «Թաղման թափոր» պատմվածքների ժողովածուի գրախոսությունը] //Ազգ.– Երևան, 2000.– թ. 117.– 24 հունիսի.– էջ 6:

2001

Խորհրդավոր աշխարհի դողանջները: [Համլետ Միքայելյանի «Քըրք Քրքորյանը, որ կարող էր լինել նաև Գրիգոր Գրիգորյան» գրքի մասին] //Հայաստան.– Երևան, 2001.– թ. 3.– 1 փետրվարի.– էջ 4:

Համեմատության հզոր ներգործությունը: [Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Սեդա Գասպարյանի «Համեմատության ձևը կիրառության լույսի տակ» գրքի հրատարակության առթիվ] //Հայաստան.– Երևան, 2001.– թ. 11.– 20 մարտի.– էջ 4:

Մովսես Խորենացու հունական աղբյուրների նոր մեկնաբանումը: [Ա. Թովչյանի «Մովսես Խորենացու հունական աղբյուրները» գրքի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 2001.– թ. 13.– 14 սեպտեմբերի.– էջ 6:

Քրիստոնեությունը և հայ գրականությունը: [Համանուն ժողովածուի հրատարակության մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 2002.– թ. 11.– 29 մարտի.– էջ 5, 10:

2002

Ժամանակի խորհուրդը հուշերիս մեջ: [Հրանտ Թամրազյանի «Զվարթ գիտություն» ժողովածուի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 2002.- թ. 40.- 22 նոյեմբերի.- էջ 10:

Հովսեփ Օրբելու ընտիր երկերի երկրորդ հատորը: [Հովսեփ Օրբելու “Материалы экспедиции 1911–1912 гг. По этнографии и фольклору Мокса, проблемы градостроительства и архитектуры средневековой Армении” գրքի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 2002.- թ. 35.- 18 հոկտեմբերի.- էջ 5:

Սեդա Գաապարյանի “Фигура сравнения в функциональном освещении” գրքի մասին//Հայագիտական հանդես.- Երևան, 2002.- թ. 3:

2003

Բարդ նախադասության մեթոդիկա: (Զ. Ալեքսանյանի «Բարդ նախադասությունը ժամանակակից հայերենում» գրքի մասին) //Ազգ.- Երևան, 2003.- թ. 235.- 20 դեկտեմբերի.- էջ 4:

Բարության պատգամ, սթափեցման միտումով: (Վ. Սանթրյանի «Վարք երեք սրբերի» գրքի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2003.- թ. 5.- 28 փետրվարի.- էջ 12:

Գնացքներից ու կայարաններից ծնվող գրողի աշխարհը: (Դավիթ Մուրադյանի «Գնացքներ և կայարաններ» գրքի մասին) // Հայաստան.- Երևան, 2003.- թ. 20.- 3 հոկտեմբերի.- էջ 7:

Դիմառնության կերպափոխումը: (Հովիկ Հովեյանի «Ժայռագրեր» ժողովածուի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2003.- թ. 23.- ☒ հուլիսի.- էջ 3:

Համաճարակի պատկերը: Գրախոսություն հրապարակախոսական թերթումով: (Ն. Աղալյանի «Համաճարակ» գրքի մասին) //Ազգ.- Երևան, 2003.- թ. 188.- 16 հոկտեմբերի.- էջ 6:

Հայ գրականության երկու դարերի հայտնությունը: (Սերգեյ Սարինյանի «Հայ գրականության երկու դարը» գրքի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2003.- թ. 11.- 11 ապրիլի.- էջ 9:

Հայոց եկեղեցին և ազգային-ազատագրական ծրագրերը: [Արմեն Այվազյանի «Հայոց եկեղեցին 18-րդ դարի հայ ազատագրական շարժման քառուղիներում» գրքի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 2003.- թ. 21.- 20 հունիսի.- էջ 8:

Հայոց տերունական սրբապատկերները նոր մեկնությամբ: (Հրավարդ Հակոբյանի «Հայոց տերունական սրբապատկերները» գրքի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2003.- թ. 32.- 3 հոկտեմբերի.- էջ 6:

Մեր ոսկեդենիկ մայրենին: (Պ. Բեդիրյանի «Հայերեն շրջաստությունների բառարան»-ի մասին) //Հայաստան.- Երևան, 2003.- թ. 3.- 1 ապրիլի.- էջ 7:

2004

Արամ Տեր-Ղևոնդյանի հոդվածների ժողովածուն: [Գրախոսություն] //Գրական թերթ.- Երևան, 2004.- թ. 34.- 29 հոկտեմբերի.- էջ 6; Պատմա-բանասիրական հանդես.- Երևան, 2004.- թ. 3.- էջ 276-280:

Բառերի բանալին՝ փիլիսոփայական մեկնությամբ: (Արևշատ Ավագյանի «Բառերի բանալին» գրքի մասին) //Նորք.- Երևան, 2004.- թ. 1.- էջ 160-162:

«Իմ աշունը»՝ հաճելի անակնկալ: (Լիլիթ Արզումանյանի համանուն գրքի մասին) //Հայաստան.- Երևան, 2004.- թ. 37.- 19 նոյեմբերի.- էջ 5:

Կոմիտասյան հրաշքի տարեգրությունը: (Խ. Բադիկյանի «Կոմիտասը՝ ինչպիսին եղել է» գրքի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2004.- թ. 11.- 23 ապրիլի.- էջ 3:

Սուրբ Էջմիածինը հայ գրական-գեղարվեստական մտածողության մեջ: [Հակոբ Քյոսեյանի, Վարդան Դևրիկյանի «Սուրբ Էջմիածինը հայ մատենագրությունում» գրքի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 2004.- թ. 28.- 17 սեպտեմբերի.- էջ 6:

Սուրբ ծննդյան պատմությունը մանուկներին՝ հիանալի մանրանկարներով: (Լիլիթ Ամիրջանյանի նկարազարդումներով հրատարակված Աննա Ալոյանի գրքի մասին) //Հայաստան.- Երևան, 2004.- թ. 28-29.- 17 սեպտեմբերի.- էջ 11:

Փաստահարուստ ուսումնասիրություն: [Անուշավան Զաքարյանի «Трагедия армянского народа в оценке русских литераторов» գրքի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 2004.- թ. 16.- 28 մայիսի.- էջ 6:

2005

Ագաթանգեղոսի «Հայոց պատմությունը» ռուսերեն: [Համաձայն գրքի գրախոսությունը] //Գրական թերթ.- Երևան, 2005.- թ. 18.- 13 մայիսի.- էջ 6:

Գրականագիտությունը որպես գիտություն: (Սերգեյ Սարինյանի «Հայոց գրականության երկու դարը» գրքի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2005.- թ. 14.- 15 ապրիլի.- էջ 6:

Հրաչյա Աճառյանի եզակիությանն արժանի գիրք: (Խ. Բաղիկյանի «Հրաչյա Աճառյան: Մարդը և գիտնականը» գրքի մասին) //Ազգ.- Երևան, 2005.- թ. 18.- 18 նոյեմբերի.- էջ 6:

Մեր սիրելի Վանիկ Սանթրոյանը: [Էդուարդ Զոհրաբյանի «Իմ Վանիկ Սանթրոյանը» գրքի մասին] //Գրական թերթ.- Երևան, 2005.- թ. 26.- 8 հուլիսի.- էջ 4:

Պատմավեպ, որն արժանի է գովեստի: (Աննա Պետրոսյանի «Մոզ քաղաքի կործանումը» վեպի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2005.- թ. 34.- 7 հոկտեմբերի.- էջ 3:

2006

Ավ. Իսահակյանի «Մասըսա մանուկը»: [Վերլուծություն] //Գրական թերթ.- Երևան, 2006.- թ. 19.- 26 մայիսի.- էջ 6:

Գերիրապաշտությունը որպես նախընտրելի գրական մեթոդ: (Ն. Ադալյանի «Միջնանոց» վեպի մասին) //Գրական թերթ.– Երևան, 2006.– թ. 5.– 17 փետրվարի.– էջ 4:

Գիրք՝ գրված սիրով: (Ռոբերտ Դավթյանի «Լեզու և խոսք» գրքի մասին) //Կրթություն.– Երևան, 2006.– թ. 41.– 11 հոկտեմբերի.– էջ 5:

Գրիգոր Նարեկացու ճշգրտված կենսագրությունը: (Հր. Թամրազյանի «Սուրբ Գրիգոր Նարեկացու կյանքը» գրքի մասին) // Գրական թերթ.– Երևան, 2006.– թ. 34.– 6 հոկտեմբերի.– էջ 6:

Գրիգոր Տղայից մինչև Էդվարդ Միլիտոնյան: (Էդվարդ Միլիտոնյանի «Պատմության շախմատ» գրքի մասին) //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2006.– թ. 191.– 20 հոկտեմբերի.– էջ 5:

Ժառանգության հետքերով: (Դավիթ Մուրադյանի «Ժառանգության իրավունք» գրքի մասին) //Ազգ.– Երևան, 2006.– թ. 47.– 16 մարտի.– էջ 6:

Խոսքի հզորությունը: (Լևոն Անանյանի «Դիմակայություն» գրքի մասին) //Հայաստան.– Երևան, 2006.– թ. 34.– 3 նոյեմբերի.– էջ 6:

Կամուրջ՝ բարեկամությունն ամրապնդող: (Վիրահայության «Կամուրջ» հանդեսի մասին) //Գրական թերթ.– Երևան, 2006.– թ. 12.– 7 ապրիլի.– էջ 6:

Հայ եկեղեցու տոներն ու ծեսերն անհրաժեշտ մեկնաբանությամբ: [Վարդան Դևրիկյանի «Պայծառակերպությունը և Վարդավառի տոնը» գրքի վերլուծություն] //Հայաստան.– Երևան, 2006.– թ. 36.– 17 նոյեմբերի.– էջ 7:

Մխիթար Այրիվանեցի, Գանձեր և տաղեր, աշխատասիրությամբ Է. Հարությունյանի //Պատմա-բանասիրական հանդես.– Երևան, 2006.– թ. 1.– էջ 318–320:

Ուխտագնացության սրբազան խորհուրդը: (Գ. Կիրակոսյանի «Էրզիրն է կանչում» գրքի մասին) //Հայաստան.– Երևան, 2006.– թ. 9.– 17 մարտի.– էջ 5:

Товма Мецопеци, История Тимурленга и его преемников. (Ք. Տեր-Դավթյանի գրաքարից Թովմա Մեծոփեցու պատմության ռուսերեն թարգմանությունը) // Պատմա-բանասիրական հանդես.- Երևան, 2006.- թ. 2.- էջ 308-310:

2007

Գրականագետի նոր գիրքը: (Հրանտ Ադամյանի «Հրդեհվող աշխարհ» գրքի մասին) // Գիտություն.- Երևան, 2007.- թ. 6.- Հունիս.- էջ 7:

Գրքի շոյող ջերմությունը: (Կամիլայի «Բառահանդես» ժողովածուի մասին) // Գրական թերթ.- Երևան, 2007.- թ. 28.- 7 սեպտեմբերի.- էջ 7:

Հայ հմայական և ժողովրդական աղոթքներ: (Սարգիս Հարությունյանի գրքի մասին) // Պատմա-բանասիրական հանդես.- Երևան, 2007.- թ. 2.- էջ 294-298:

Հասկանալ բանաստեղծին: [Հալեպահայ գրող Տիգրան Գաբոյանի «Անմաս» բանաստեղծությունների ժողովածուի մասին] // Գրական թերթ.- Երևան, 2007.- թ. 7.- 9 մայիսի.- էջ 6:

Հավերժական հայր, Հայաստանը և արդի բանաստեղծությունը: [Դավիթ Հովհաննեսի «Նոր քրոնիկոն» գրքի մասին] // Գրական թերթ.- Երևան, 2007.- թ. 31.- 28 սեպտեմբերի.- էջ 6:

Սիրո և միջնադարի գրական-փիլիսոփայական մեկնաբանումը ըստ Դենի դը Ռուժմոնի: [Դենի դը Ռուժմոնի «Սերը և Արևմուտքը» գրքի մասին՝ Ալ. Թովչյանի թարգմանությամբ] // Գրական թերթ.- Երևան, 2007.- թ. 40.- 30 նոյեմբերի.- էջ 7:

Սուրեն Մուրադյանի «Գրական նամականին»: [Համանուն գրքի գրախոսությունը] // Հայաստան.- Երևան, 2007.- թ. 33.- 2 նոյեմբերի.- էջ 7:

Ուսանողությանը հանձնարարելի հիասքանչ հուշապատում: (Վիգեն Իսահակյանի «Փարիզ, Քոչար, անցած օրեր» գրքի մասին) // Հայաստանի Հանրապետություն.- Երևան, 2007.- թ. 103.- 2 հունիսի.- էջ 5:

Քառյակի տարողությունը: (Լիպարիտ Սարգսյանի «Մեզ մեր հավատն է պահել» քառյակների ժողովածուի մասին) //Նորք.- Երևան, 2007.- թ. 2.- էջ 144-146:

2008

«Ծարավ աղբյուրի» խորհրդանիշը: (Խաչատուր Ավագյանի «Ծարավ աղբյուր» գրքի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2008.- թ. 11.- 4 ապրիլի.- էջ 6:

Մենախոսություն ժամանակի հետ՝ ուղղված բազմաբանակ ունկնդիրների: (Ն. Աղալյանի «Մենախոսություն ժամանակի հետ» գրքի մասին) //Նորք.- Երևան, 2008.- թ. 1.- էջ 139-143:

Սանահնի «Քեթուկի» նոր կյանքը: (Պ. Մուրադյանի «Սանահնի Քեթուկը» գրքի մասին) //Էջմիածին.- 2008.- թ. Ը.- էջ 133-136:

Տաղանդավոր դերասանուհու «Հայելի» ժողովածուն: (Ալ. Թովիշյանի «Հայելի» գրքի մասին) //Ազգ.- Երևան, 2008.- թ. 206.- 7 նոյեմբերի.- էջ 6:

2009

Ա. Վ. Մուշեղյան, Մովսես Խորենացու դարը //Պատմաբանասիրական հանդես.- Երևան, 2008.- թ. 3.- էջ 272-275:

Գիրքը գրված է արժանապատվությամբ: (Աննա Պետրոսյանի «Բոլոր ժամանակների Հայաստանը» գրքի մասին) //Գրական թերթ.- Երևան, 2009.- թ. 19.- 5 հունիսի.- էջ 6:

Նոր խոսք հայոց ողբերգության մասին: (Ն. Աղալյանի «Սև քառակուսի կարմիր անապատում» գրքի մասին) //Նորք.- Երևան, 2009.- թ. 1.- էջ 132-136:

Վարդան Դևրիկյան, Խորհրդավոր ընթրիք. հայկական ավանդույթից մինչև Լեոնարդո //Պատմաբանասիրական հանդես.- Երևան, 2009.- թ. 1.- էջ 239-242:

2010

Անժելա Ստեփանյանի «Հուշապատում» վեպը: [Գրախոսություն] //Գրական թերթ.– Երևան, 2010.– թ. 1.– 29 հունվարի.– էջ 6:

Առանց մեռնելու իրավունքի: (Զ. Բալայանի “Без права на смерть” գրքի վերլուծություն) //Գրական թերթ.– Երևան, 2010.– թ. 3.– 12 փետրվարի.– էջ 4:

Հենրիկ Հովհաննիսյան, Հայ թատրոնի պատմություն, XIX դ., երկրորդ բարեփոխված հրատարակություն //Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2010.– թ. 2.– էջ 268–273:

Гарник Шахкян. Дух, цвет, образ //Комсомольская правда в Армении.– Ереван, 2010.– 10–16 декабря.– с. 3:

2011

Ալինա Խաչատրյանի անակնկալները: [«Դժոխքի վայելքները» վիպակի վերլուծություն] //Գրական թերթ.– Երևան, 2011.– թ. 37.– 11 նոյեմբերի.– էջ 7:

Թարգմանությունը ճանաչման ճանապարհ: [Սվետլանա Ավագյան–Դորրովոյսկայայի “Армянская проза” մատենաշարով հրատարակված “Прозрачный день” ժողովածուի վերլուծություն] //Գրական թերթ.– Երևան, 2011.– թ. 5.– 25 փետրվարի.– էջ 7:

Համաշխարհային գրականության ո՞ր գրքերը կարդալ մինչև մահվան օրը: [2010 թ. Նյու–Յորքում հրատարակված Փիթեր Բոքսալի «1001 գիրք, որ մարդ պետք է կարդա մինչև մեռնելը» խորագրով գրքի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 2011.– թ. 28.– 9 սեպտեմբերի.– էջ 3:

Հնագույն դրաման Հայաստանում ըստ Հենրիկ Հովհաննիսյանի (Հենրիկ Հովհաննիսյանի համանուն գրքի գրախոսությունը) //Գրական թերթ.– Երևան, 2011.– թ. 9.– 25 մարտի.– էջ 6; Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 2011.– թ. 3.– էջ 285–289:

2012

Բանաստեղծի միտքը բոլոր ժամանակների ընդհանրության մեջ: [Հուսիկ Արայի «Աստծո հետ խոսելու ժամանակը» գրքի մասին] // Գրական թերթ.– Երևան, 2012.– թ. 15.– 4 մայիսի.– էջ 7:

Ինչպիսին էինք և ինչպիսին պիտի լինենք: (Քնարիկ Սարգսյանի «Какими мы должны быть» գրքի գրախոսությունը) //Անկախ.– Երևան, 2012.– թ. 46.– 6–13 դեկտեմբերի.– 15 18:

Երկու լեզվով բանաստեղծելը գենետիկ շնորհ է: [Աննա Հախումյանի «Безумный стих тихой гавани» գրքույկի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 2012.– թ. 5.– 24 փետրվարի.– էջ 7:

2013

Անուշ Վարդանյանի նոր գիրքը: [«Սիրո պողոտա» գրքի մասին] // Նորք.– Երևան, 2013.– թ. 2.– էջ 151–154:

Բնատուր ձիրքով օժտված բանաստեղծը: Սամվել Մարգարյանի «Սրբազան աշխարհ», «Խաղաղ գետհովիտ», «Խռով լեռնահովիտ» բանաստեղծական ժողովածուների մասին //Գրական թերթ.– Երևան, 2013.– թ. 41.– 6 դեկտեմբերի.– էջ 6; Շիրակ.– Գյումրի, 2013.– թ. 12.– Նոյեմբեր.– էջ 3:

Զորեղ վկայություններով ազգապահպան գիրք: (Ալբերտ Իսոյանի «Черная книга» գրքի մասին) //Գիտություն.– Երևան, 2013.– թ. 4.– Ապրիլ.– էջ 5:

Թարգմանական նոր ընծա: (Յուրի Պոլյակովի «Ընկածների երկինքը» վիպակի և նրա թարգմանության մասին) //Նորք.– Երևան, 2013.– թ. 4.– էջ 158–160:

Հայ ժողովրդական հեքիաթների ակադեմիական XVII հատորը //Գիտություն.– Երևան, 2013.– թ. 6.– Հունիս.– էջ 8:

Հասմիկ Գուլակյանի հայագիտական բանկը: [Հասմիկ Գուլակյանի «Հայագիտության և հայապահպանության հարցեր» երկհատոր աշխատության մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 2013. – թ. 19.– 7 հունիսի. – էջ 7–8:

Հզոր տաղանդին պատշաճող գիտական հետազոտություն // Հանդես: Գիտամեթոդական հոդվածների ժողովածու.– Երևան, 2013.– էջ 178–183:

2014

Աշնանային սոնատ: [Հենրիկ Հովհաննիսյանի «Անդարձություն» գրքի մասին] //Գիտություն.– Երևան, 2014.– թ. 5.– Մայիս.– էջ 7:

Գիրք վերհուշ՝ պատանությունից դեպի հասուն տարիք: [Դավիթ Հովհաննեսի «Իմ առաջին գիրքը. ինչպիսին որ պիտի լիներ» (1964–1969) բանաստեղծությունների ժողովածուի գրախոսությունը] //Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 19.– 6 հունիսի.– էջ 6:

Հրաշամանուկը: [Վաղամեզ գրող Նարեկ Հովսեփյանի գրական ժառանգության և նրա գրական երախայրիք «Նոյյան աղավնու վերադարձը» վիպակի վերլուծություն] //Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 7.– 14 մարտի.– էջ 7:

Հույժ սպասված ժողովածու: [Ս. Սահակյանի «Հայոց ազատամարտը երգերում» գրքի մասին] //Գիտություն.– Երևան, 2014.– թ. 10.– Հոկտեմբեր.– էջ 5:

Հուշարձան հայրիկիս: [Գ. Հարությունյանի կազմած «Պատուհան դեպի հավերժություն» գրքի գրախոսությունը] //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 2014.– թ. 2.– էջ 326–329:

Ճարտասանությանը վերաբերող ուշագրավ ձեռնարկ // Կրթություն.– Երևան, 2014.– թ. 18–19.– 23 ապրիլի.– էջ:

Պատուհան դեպի հավերժություն: [Գրականագետ Գայանե Հարությունյանի կազմած դրամատուրգ Ժորա (Գևորգ) Հարությունյանի «Պատուհան դեպի հավերժություն» ժողովածուի գրախոսությունը] // Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 26.– 18 հուլիսի.– էջ 7:

Պերճ Զեյթունցյանը հետադարձ և ապագայամետ գրականագիտական հայացքի կենտրոնում: [Թատերագետ, գրող, թարգ-

մանիչ, գրականագետ Լևոն Մութաֆյանի վերջերս լույս տեսած «Պերճ Զեյթունցյանի ժամանակը» մենագրության գրախոսությունը] //Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 22.– 27 հունիսի.– էջ 7–8:

Սաղմոսներ իրական կյանքին և սպասվելիք հավերժին: (Բանաստեղծ Սարգիս Կարեյանի «Բալենի գինդերով» և «Դրախտից վերցված ժամանակ» բանաստեղծությունների ժողովածուների վերլուծություն) // Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 2.– 7 փետրվարի.– էջ 3:

Противоречия и ошибки в предисловии и примечаниях пятитомника трудов Низами //Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2014.– թ. 2.– էջ 19–23:

2015

Անուշ Վարդանյանի նոր գիրքը //Գրական թերթ.– Երևան, 2015.– թ. 6–7.– 12 մարտի.– էջ 4:

Լոռվա բանահյուսության արդիական հմայքը: [Թատերագետ, գրաքննադատ Հենրիկ Հովհաննիսյանի «Լոռվա բանահյուսության ափերին» ժողովածուի գրախոսությունը] //Գրական թերթ.– Երևան, 2015.– թ. 2.– 13 փետրվարի.– էջ 7:

Միջնադարագիտությունը նվիրյալների բնագավառ է: [Օնիկ Եգանյանի «Աշխատություններ» գրքի մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 2015.– թ. 8.– 20 մարտի.– էջ 8:

Սերգեյ Գորոդեցկին Հայոց ցեղասպանության դատապարտող: (Ա. Զաքարյանի գրքի գրախոսականը) //Գիտություն.– Երևան, 2015.– թ. 11.– Նոյեմբեր.– էջ 5:

2016

Անուշավան Զաքարյան. Սերգեյ Գորոդեցկին Արևմտյան Հայաստանում և Անդրկովկասում: (Գրախոսություն) //Պատմաբանասիրական հանդես.– Երևան, 2016.– թ. 1.– էջ 228–233:

Դրախտ կորուսեալ: («Այնթապի ասեղնագործություն» երկհատոր գրքի գրախոսականը) //Գիտություն.– Երևան, 2016.– թ. 12.– Դեկտեմբեր.– էջ 6:

Լևոն Մութաֆյանը Նորայր Աղալյանի ստեղծագործության մեկնիչ: (Լևոն Մութաֆյանի «Նորայր Աղալյանի գրականությունը և իրականությունը» գրքի գրախոսականը) //Գրական թերթ.– Երևան, 2016.– թ. 13.– 29 ապրիլի.– էջ 6:

Կարևորագույն հետազոտություն՝ նվիրված արևմտահայ մամուլի պատմությանը: (Ա. Խառատյանի «Արևմտահայ մամուլն իր պատմության ավարտին (1900–1922)» գրքի գրախոսականը) // Գիտություն.– Երևան, 2016.– թ. 4.– Ապրիլ.– էջ 5:

Վարդան Դերիկյան. Հայ գիրքը աշխարհի խաչմերուկներում. Վենետիկից Հռոմ (16–րդ դար), մասն Ա: Հայ գիրքը աշխարհի խաչմերուկներում. Լվովից Ամստերդամ (17–րդ դար), մասն Բ: [Գրախոսություն] //Պատմա-բանասիրական հանդես.– Երևան, 2016.– թ. 2.– էջ 234–239:

Ա. ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԸ՝ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ

1986

Արմեն Դորյան: Ներբող առ Վիկտոր Հյուգո: (Ա. Դոլուխանյանի առաջաբանով և ֆրանսերենից թարգմանությամբ) //Գարուն.– Երևան, 1986.– թ. 2.– էջ 79–84:

1991

Երկու ուշագրավ հատված «Ավեստայից»: Թարգմանություն ֆրանսերենից, առաջաբան և ծանոթագրություններ //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.– Երևան, 1991.– թ. 1.– էջ 150–160:

1995

Թալի դը Մոլեն: Իմ անունն է Արոկիամարի: [Պատմվածք] /Թարգմանեց ֆրանսերենից Աելիտա Դոլուխանյանը //Գարուն.– Երևան, 1995.– թ. 8.– էջ 77–80:

Խորհրդավոր կյանք: (Բացառիկ հուշեր Գրետա Գարբոյի մասին): /Ֆրանսերենից թարգմանեց Աելիտա Դոլուխանյանը //Հայաստան.– Երևան, 1992.– թ. 75.– 13 մայիսի.– էջ 4:

1996

Պիեռ դը Ռոնսար: Բանաստեղծություններ /Թարգմանեց ֆրանսերենից Աելիտա Դոլուխանյանը //Գարուն.– Երևան, 1996.– թ. 8.– էջ 72–73:

Աշխարհի հնագույն գիրքը /Ֆրանսերենից թարգմանեց Աելիտա Դոլուխանյանը //Հայաստան.– Երևան, 1996.– թ. 55.– 14 մայիսի.– էջ 4:

1997

Բացեք ձեր աչքերը: [Թարգմանություն անգլերենից՝ Բոստոնի գիտության թանգարանում Լեոնարդո դա Վինչիին նվիրված ցուցահանդեսի առիթով] //Գարուն.– Երևան, 1997.– թ. 9.– էջ 95–96:

1998

Պատմության վկայություն: (Ուշագրավ հուշեր 19-րդ դարասկզբի Ղարաբաղի, Նախիջևանի, Երևանի, Էջմիածնի մասին) /Թարգմանեց ֆրանսերենից Աելիտա Դոլուխանյանը //Հայաստան.- Երևան, 1998.- թ. 8.- 27 հունվարի.- էջ 4:

1999

Միշել Քոզեմ: Լիբրոնի Ալֆան: [Հատված ֆանտաստիկ վեպից] / Ֆրանսերենից թարգմանեց Աելիտա Դոլուխանյանը //Գարուն.- Երևան, 1999.- թ. 9.- էջ 89-90:

Ջեքի Քոլինզ: Կնոջ ուժը: Հատված վեպից /Անգլերենից թարգմանեց Աելիտա Դոլուխանյանը //Գարուն.- Երևան, 1999.- թ. 7.- էջ 91-92:

Ցեղասպանության միջազգային ճանաչման կարևոր մի վավերագիր: Թարգմանություն ֆրանսերենից: [Իվ Տերնոնի և Ժան Կլոդ Քեբաբջյանի «Հայաստան 19» վերնագրով գրքի մասին] //Գարուն.- Երևան, 1999.- թ. 4.- էջ 18-20:

2000

Ժողովրդական մի ասացվածքի դրսևորումը «Ավեստայում»: Թարգմանություն ֆրանսերենից, առաջաբան //Պատմա-բանասիրական հանդես.- Երևան, 2000.- թ. 1.- էջ 207-214:

Ռիչարդ Դորմենթ: Հանձարն աքսորում: Արշիլ Գորկու մասին / Թարգմանեց Ա. Դոլուխանյանը //Գարուն.- Երևան, 2000.- թ. 4.- էջ 17-21:

2015

Շվարց Մերի Ադա: Սփիֆեն մաքրասեր խոզուկի հեքիաթը /Թարգմանիչ՝ Ա. Դոլուխանյան; Նկարիչ՝ Լ. Մանսինգեր.- Երևան: Զանգակ, 2015.-32 էջ:

ՈՒՂԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1987

Բրիտանական թանգարանի մի սխալի մասին //Հայրենիքի ձայն.- Երևան, 1987.- թ. 9.- 25 փետրվարի.- էջ 5-6:

1997

Տարաշխարհիկ տպավորության բեկորներ: [Ուղեգրություն] // Գրական թերթ.- Երևան, 1997.- թ. 24.- 24 հունիսի.- էջ 7:

2005

Ինչպիսին տեսա գրադարանը Տորոնտոյում: [Ուղեգրություն] // Գրական թերթ.- Երևան, 2005.- թ. 31.- 16 սեպտեմբերի.- էջ 1:

2008

Ուխտագնացություն դեպի Արևմտահայաստան //Գրական թերթ.- Երևան, 2008.- թ. 29.- 5 սեպտեմբերի.- էջ 4; Յառաջ.- Փարիզ, 2009.- թ. 9.- 17-18, 20 հունվարի.- էջ 7:

2009

Մեքսիկայում ազգային դրոշմ սրբություն է: [Ուղեգրություն] // Գրական թերթ.- Երևան, 2009.- թ. 32.- 2 հոկտեմբերի.- էջ 7-8:

Նոր նկատում Լոնդոնի Բրիտանական թանգարանում: [17-րդ դարի Իրանի քարտեզի վրա Մեծ Հայքի և նրա մեջ մտնող ներկայիս Հայաստանի ու Արցախի վրա գրված «Հայեր» բառի մասին: Ուղեգրություն] //Գրական թերթ.- Երևան, 2009.- թ. 9.- 27 մարտի.- էջ 1:

2010

Հունաստանի պատմական հուշարձաններն այսօր: [Ուղեգրություն] //Գրական թերթ.- Երևան, 2010.- թ. 12.- 16 ապրիլի.- էջ 7:

Տեսա երկիրն իմ Կիլիկիա: [Ուղեգրություն] //Գրական թերթ.– Երևան, 2010.– թ. 28.– 3 սեպտեմբերի.– էջ 4; Մանկավարժական համալսարան.– 2010.– թ. 7.– Սեպտեմբեր.– էջ 6–7; Գրականագիտական հանդես.– Երևան, 2010–2011.– թ. ԺԱ–ԺԲ.– էջ 292–299:

2011

Մշակութային հայացք Վիեննայի, Զալցբուրգի և Պրահայի վրա: [Ուղեգրություն] //Գրական թերթ.–Երևան, 2011.– թ. 1.– 28 հունվարի.– էջ 3, 8; Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2011.– թ. 1.– էջ 1, 5:

2012

Այդ զարմանահրաշ Դուբայն ու Աբու Դաբին: [Ուղեգրություն] // Գրական թերթ.– Երևան, 2012.– թ. 20.– 8 հունիսի.– էջ 6:

Կալիֆորնիան իր տեսարժան վայրերով: [Ուղեգրություն] // Գրական թերթ.– Երևան, 2012.– թ. 1.– 27 հունվարի.– էջ 7:

Հունգարիայի կառավարությունն ունի խոսքի ու գործի խոր հակասություն: [Ուղեգրություն] //Գրական թերթ.– Երևան, 2012.– թ. 42.– 14 դեկտեմբերի.– էջ 2:

Նորից Մեքսիկայում՝ մայաների երկրում: Ուղեգրություն // Գրական թերթ.– Երևան, 2014.– թ. 14.– 2 մայիսի.– էջ 7–8:

2015

Նորից Բեռլինում՝ 44 տարի անց //Գրական թերթ.– Երևան, 2015.– թ. 30.– 18 սեպտեմբերի.– էջ 7:

Արգենտինյան տավաճորություններ //Գրական թերթ.– Երևան, 2015.– թ. 34.– 16 հոկտեմբերի.– էջ 3:

Ռիո դե Ժանեյրոն մոլի ֆուտբոլասերների քաղաք է //Գրական թերթ: Հավելված.– Երևան, 2015.– թ. 43.– 18 դեկտեմբերի.– էջ 4:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑՆԵՐ

1997

Հայրենիքի նկատմամբ սերը սկսվում է գրականությունից / Հարցազրույցը վարեց Տիգրան Նիկողոսյանը //Հայաստան.- Երևան, 1997.- թ. 8.- 23 հունվարի.- էջ 4:

2000

Ցանկանում եմ մեր մայրաքաղաք Երևանը միշտ տեսնել լույսերի ու լուսավոր ժախտների մեջ, երազում եմ տեսնել հայ հոգևոր կյանքի վերածնունդը: (Դեպի 21-րդ դար ինչո՞վ և ինչպե՞ս) // Հայաստան.- Երևան, 2000.- թ. 79.- 19 հոկտեմբերի.- էջ 2:

2005

«Եթե որևէ մեկը տառապում է ազգային սնապարծությամբ, նա ապագա չունի», - ասում է Ա. Դոլուխանյանը /Հարցազրույցը վարեց Հակոբ Սրապյանը //Հայաստան.- Երևան, 2005.- թ. 7.- 1-15 հունվարի.- էջ 2:

Մանկական գրականությունը երեկ և այսօր: «Գրական թերթի» հարցերին պատասխանում է բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Աելիտա Դոլուխանյանը //Գրական թերթ.- Երևան, 2005.- թ. 12.- 1 ապրիլի.- էջ 4:

2006

Գրականագետները գրական մամուլի մասին /Աելիտա Դոլուխանյան, Ավիկ Իսահակյան, Քրիստինե Հովհաննիսյան //Գրական թերթ.- Երևան, 2006.- թ. 3.- 3 փետրվարի.- էջ 2:

«Մենք իրավունք չունենք կորցնելու մեր ազգային նկարագիրը» /Հարցազրույցը վարեց Կարինե Հարությունյանը //Չորրորդ իշխանություն.- Երևան, 2006.- թ. 550.- 31 մարտի.- էջ 7:

2009

Հայ կինը միշտ էլ ազգի մեծագույն նվիրյալն է: [Գրականագետ, բանագետ Վերժինե Սվազլյանի հետ հարցազրույցը վարեց] /Աելիտա Դոլուխանյանը //Գրական թերթ.- Երևան, 2009.- թ. 4.- 20 փետրվարի.- էջ 4:

«Մեր մեջ հիմա վատն այն է, որ նախանձ կա...» /Հարցազրույցը կրթադաստիարակչական թեմաներով վարեց Լուսինե Թովուզյանը // Փակագիծ.- Երևան, 2009.- թ. 54.- 24 մարտի.- էջ 6:

2011

«Главное-светлый взгляд в будущее» /Հարցազրույցը վարեց Սվետլանա Ավագյանը //Յփիր.- Ереван, 2011.- N 19.- 12 мая.- с. 18.

2012

«Ցանկանում եմ, որ հայ կանայք պահեն իրենց հոգու և մարմնի գեղեցկությունը, որովհետև նրանք մարդու լավ տեսակն են» /Զրույցը վարեց Կարինե Ռաֆայելյանը //Իրատես de facto.- Երևան, 2012.- թ. 20.- 23-26 մարտի.- էջ 8-9:

2015

Կլոր սեղան: Գրականագետները գրականության մասին /Հարցազրույցը վարեց Կարինե Խողիկյանը //Գրական թերթ.- Երևան, 2015.- թ. 6-7.- 12 մարտի.- էջ 6-9:

2016

Այնպիսի գործեր պետք է ստեղծվեն, որոնցում չանտեսվի մեր ազգայինը: Հարցազրույց //Առավոտ: Էլեկտրոնային տարբերակ.- Երևան, 2016.- 31 հունվարի:

Ա. ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԸ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐԻ ԿԻՋԱԿԵՏՈՒՄ

2000

Նոր անուններ: Աելիտա Գուրգենի Դոլուխանյան: [Համառոտ կենսագրական և տպագրված աշխատությունների ցանկը] //Աստղիկ.- Երևան: Սահակ Պարթև, 2000.- թ. 9-10.- էջ 292:

2004

Մխիթարյան Սարգիս: Աելիտա Դոլուխանյանի «Եվրոպացի հայագետներ» շարքի երեք գրքերը //Գրական թերթ.- Երևան, 2004.- թ. 10.- 16 ապրիլի.- էջ 4:

2005

2005 թ. մայիսի 20-21-ին տեղի ունեցավ Հայաստանի գրողների միության 14-րդ համագումարը: ՀԳՄ վարչության կազմը / Աելիտա Դոլուխանյան և ուրիշներ //Գրական թերթ.- Երևան, 2005.- թ. 20.- 27 մայիսի.- էջ 2:

Դոլուխանյան Աելիտա Գուրգենի (1942-): [Կյանքը և գործունեությունը] //Ով ով է. հայեր: Կենսագրական հանրագիտարան: Երկու հատորով: Հատոր առաջին.- Երևան: Հայկական հանրագիտարան հրատարակչություն, 2005.- էջ 352:

Մխիթարյան Սարգիս: Սրբագործված նախնիներ: (Ա. Դոլուխանյանի «Արշակ Չոպանյանը և հայ հին գրականությունը» և «Էդուարդ Դյուլորիեն հայագետ» գրքերի վերլուծություն) //Գրական թերթ.- Երևան, 2005.- թ. 23.- 17 հունիսի.- էջ 6:

Քննարկում՝ նվիրված արդի հայ արձակին: [Սերգեյ Սարինյանի «Ժամանակը և գրականության ընթացքը» հոդվածի շուրջ ՀԳՄ դահլիճում

տեղի ունեցած քննարկմանը նաև Աելիտա Դոլուխանյանի մասնակցության մասին] //Գրական թերթ.– Երևան, 2005.– թ. 9.– 11 մարտի.– էջ 3:

Аэлита. [Портрет] //Евразия.– Москва, 2005.– N 39.– Июль.– с. 47:

2006

Այլիտա Դոլուխանյան: [Համառոտ կենսագրական] //Շիրակ.– Պէյրոթ, 2006.– Յուլիս–Օգոստ.–Սեպտ.– էջ 47:

Անանյան Քրիստինե: Վստահությամբ նայել ապագային: Գրողների այցը «Զատիկ» մանկատուն: (Նորայր Ադալյան, Աելիտա Դոլուխանյան, Ռուզան Ասատրյան) //Գրական թերթ.– Երևան, 2006.– թ. 45.– 22 դեկտեմբերի.– էջ 1:

Գևորգյան Գոհար: «Մեր լեզուն վտանգված և անտեսված է պետականորեն»: Արհամարհված մայրենիի համար լեզվաբանները գտնվում են զայրույթի կիզակետում: (ՀԳՄ–ում կազմակերպված կլոր սեղանի մասնակիցներ Ռոբերտ Դավթյանի, Լևոն Եզեկյանի, Աելիտա Դոլուխանյանի, Լավրենտի Միրզոյանի, Վիկտոր Մարտիրոսյանի կարծիքների մասին) // Ազգ.– Երևան, 2006.– թ. 34.– 24 փետրվարի.– էջ 6:

2007

Ադալյան Նորայր: Ոչ հորելյանական խոսք: (Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Ա. Դոլուխանյանի ծննդյան 65–ամյակի առթիվ) //Գրական թերթ.– Երևան, 2007.– թ. 4.– 16 փետրվարի.– էջ 7:

Ադամյան Հրանտ, Հովհաննիսյան Յուրի: Գրականության նվիրյալը մանկավարժականից: (Գրականագետ Ա. Դոլուխանյանի ծննդյան 65 և գիտամանկավարժական գործունեության 40–ամյակների առթիվ) // Հայաստան.– Երևան, 2007.– թ. 9.– 16 մարտի.– էջ 5:

Ասրյան Սիլվա: «Հավաքողներ կան թրթիռը սրտի...»: [ՀԳՄ–ում Ֆելիքս Բախչինյանի «Տիեզերքի սիրեցյալները» գրքի շնորհանդեսի ժամանակ Աելիտա Դոլուխանյանի արտահայտած կարծիքի մասին] // Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 2.– 7 մարտի.– էջ 7:

Ասրյան Սիլվա: «Սևդ՝ նվագ, ձերմակդ՝ շատ»: [«Սփյուռք» գիտաուսումնական կենտրոնում Ռուպեր Հատտեճյանի հետ կայացած հանդիպմանը Աելիտա Դոլուխանյանի մասնակցության մասին] //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 7.– 15 հունիսի.– էջ 4:

Արծանացավ Նանսենի հուշամեդալի: (Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Դոլուխանյանի պարգևատրման մասին) //Հայաստանի Հանրապետություն.– Երևան, 2007.– թ. 90.– 15 մայիսի.– էջ 3:

Գիլավյան Մարտին: Մեր Աելիտան: (Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Դոլուխանյանի գիտամանկավարժական գործունեության ընդհանուր պատկերը) //Կրթություն.– Երևան, 2007.– թ. 8.– 28 փետրվարի.– էջ 5:

Ջատիկյան Հովհաննես: Արվյանագիտական հոդվածների հատընտիր ժողովածու: [Ժողովածուում ներառված հոդվածների, նաև Աելիտա Դոլուխանյանի հոդվածի մասին] //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 3.– 14 ապրիլի.– էջ 5:

Համալսարանի խորհրդի նիստում: [Խ. Արվյանի անվան ՀՊՄՀ 2007 թ. խորհրդի նիստում Ա. Դոլուխանյանի և ուրիշների արտահայտած կարծիքի մասին] //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 1.– 31 հունվարի.– էջ 1:

Սիրված դասախոսն ու գիտնականը: [Ա. Դոլուխանյանի ծննդյան 65 և գիտամանկավարժական գործունեության 40–ամյակի առթիվ] //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 2.– 7 մարտի.– էջ 3:

Վարդումյան Լիլիթ: Հանդիպում բանաստեղծի հետ: [«Սփյուռք» գիտաուսումնական կենտրոնում Հովհ. Գրիգորյանին նվիրված միջոցառման ժամանակ Աելիտա Դոլուխանյանի զեկուցման մասին] //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 4.– 15 մայիսի.– էջ 7:

Ֆրիտյոֆ Նանսենի հուշամեդալ Աելիտա Դոլուխանյանին // Գրական թերթ.– Երևան, 2007.– թ. 16.– 11 մայիսի.– էջ 2:

Ֆրիտյոֆ Նանսենի ոսկյա հուշամեդալ Աելիտա Դոլուխանյանին //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2007.– թ. 4.– 15 մայիսի.– էջ 7:

2008

Կառավարման խորհրդի նիստում [նաև Աելիտա Դոլուխանյանի ելույթի մասին] //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2008.– թ. 1.– Հունվար.– էջ 2:

ՀԳՄ ամենամյա մրցանակի դափնեկիրները՝ Աելիտա Դոլուխանյան և ուրիշներ //Գրական թերթ.– Երևան, 2008.– թ. 45.– 26 դեկտեմբերի.– էջ 1:

2009

Ներսիսյան Ներսես ավագ քահանա: Հայաստանը Բրիտանական թանգարանում: (Անդրադարձ Ա. Դոլուխանյանի «Նոր նկատում Լոնդոնի Բրիտանական թանգարանում» հոդվածին) //Քրիստոնյա Հայաստան.– Երևան, 2009.– թ. 20.– Հոկտեմբեր Բ.– էջ 7:

2010

Գիտական խորհրդի տարեվերջյան նիստում համալսարանի ռեկտոր Ռ. Միրզախանյանը շնորհավորեց պրոֆեսոր Ա. Դոլուխանյանին ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ ընտրվելու կապակցությամբ //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2010.– թ. 10.– էջ 2:

Պարգևների հանձնման արարողություն: (Մայրենիի օրվա առիթով ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության պատվոգրի է արժանացել նաև Ա. Դոլուխանյանը) //Կրթություն.– Երևան, 2010.– թ. 9-10.– 3 մայիսի.– էջ 3:

Баранов Юрий. Вечный вопрос //Литературная газета.– Ереван, 2010.– N 13.– 7-13 апреля.– с. 11.

2011

Աելիտա Դոլուխանյան (1942-): [Կյանքը և գործունեությունը] // Հայուհիներ: Հանրագիտարան երկու հատորով: Հատոր առաջին.– Երևան: Ամարաս, 2011.– էջ 276:

Շնորհավորում ենք [Աելիտա Դոլուխանյանին՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ ընտրվելու կապակցությամբ] //Գրական թերթ.- Երևան, 2011.- թ. 1.- 28 հունվարի.- էջ 1:

2012

Աղայյան Նորայր: Հայագիտության նվիրյալը: (ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աելիտա Դոլուխանյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ) //Պատմաքանասիրական հանդես.- Երևան, 2012.- թ. 1.- էջ 264-269:

Զաքարյան Անուշավան: Անվանի հայագետն ու վաստակաշատ մանկավարժը: (ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աելիտա Դոլուխանյանի ծննդյան 70 և գիտամանկավարժական գործունեության 45-ամյակի առթիվ) // Գիտություն.- Երևան, 2012.- թ. 2.- էջ 4:

Զաքարյան Անուշավան: Հանրաճանաչ հայագետ-մանկավարժը: (ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աելիտա Դոլուխանյանի ծննդյան 70-ամյակի առթիվ) //Լրաբեր հասարակական գիտությունների.- Երևան, 2012.- թ. 1.- էջ 358-364:

Ոստոցիչ ծնվում են: [«Գիրք դպրոցներին» ծրագրի շրջանակում գրականագետ Աելիտա Դոլուխանյանի «Հայ գրականության դասավանդման արդիական խնդիրները» թեմայով դասախոսության մասին] // Գրական թերթ.- Երևան, 2012.- թ. 6.- 2 մարտի.- էջ 1:

2015

Դոլուխանյան Աելիտա Գուրգենի (1942-): [Կյանքը և գործունեությունը] //Հայ գրատպություն և գրքարվեստ.- Երևան: Հայկական հանրագիտարան հրատարակչություն, 2015.- էջ 342:

2016

Ամենակարդացված հեղինակներ, Գրքերը պահանջվել են ավելի քան 13.500 անգամ, Աելիտա Դոլուխանյան (Տիգրան Պետրոսյանց, 2016 թվականի լավագույն ընթերցող, Հեղինակային հրատ., Երևան, 2016, էջ 24):

Ասրյան Սիլվա: «Թերթը ծառայում է գրական մտածողության զարգացմանը»: [ՀՊՄՀ քանասիրական ֆակուլտետում «Գրական թերթի»

աշխատակազմի հետ հանդիպման և պրոֆեսոր Աելիտա Դոլուխանյանի խոսքի մասին] //Մանկավարժական համալսարան.– Երևան, 2016.– թ. 3.– 30 մարտի.– էջ 6:

Դոլուխանյան Աելիտա Գուրգենի (1942–): [Կյանքը և գործունեությունը] //Հանրագիտական բառարան: Երկու հատորով: Հատոր առաջին.– Երևան: Հայկական հանրագիտարան հրատարակչություն, 2016.– էջ 615:

2017

Սահակյան Գալուստ: ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ տիկին Աելիտա Դոլուխանյանին [շնորհավորանքի խոսք ՀՀ ԱԺ նախագահի կողմից ծննդյան 75–ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2017.– թ. 3.– 17 փետրվարի.– էջ 3:

Միլիտոնյան Էդվարդ: [Շնորհավորանքի խոսք Աելիտա Դոլուխանյանին՝ ծննդյան 75–ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2017.– թ. 3.– 17 փետրվարի.– էջ 3:

Ադալյան Նորայր: Վերնագիրը վերջում: [Շնորհավորանքի խոսք Աելիտա Դոլուխանյանին՝ ծննդյան 75–ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2017.– թ. 3.– 17 փետրվարի.– էջ 3:

Դերիկյան Վարդան: Հայագիտության միջազգային հնչեղությամբ: [Շնորհավորանքի խոսք Աելիտա Դոլուխանյանին՝ ծննդյան 75–ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2017.– թ. 3.– 17 փետրվարի.– էջ 3:

Կոսյան Սամվել: Միշտ հետևողական ու սկզբունքային: [Աելիտա Դոլուխանյանի ծննդյան 75–ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2017.– թ. 3.– 17 փետրվարի.– էջ 3:

ՀԳՄ վարչությունը շնորհավորում է [Աելիտա Դոլուխանյանին ծննդյան 75–ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2017.– թ. 3.– 17 փետրվարի.– էջ 3:

Սարգսյան Լիպարիտ: [Շնորհավորանքի խոսք Աելիտա Դոլուխանյանին՝ ծննդյան 75-ամյակի առթիվ] //Գրական թերթ.– Երևան, 2017.– թ. 3.– 17 փետրվարի.– էջ 3:

Սերժ Սարգսյան: ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, գրականագետ Աելիտա Դոլուխանյանին [շնորհավորանքի հեռագիր ՀՀ նախագահի կողմից ծննդյան 75-ամյակի առթիվ] // Գրական թերթ.– Երևան, 2017.– թ. 4.– 24 փետրվարի.– էջ 2:

Անուշավան Զաքարյան: Վաստակաշատ հայագետն ու մանկավարժը: (ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աելիտա Դոլուխանյանի ծննդյան 75-ամյակի առթիվ) //Գիտություն.– Երևան, 2017.– թ. 3.– Մարտ.– էջ 6:

ՀՈՒՄԱՆԻՏԱՐԻ ԱՌԹԻՎ ԱՍՎԱԾ ԽՈՍՔԵՐ

* * *

Այսօրվա ազնվական հայ կնոջ տիպար է Աելիտա Դոլուխանյանը: Շնորհներով հարուստ նրա գրականագիտական հայացքն ընդգրկում է դասական և ժամանակակից գրականության լավագույն էջերը: Զարմանում ես, թե ինչպես է հասցնում այդքանը. սա էլ մի անուրանալի շնորհ է, որ նրան պահում է միշտ գեղեցիկ, ներկայանալի և տաղանդավոր:

*Էդվարդ Միլիտոնյան
ՀԳՄ նախագահ*

ՄԵԾ ԻՆՏԵԼԵԿՏԻ ՈՒ ԷՐՈՒԴԻՑԻԱՅԻ ՏԵՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

Ինչպիսի արագությամբ են անցնում ժամանակները, և որքան մեծանում ես, այդ ընթացքն ավելի է ուժեղանում, ավանդ: Կարծես երեկ էր (ոչ թե 1960–ականները), երբ Մատենադարանի հայագիտական սրահում հայտնվեց բարեկազմ ու գեղեցկատես մի աղջնակ: Նա գրավեց մեր ուշադրությունը: Պարզվեց՝ աղջնակը մանկավարժական ինստիտուտը գերազանցությամբ ավարտած Աելիտա Դոլուխանյանն է, մեծահամբավ բանասեր, հմուտ մատենագետ Ասատուր Մնացականյանի ասպիրանտը:

Նրա աշխատասիրությունը բոլորիս զարմացնում էր: Ճիշտ ժամերին նստած էր աշխատասեղանի մոտ՝ խրված ձեռագիր–մատյանների ու գրքերի մեջ: Դա կարծես հակառակ էր նրա կենսակերպին՝ բարեկեցիկ ընտանիքում ապրած ու փայփայված նուրբ էակ, և հանկարծ դարերի փոշին վրան կաշվե մետաղածածկ ծանր մատյաններ, ինչ ասես, երբ նրա հոգին դրանց մեջ էր փնտրում գեղեցիկը: Վստահ կարող եմ ասել, որ Աելիտա Դոլուխանյանի՝ որպես մարդու և գիտնականի կայացման հիմքը հենց այս սուրբ օջախում դրվեց: Մատենադարանը, մանավանդ 60–80–ականներին, կարծես ժամանակի գիտության նշանավորների օրրան էր դարձել. Աշոտ Հովհաննիսյան, Կարապետ Մելիք–Օհանջանյան, Լևոն Խաչիկյան,

Արամ Ղանալանյան, Ասատուր Մնացականյան, Սեն Արևշատյան... Մատենադարանի սրահներում էր աշխատում հայ գրականագիտության երախտավորների միջին սերունդը՝ Սերգեյ Սարինյան, Մայիս Ավդալբեգյան, Շուշանիկ Նազարյան, Արմենուհի Սրապյան, Պողոս Խաչատրյան, Արշալույս Ղազինյան. երևելի այս միջավայրի հոգեհարազատ ծնունդը դարձավ մեր Աելիտան, որն այսօր լավագույն շարունակողն է այդ մեծաշնորհ մարդկանց գործի, ամենափայլունը թերևս: Հազար անգամ ձիշտ էր ակադեմիկոս Արամ Ղանալանյանը, երբ դեռ այն տարիներին, նայելով աշխատասեղանին կպած Աելիտային, ասաց. «Էս աղջիկը իսկական գիտնական է լինելու, կտեսնե՞ք», ու եղավ, տեսանք, ափսոս այդ մեծերը չկան:

Արդեն այդ տարիներին Ա. Դոլուխանյանի տքնաջան պրպտումների արդյունքն իրեն երկար սպասեցնել չտվեց: 1975–ին, ապա նաև 85–ին և 2009–ին աշխարհ եկան Ներսես Մոկացուն նվիրված մեծարժեք գրքերը, 1988–ին՝ Խաչատուր Կեչառեցու բանաստեղծությունների նորագված գիրքը: Այնուհետև բացառիկ բեղմնավոր գործունեության տարիներ միջնադարյան, նոր և ժամանակակից գրականության բազմաբնույթ ոլորտում. «Հայ միջնադարյան գրականության հիմնական ուղղություններն ու ժանրերը», «Դրվագներ հայ գրականության մտքի պատմությունից», «Հայ ժողովրդական բանահյուսություն», «Հայ գրականության տեսություն», «Արշակ Չոպանյանը և հայ հին գրականությունը», «Հոգու և մարմնի պրորբեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ» և այլն:

Ի տարբերություն շատերի՝ Աելիտան ուներ մի մեծ առավելություն, որի շնորհիվ համարձակորեն (և շահեկանորեն) մուտք էր գործում գիտահետազոտական անսովոր լայն դաշտ: Դա մի քանի լեզուների տիրապետելն էր, որոշ աշխատություններ բնօրինակով կարդալը: Առանց այդ որակների դժվար թե հնարավոր լիներ եվրոպացի հայագետներին պատշաճ ներկայացնելը. Ֆելիքս Նև, Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսե, Էդուարդ Դյուլորիե, Վիկտոր Լանգլուա, Ֆրեդերիկ Ֆելդի, Սեն–Մարտեն, Ֆրեդերիկ Մակլեր: Աելիտա Դոլուխանյանը բնագրից թարգմանել է Պ. Ռոնսարի, Թալի դը Մոլենի, Մ. Քոզեմի, Զ. Քոլինգի, Ռ. Դոմենթի ստեղծագործություններից: Չեմ պատկերացնում՝ երբ է հասցնում այդ բոլորը. միթե Աստծո տված 24 ժամը նա դարձրել է 48. ուրիշ ինչ կերպ բացատրեմ: Այս բոլորին ավելացնենք նրա մանկավարժական ծանրաբեռնված գործունեությունը՝ 1990–ից Հայաստանի պետական մանկավարժական համալսարանի հայ գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի վարիչ, դասախոսությունները, մասնակցությունը հանրապետական ու միջազգային գիտաժողովների՝ եվրոպական երկրներ, ԱՄՆ: Ապա նրա ստեղծած

տեսանյութերը, հաղորդումները, բազմաթիվ հրապարակումները մամուլում ամենատարբեր թեմաներով: Նա այսօր էլ Կառավարման խորհրդի անդամ է, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի գիտական աստիճաններ շնորհող մասնագիտական խորհրդի անդամ, ՀՀ պետական մրցանակի հանձնաժողովի անդամ, թերթերի ու հանդեսների խմբագրական կազմի անդամ: Աելիտա Դոլուխանյանը հումանիտար և հայագիտության բաժանմունքի առաջին կինն է, որ ընտրվել է Հայաստանի Գիտությունների ազգային ակադեմիայի թղթակից անդամ:

Ինձ՝ Աելիտային 50-ից ավելի տարիներ ճանաչող գործընկերոջ համար, մեծապես ուրախացնում է այն, որ այսօր էլ եռանդով և ավյունով լեցուն ընկերուհին՝ բանասիրական գիտությունների դոկտոր-պրոֆեսորը, բազմաթիվ շքանշանների ու մեդալների ասպետը, առաջվա նման պարզ ու հասարակ, հնարավոր ազատ ժամերին գալիս է իր բարի Մատենադարանը և նստում աշխատասեղանին:

Աստված Քեզ հետ, մեր սիրելի՛ Աելիտա, ի նպաստ մեր մշակույթի:

Հրավարդ Հակոբյան

Արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր,

ՀՀ գիտության վաստակավոր գործիչ,

ՀՀ պետական մրցանակի դափնեկիր

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆՎԻՐՅԱԼԸ

*(ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աելիտա Դոլուխանյանի
ծննդյան 70-ամյակի առթիվ)*

Աելիտա Դոլուխանյանի կենսամատենագիտությունը կարող է մի ամբողջ գիրք դառնալ և լավագույնս բնութագրել նրան իբրև գրականագետի, բանասերի, դասախոսի, ուսումնական ընթացքի կազմակերպչի, հայ գրական կյանքի ակտիվ մասնակիցներից մեկի, մի մարդու, որն անհրաժեշտորեն կոչված է հենց այս ասպարեզների համար: Սրանցից յուրաքանչյուրում նա դրսևորվել է լիաձայն ու նպատակադրված՝ փորձելով պատասխանել թե՛ գիտական և թե՛ լուսավորչական կարևորագույն խնդիրների, մինչև իսկ իր գլխավոր՝ հայ միջնադարյան գրականության վերլուծաբանության ասպարեզում է նա հետևում արդիականության պահանջներին՝ գրական անցյալի ու պատմության արդիականությանը: Անցյալ-ներկա առնչություններն անբաժան են Դոլուխանյանի գիտական

հետաքրքրությունից, իր յուրաքանչյուր աշխատանքում նա ցույց է տալիս հնի ու նորի էական կապվածությունը, դրանք փոխներթափանցված են, տարբեր ժամանակները նույն հոսող գետն են, թվականներն են փոխվում, մենք գտնվում ենք միևնույն, մեր դեպքում ժայռոտ ափերով գետի մեջ, որ մեր միասնական մշակույթն է:

1987 թ. Դոլուխանյանը լույս ընծայեց «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ» ուսումնասիրությունը, կարևորագույն մի խնդիր, որը մինչ այդ մեզանում ոչ ոք չէր քննարկել: 2008-ին գիրքը տպագրվեց ռուսերեն և մոսկովյան «Լիտերատուրնայա գազետայում» արժանացավ ռուս մասնագետի բարձր գնահատականին: Գրքի և նրա հեղինակի արժևորմամբ հանդես եկան մեր երախտավորներ Արշալույս Ղազինյանը, Պողոս Խաչատրյանը, այլք, հայոց ակադեմիայի գիտական պարբերականները: Այս երկի շնորհիվ հեղինակը կանգնեց բանասիրականների նոր սերնդի լավագույն ներկայացուցիչների շարքում՝ իր եռանդուն ու անշփոթելի ներկայությամբ:

Գրող կարելի է դառնալ և ինքնակրթությամբ, այսպես կոչված, կյանքի համալսարանների միջանցքներն անցնելով, թեև, կարծում եմ, ինքնաբավ որակներով սովորաբար հնարավոր չէ շատ բարձր և հեռու թռչել՝ առանձին հաջողված օրինակները դեռ օրենք և օրինաչափություն չեն, այնինչ գիտնականը պիտի դպրոց անցնի, և լուրջ դպրոց, իրենից հասուն դառնա, իրենով դպրոց բովանդակավորի ոչ ավելի և ոչ պակաս ակադեմիական մակարդակով, և այն գրողներն ու արվեստագետները, որոնց թևերը կոչված են թռչելու, յուրահատուկ ակադեմիա են և ճշմարտություն են ուսուցանում, իմաստություն ու խրատ: Ա. Դոլուխանյանը ոսկե դպրոցական էր և ոսկե ուսանողուհի Երևանի պետական մանկավարժականում, որտեղ հետագայում դարձավ հայ գրականության ամբիոնի երկարամյա վարիչը՝ իր ազատամտությամբ զգալիորեն ազատականացնելով դասավանդման բովանդակությունն ու մեթոդիկան: Իբրև գիտնական՝ նա ձևավորվեց հայ դասական բանասերների ու գրականագետների, պատմաբանների ու մշակութաբանների դպրոցներում, որոնց հատուկ էր հայոց ազգային ֆենոմենի խոր ըմբռնումը, Մատենադարանը դարձավ նրա երկրորդ, գուցե և առաջին անփոխարինելի հանգրվանը, որտեղ առ այսօր լինում է բուհական աշխատանքից ազատ յուրաքանչյուր օր և ժամերով զրուցում ձեռագրերի ու մատյանների հետ («Օ՛, գրքերի աշխարհը, տիեզերք է անեզր»), նրան գիտնական օժեց տաղանդավոր հետազոտող և ուսուցիչ Ասատուր Մնացականյանը, որի ասպիրանտը և համախոհը եղավ: Այս ամենն Ա. Դոլուխանյանին սովորեցրին ինչպես և դեպի ուր նայել: Մեծն

Մանուկ Աբեղյանի գիտական ժառանգությունն աչքի է ընկնում երկու արմատական հատկանիշով՝ բանասիրական և գրականագիտական, որոնք մեկտեղված են և ունեն միաժամանակյա ընթացակարգ: Կարծում եմ, միայն այս եղանակով կարելի է ժամանակակիցներիս ամբողջականորեն ճանաչելի դարձնել հայոց՝ հատկապես հնագույն ու միջնադարյան գրականությունը և դրանց հեղինակներին: Այս համադրական մեթոդաբանությունը, որ Աբեղյանի ծանրակշիռ նորարարական ներդրումն է հայ բազմադարյան գրականության ուսումնասիրման ասպարեզում, շարունակեցին նրա հետևորդները, նրանց թվում և դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Դոլուխանյանը, որի բանասիրական և գրականագիտական մոտեցումները շատ աշխատություններում հնարավոր չէ իրարից տարանջատել. դրանք միասնական վերլուծաբանություն են: Սա հնարավոր չէր դառնա, եթե Ա. Դոլուխանյանը չլիներ նաև զգայուն բանասեր և զգայուն գրականագետ: Առաջինն արտահայտվել է նրա զուտ բանասիրական, գրականագիտական և տեքստաբանական գրքերում («Ֆելիքս Նևը և նրա քրիստոնեական հայ մատենագրությունը», «Ներսես Մոկացի, Բանաստեղծություններ, աշխատասիրությամբ Ա. Դոլուխանյանի», «Խաչատուր Կեչառեցի, Տաղեր, աշխատասիրությամբ Ա. Դոլուխանյանի», «Հայ ժողովրդական բանահյուսության նյութեր», «Եվրոպացի հայագետները Մաշտոցի և հայոց այբուբենի մասին») և բազմաթիվ հոդվածներում («Ներսես Մոկացու անտիպ «Ողբը», «Էպոսի առաջին գրառումը», «Հայ գրականությունը լեհահայ գաղութում» (լեհերեն), «Գրիգոր Լուսավորչի Տեսիլի օտար աղերսները», «Ն. Շնորհալու «Վարդանանց» շարականը», «Դիոնիսիոս Արիոպագացու «Երկնային քահանայապետությունը» Մաշտոցի անվ. Մատենադարանի ձեռագրերում» և այլն): Հիանալի իմանալով մեր գրականության հազարամյա դաշտը, նրա գրաբարը, միջին հայերենը, բարբառներ, ժամանակակից հայոց լեզուն՝ իր երկու ձյուղերով, Դոլուխանյանը հաճախ որոնում է այնպիսի խնդիրներ (հատկապես միջնադարյան գրականության մեջ), որոնք քիչ են լուսաբանված կամ ամենևին լուսաբանված չեն՝ վկայություն նրա անընդմեջ հետաքրքրասիրության: Օրինակ՝ Նարեկացու «Մատյանի» և բյուզանդական միստիկ Սիմեոն Նոր Աստվածաբանի հիմների զուգահեռումը ցարդ չի արվել ոչ մեկի կողմից (տե՛ս «Литературные параллели, Москва, Российская академия наук, 2010»): Ա. Դոլուխանյանի գրքերը և շուրջ 300 հոդվածները, որոնք վերաբերում են մեր գրականության տարբեր շրջափուլերին, նաև ունեն ազգային-քաղաքացիական ուղղվածություն: Հոդվածներից մեկի վերնագիրն է. «Առանց հայ գրականության պատշաճ ուսուցման անհնար է կատարյալ ազգային դաստիարակության իրականացումը մերօրյա

դպրոցում»: Այդ պատշաճն իրականացնում է և Ա. Դոլուխանյանը՝ իր գիտական հետազոտություններով և ամենօրյա դասախոսություններով ու ելույթներով: Այս հավատամքն այսօր ունի բարոյական շատ կարևոր խորհուրդ, երբ մեր ժամանակն իր շավղից ամեն առումով դուրս է սայթաքել՝ մեր հայրենիքն ու ժողովրդին կանգնեցնելով դժխեմ բախտի առջև: Մասնակցելով բազմաթիվ գիտաժողովների Հայաստանում, ԱՄՆ-ում, Ֆրանսիայում, Վրաստանում՝ նա, գրական հարցերի արծարծմանը զուգահեռ, դատապաշտպանություն է արել ընդհանրական մշակույթին և հայ ժողովրդի պատմությանը, փաստարկել կարևոր ճշմարտություններ, օտարներին ցույց տվել մեր հոգևոր բովանդակության միջազգային նշանակությունը: Նույնին ձգտել է նաև օտար լեզուներից արված իր թարգմանություններով: Այս ասպարեզում մեզանում ուշագրավ գիտական նորություն եղավ Ավետայի «Վենդիդատ» գրքի երկու հատվածների թարգմանությունը ֆրանսերենից, որոնք լույս տեսան մեր ակադեմիայի «Լրաբեր հասարակական գիտությունների» և «Պատմաբանասիրական հանդես» պարբերականներում: Ա. Դոլուխանյանն ամենօրյա հետաքրքրությամբ է վերաբերվում այն օտար գրական-գիտական հուշարձաններին, որոնք առնչվում են հայերիս հոգևոր երևույթի հետ: Նարեկացու և բյուզանդական Սիմեոն Նոր Աստվածաբանի զուգահեռն արդեն նշել եմ: Սրանք միակը չեն, այլ մի քանիսից ամենաէականները, որ մեզանում առաջին անգամ Դոլուխանյանն է գիտական շրջանառության մեջ դրել: Այստեղ հիշատակեմ նաև «Պատմության վկայությունը. ուշագրավ հուշեր 19-րդ դարասկզբի Ղարաբաղի, Նախիջևանի, Երևանի, Էջմիածնի մասին» հոդվածը (թարգմանություն ֆրանսերենից), «Ռիչարդ Դորմենթ. Հանձարն աքսորում» (Արշիլ Գորկու մասին, թարգմանություն անգլերենից), «Ժողովրդական մի ասացվածքի դրսևորումը «Ավետայում» (առաջաբան, թարգմանություն ֆրանսերենից) և այլն: Օտար լեզուների իմացությունը Դոլուխանյանին օգնում է նկատելու հայ և այլոց մշակութային առնչությունները գրական, պատմագիտական և գեղարվեստական ասպարեզներում: Նա վաղուց կողմնորոշվում է այն համընդհանուր ճշմարտությամբ, ըստ որի՝ հայոց հոգևոր աշխարհը համաշխարհային ամբողջության մի մասն է: Լինելով երկարամյա և հմուտ դասախոս՝ Ա. Դոլուխանյանը քաջ գիտակցել է նաև դասագրքերի կարևորությունը ուսումնառության ընթացքում և սեփական փորձից ելնելով՝ ստեղծել մի քանի պրակտիկ ձեռնարկներ. «Հայ գրականության դասավանդման մեթոդիկա», «Հայ գրականության պատմություն. Հին և միջնադարյան գրականություն», «Հայ ժողովրդական բանահյուսություն», «Դրվագներ հայ գրաքննադատական մտքի պատմու-

թյունից»։ Չափազանց բազմաբովանդակ են գրականագետի հոդվածները, որոնցում շեշտը դրվում է հին և նորագույն գրականության ու գիտության, մշակութային ու լուսավորչական կայուն, այսօր էլ օգտակար արժեքների վրա։ Շատ հոդվածներ պանծացնում են անցյալի դեմքերի կյանքն ու գործը, որ երախտիքի բարոյական տուրք է մեր երախտավորներին։ Աչքիս առջև են նաև տասնյակ հոդվածներ ժամանակակիցներիս գրվածքների վերաբերյալ, որոնցից ոչ բոլորում է չափ ու չափանիշ պահպանվում, սակայն այս սահմանախախտումը պայմանավորված է Ա. Դոլուխանյանի բարի էությամբ, այստեղ նրան որոշ չափով «չարությունն» է պակասում։ Ա. Դոլուխանյանը բազմիցս եղել է արտասահմանում, սակայն ոչ որպես շատերի պես պարզ զբոսաշրջիկ, այլ գիտական նպատակամղվածությամբ՝ այցելել գրադարաններ, թանգարաններ, մատենադարաններ, որտեղ հնարավոր է՝ հայկական մշակույթի հետքեր լինեն։ Եվ գտնում է այդ հետքերը։ «Ուխտագնացություն դեպի Արևմտահայաստան» և «Հունաստանի պատմական հուշարձաններն այսօր» հրապարակումներում բացահայտվում է մի աշխարհատարածք, որով անցել է ոչ այլ ոք, քան Մովսես Խորենացին՝ իր հանձարեղ պատմագրությունը կյանքի կոչելու։

Խոսքիս սկզբում ես հիշատակեցի Ա. Դոլուխանյանի «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ» ուսումնասիրությունը, որ նրա գիտական երկարամյա աշխատանքի կարևոր արդյունքներից է։ Վերջնամասում նշեմ ևս մի ակնառու հաջողություն. նա միանձնյա մտահղացավ և իրականացրեց «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարը վեց գրքի հրատարակությամբ՝ ընդգրկելով Ֆելիքս Նևի, Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեի, Վիկտոր Լանգլուայի, Էդուարդ Դյուլոբիեի, Ֆրեդերիկ Ֆելդիի և Ֆրեդերիկ Մակլերի հայագիտական ժառանգությունը, որը մեծավ մասամբ անծանոթ էր Հայաստանում։ Մենք՝ հայերս, ակնկալում ենք, սիրում, որ օտարները մեզ ուշադրություն դարձնեն, հաճախ էլ նեղանում ենք, որ անտարբեր են մեր պատմությանն ու ճակատագրին, իսկ մենք, ասացեք խնդրեմ, միշտ ենք ուշադիր այլոց հանդեպ։ Կասեմ՝ ոչ։ Ա. Դոլուխանյանի այս գիտական նախաձեռնությունը՝ արժանին հատուցել լուսավոր եվրոպացիներին, որոնք տեսան ու գնահատեցին հայ ժողովրդի միտքն ու գրական մշակույթը հին աշխարհի նորացող ժամանակներում, լրացնում է մեր բացթողումը և ունի բարոյական անգնահատելի արժեք։

Բոլորս գիտենք, Ա. Դոլուխանյանը հայ արդի գրական կյանքում կարևոր ներկայություն է։ Նրա ելույթներն ու հոդվածներն աչքի են ընկնում լայն տեղեկացվածությամբ, սիրով ու պատասխանատվությամբ, դրականը և առաջադեմն ընթերցողին հասցնելու ձգտումով։

Ա. Դոլուխանյանը հասարակայնորեն գնահատված գրականագետ է, ձանաչված դասախոս, պարզևատրվել է Մովսես Խորենացի բարձրանուն մեղալով, արժանացել «Ֆ. Նանսենի ոսկե հուշամեդալի», ՀԳՄ «Գրական վաստակի համար», «Նիկոլ Աղբալյան», «Խաչատուր Աբովյան» մեդալներին: Իսկ անցյալ տարի ընտրվեց Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի թղթակից անդամ՝ գրականագիտության մարզում ունեցած ակնառու վաստակի համար:

Կյանքը դեռևս Աելիտա Դոլուխանյանի առջև է, գիտության ձանապարհին՝ անվերջ, որը նա շարունակելու է անցնել նույնպիսի սիրով ու արժանապատվորեն:

Նորայր Աղալյան

*ՀՀ նախագահի մրցանակի դափնեկիր,
ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ, գրող,
բանասիրական գիտությունների դոկտոր*

ՀԱՆՐԱՃԱՆԱԶ ՀԱՅԱԳԵՏ-ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ

*(ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Աելիտա Դոլուխանյանի
ծննդյան 70-ամյակի առթիվ)*

ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Աելիտա Դոլուխանյանը բոլորեց ծննդյան 70 և գիտամանկավարժական գործունեության 45-ամյակը: Այս ծանրակշիռ հորելյանները նա դիմավորում է հայագիտության բնագավառում ունեցած լուրջ ներդրումով և մանկավարժական մեծ վաստակով:

Պետական-կուսակցական, տնտեսական ձանաչված գործիչ Գուրգեն Դոլուխանյանի դուստրը՝ Աելիտա Դոլուխանյանը, ծնվել է 1942 թ. փետրվարի 14-ին Երևանում: Գերազանցությամբ ավարտել է Ստ. Շահումյանի անվան միջնակարգ դպրոցը: 1959 թ. ընդունվել է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի պատմալեզվագրական ֆակուլտետը, արժանացել է անվանական կրթաթոշակի: 1964 թ. ինստիտուտն ավարտել է գերազանցության դիպլոմով:

Ա. Դոլուխանյանի կենսագործունեության ոլորտը լայն և ընդգրկուն է. դասախոս է, ուսումնական գործընթացի հմուտ կազմակերպիչ, բանասեր, գրականագետ, հայագետ, գրական կյանքի ակտիվ մասնակից:

Դեռևս ուսանողական տարիներին ի հայտ են եկել Ա. Դոլուխանյանի անսահման սերն ու հետաքրքրությունը հայ ժողովրդի պատմության ու գրականության նկատմամբ, որն էլ նրան մղել է դեպի գիտության անծայրածիր աշխարհը: 1964–1968 թթ. նա շարունակում է իր ուսումնառությունն ասպիրանտուրայում՝ նշանավոր հայագետ Ասատուր Մնացականյանի գիտական ղեկավարությամբ (վերջինս աշխատում էր Մաշտոցի անվան Մատենադարանում)՝ մասնագիտանալով միջնադարյան հայ գրականության հարցերի գծով: Հենց այդ ժամանակներից սկսած՝ Ա. Դոլուխանյանը մշտապես աշխատում է Մատենադարանում, կապվում ձեռագրերի աշխարհի հետ: 1972 թ. նա հաջողությամբ պաշտպանում է թեկնածուական ատենախոսություն՝ «Ներսես Մոկացի» թեմայով: Այնուհետև Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտում կատարում է ասպիրանտուրայի վարիչի պարտականությունները, ապա 1969–ից անցնում դասախոսական աշխատանքի: Վերջինս նա զուգակցել է գիտաուսումնական գործի կազմակերպչի բարձր ունակություններով, որոնք դրսևորվել են ֆակուլտետին կից մասնագիտացված գիտխորհրդի քարտուղար լինելու տարիներից ու ավելի ընդլայնվել 1990–ից, երբ ընտրվել է ինստիտուտի հայ գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի վարիչ: Իսկ մինչ այդ՝ 1987 թ., Ա. Դոլուխանյանը հրատարակել էր «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ» մենագրությունը և այն 1989 թ. պաշտպանել որպես դոկտորական ատենախոսություն: 1990 թ. պրոֆեսոր է:

Ա. Դոլուխանյանի գիտական ուսումնասիրությունները վերաբերում են հայ հին, միջնադարյան, նոր և ժամանակակից գրականության, հայագիտության խնդիրներին: Նրա թեկնածուական և դոկտորական ատենախոսությունները նվիրված են եղել միջնադարյան գրականության հիմնախնդիրներին: Վերջինս եղել է նրա շուրջ 4 տասնամյակների գիտական հետաքրքրությունների հիմնական թեման, այդ բնագավառում նա ունի լուրջ ներդրում: Ա. Դոլուխանյանը մեր օրերի նշանավոր միջնադարագետներից է: Միջնադարի հայ գրականության բնագրերի ուսումնասիրությանը զուգահեռ՝ անվանի բանասերը կատարել է բնագրագիտական, տեքստաբանական և ձեռագրագիտական աշխատանք ու հրատարակել Ներսես Մոկացու (1975, 1985) և Խաչատուր Կեչառեցու (1988) քննական բնագրերը: Ա. Դոլուխանյանի «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ» աշխատությունը նոր խոսք էր միջնադարյան հայ քնարերգության ուսումնասիրության պատմության մեջ: Ողջ միջնադարի համար խիստ կարևոր հոգու և մարմնի խնդիրը, որը սերտորեն առնչվում

է ինչպէս ոգու և նյութի, կեցության ու մտածողության, բնության ու Աստծու հարաբերության փիլիսոփայական հասկացությունների, այնպէս էլ կրոնադիցաբանական նախահիմքերի հետ, աշխատության մեջ արժանացել է մանրագնին քննության: Այն առաջին ուսումնասիրությունն էր, որտեղ ամբողջացված է ինչպէս տեսական և փիլիսոփայական, այնպէս էլ բանահյուսական և գրական ողջ նյութը՝ պատմական զարգացման փուլերի և ուրիշ ժողովուրդների փիլիսոփայության ու գրականության մեջ եղած համանման երևույթների բացահայտմամբ: Քաջ տիրապետելով նյութին՝ Ա. Դոլուխանյանը չի խուսափել համապատասխան զուգահեռներից՝ լինի պարթևական, եգիպտական, ասորա-բաբելական, սլավոնական և այլ գրականությունների հետ: Նկատենք, որ աշխատությունը ժամանակին արժանացավ լուսահոգի Արշալույս Ղազինյանի բարձր գնահատանքին (տե՛ս ՀԽՍՀ ԳԱ «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 1988, № 8, էջ 88-91): Ի դեպ, 2008-ին աշխատության լրամշակված տարբերակը հրատարակվեց ռուսերեն և մեծ արձագանք ունեցավ. Մոսկվայում լույս տեսնող «Լիտերատուրնայա գազետան» 2010 թ. ապրիլի 7-13-ի համարում տպագրեց այս գրքի մասին Յու. Բարանովի գնահատանքի խոսքը (գրախոսությունն արտատպվեց ՊԲՀ-ում՝ 2010, № 2, էջ 279-280, հայերեն թարգմանվեց ու տպագրվեց «Գրական թերթում»): Ա. Դոլուխանյանը 2009 թ. հրատարակում է միջնադարի հայ գրականության համեմատաբար քիչ ուսումնասիրված հեղինակներից մեկի՝ XVI-XVII դդ. եկեղեցական նշանավոր գործիչ, փիլիսոփա, բանաստեղծ Ներսես Մոկացու կյանքին և գործունեությանը նվիրված մենագրությունը: Մոկացին այն հեղինակներից է, որն իր ողջ կենսագործունեությամբ ազդել է ժամանակաշրջանի գրական-հասարակական գործընթացի վրա, որի գրական հարուստ ժառանգությունը, սակայն, քիչ էր ուսումնասիրված: Մենագրության մեջ հեղինակը ներկայացրել է հիմնահարցի կարևորությունն ու բացերը՝ ուշադրության կենտրոնում ունենալով հատկապես Ներսես Մոկացու կյանքի, գրական վաստակի վերհանումն ու գնահատումը, նրա գրական ժառանգության հետ կապված ճշգրտումները, համապատասխան վերլուծությունները, ստեղծագործությունների աղբյուրներն ու աղերսները, գրական-ստեղծագործական միջավայրը, որի շրջանակներում էլ քննության նյութ են դարձել ժամանակաշրջանի հայտնի և Մոկացու գործունեությանն առնչվող կրթօջախների վերաբերյալ հարցեր: Աշխատությունը գրվել է բազմազան սկզբնաղբյուրների, հայագիտական ուսումնասիրությունների, հատկապես ձեռագրական փաստաթղթերի նյութի հիման վրա: Բովանդակալից և հետաքրքիր սույն ուսումնասիրությամբ Ն. Մոկացին բնութագրվում է

որպես եկեղեցական եռանդուն ու ակտիվ գործիչ, շնորհալի բանաստեղծ, որի հասարակական և գրական կյանքի առանցքն են կազմել հայրենիքի, հավատքի և լուսավորության գաղափարները՝ սերտորեն ձուլվելով միմյանց հետ: Դա իր ժամանակի համար ճիշտ ճանապարհ էր՝ օտար լծի տակ հեծող ժողովրդի գոյատևման ու ապագան ապահովելու համար: Ահա սա է հեղինակի տրամաբանական եզրակացությունը: Ի դեպ, աշխատությունը լայն արձագանք ունեցավ գիտական շրջանակներում, տպագրվեցին այն արժեքավորող գրախոսություններ (տե՛ս, մասնավորապես, ՊԲՀ, 2010, № 3, էջ 270–273):

Ա. Դոլուխանյանն անդրադարձել է նաև հայ հին գրականության խնդիրներին, գրել գիտական մի շարք աշխատություններ: Դրանցից առավել ուշագրավը «Արշակ Զոպանյանը և հայ հին գրականությունը» (2004) ուսումնասիրությունն է:

Երկար տարիներ դասախոսական աշխատանք կատարելով՝ անվանի գիտնական–մանկավարժը արժանին է հատուցել դասագրքերի և ուսումնական ձեռնարկների նշանակությանն ու կարևորությանն արդի ուսումնական գործընթացում և գրել է մի շարք աշխատանքներ՝ «Հայ գրականության դասավանդման մեթոդիկա» (2006), «Հայ գրականության տեսություն» (2006), «Հայ գրականության պատմություն (հին և միջնադարյան գրականություն)» (2006), «Հայ ժողովրդական բանահյուսություն» (2008), «Դրվագներ հայ գրաքննադատական մտքի պատմությունից» (2009):

Անուրանալի է Ա. Դոլուխանյանի ավանդը հայագիտության բնագավառում: Հայտնի իրողություն է, որ վերջին դարերում հայագիտությունը բուռն ծաղկում ապրեց Եվրոպայում՝ Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Անգլիայում, Իտալիայում, նաև Ռուսաստանում՝ Պետերբուրգում և Մոսկվայում գտնվող հայագիտական կենտրոններով: Եվրոպացի հայագետները սերտ կապերի մեջ էին Վենետիկի և Վիեննայի Մխիթարյան միաբանությունների անդամների, Կ. Պոլսի, Թիֆլիսի ու Էջմիածնի նշանավոր հայագետների հետ: Գիտական այս կարևորագույն շարժման երախտավորներին ու նրանց թողած գիտական ժառանգության վերհանմանն է Ա. Դոլուխանյանը նվիրել 2000 թ. իր հիմնադրած «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարը: Միջնադարը, հայ ժողովրդի պատմությունն ու մշակույթը եվրոպացիներին ու աշխարհին ներկայացնող հայագետներից այդ մատենաշարով նա արդեն հրատարակել է վեց ուշագրավ աշխատանք: Այսօր ընթերցողի սեղանին են «Ֆելիքս Նևը և հայ քրիստոնեական մատենագրությունը» (2001), «Մարի Ֆելիսիտե

Բրոսսեն հայագետ» (2002), «Վիկտոր Լանգլուան հայագետ» (2003), «Էդուարդ Դյուլորիեն հայագետ» (2004), «Ֆրեդերիկ Ֆեյդին հայագետ» (2008), «Ֆրեդերիկ Մակլերը հայագետ» (2011) մենագրությունները: «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարի գրքերն ամբողջովին նորություն են և արժանի են թարգմանվելու եվրոպական, նաև ռուսերեն լեզուներով, որովհետև դրանցում առաջ են քաշվում կենսական այնպիսի հարցադրումներ, որոնք հրատապ ու արդիական են հայագիտության համար: Ի դեպ, այս շարքին կարելի է դասել Ա. Դյուլիսանյանի «Եվրոպացի հայագետները Մաշտոցի և հայոց այբուբենի մասին» (2005) աշխատությունը՝ նվիրված հայոց այբուբենի ստեղծման 1600–ամյա հոբելյանին: Գրքում խոսվում է ֆրանսիացի, բելգիացի, անգլիացի, գերմանացի և այլազգի մի շարք հայագետների այն աշխատությունների մասին, որոնցում Մաշտոցյան այբուբենի ստեղծումը բնորոշվում է որպես գիտական սխրանք: Առանձնահատուկ են Ա. Դյուլիսանյանի վերաբերմունքն ու մոտեցումները ժամանակակից գրականության տարաբնույթ խնդիրներին, հայ պոեզիայի դրսևորումներին, որոնց արձագանքել է գրաքննադատական տասնյակ հոդվածներով ու մի շարք գրքերով: Այդ աշխատանքներից հիշատակենք «Ալիսիա Կիրակոսյանի քնարերգությունը» (1999), «Շառլ Ազնավուրը բանաստեղծ» (2002), «Գրիշա Դարբինյանի գրական խոհերը» (2005) և «Նորայր Աղալյանի ստեղծագործությունը» (2011) վերնագրերով ուսումնասիրությունները: Անվանի գրականագետի լայն մտահորիզոնի վկայությունն է նաև նրա ծավալած թարգմանչական գործունեությունը, որը խարսխված է ռուսերենի, ֆրանսերենի և անգլերենի խորը իմացության վրա: Հիշատակենք բնագրերից նրա կատարած բարձրակարգ և հմուտ թարգմանությունները Պ. Ռոնսարի, Թալի դը Մոլենի, Մ. Քոզեմի, Զ. Քոլինգի, Ռ. Դոմենթի ստեղծագործություններից: Գիտական մեծ հետաքրքրություն և արձագանք ունեցան Ավեստայի «Վենդիդատ» գրքի հատվածների թարգմանությունը ֆրանսերենից. «Երկու ուշագրավ հատված «Ավեստայից» (ՀԽՍՀ ԳԱ «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 1991, № 1, էջ 150–160) և «Ժողովրդական մի ասացվածքի դրսևորումը «Ավեստայում» (ՊԲՀ, 2000, № 1, էջ 207–214) և այլն:

Մի ուրույն բնագավառ են նաև Ա. Դյուլիսանյանի գրաքննադատական հոդվածները (գրախոսություններ) և գիտության ու մշակույթի մեր երախտավորների մասին բովանդակալից հոդվածները, որոնք առանձնանում են իրենց խորքային դիտարկումներով ու դրսևորումներով, սիրով ու ջերմությամբ: Այսպես՝ հիշատակենք դրանցից մի քանիսը. «Արամ Տեր-Ղևոնդյան. Հոդվածների ժողովածու» (ՊԲՀ, 2004, N 3, էջ 276–280),

Ս. Սարինյանի «Հայ գրականության երկու դարը» քառահատորյակի (ՊԲՀ, 2005, N 3, էջ 258–264), Է. Հարությունյանի «Մխիթար Այրիվանեցի. Գանձեր և տաղեր» (ՊԲՀ, 2006, N 1, էջ 318–320), Ք. Ս. Տեր-Դավթյանի «Թովմա Մեծոփեցի. Պատմութիւն Լանկ–Թամուրայ և յաջորդաց իւրոց» (ՊԲՀ, 2006, N 2, էջ 308–310), Ս. Հարությունյանի «Հայ հմայական և ժողովրդական աղոթքներ» (ՊԲՀ, 2007, N 1, էջ 294–298) աշխատությունների մասին գրախոսությունները, Սևակ Արզումանյանի (ՊԲՀ, 2004, N 1, էջ 315–318), Հրաչ Բարթիկյանի (ՊԲՀ, 2007, N 2, էջ 303–307), Սարգիս Հարությունյանի (ՊԲՀ, 2008, N 2, էջ 259–264), Սիմոն Կրկյաշարյանի (ՊԲՀ, 2009, N 1, էջ 262–266), Պիոն Հակոբյանի («Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2011, N 4, էջ 316–321) և այլոց մասին բովանդակալից խոսքը:

Ի մի բերելով վերոշարադրյալը՝ նշենք, որ Ա. Դոլուխանյանը 24 գրքի և գիտական շուրջ 300 հոդվածի հեղինակ է: Նրա աշխատանքները լույս են տեսել ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, լեհերեն լեզուներով: Ա. Դոլուխանյանը մասնակցել է բազմաթիվ գիտաժողովների, հանդես եկել ուշագրավ ու բովանդակալից զեկուցումներով, ներառյալ արտերկրում՝ ԱՄՆ–ում, Ֆրանսիայում, Վրաստանում:

Հայտնի իրողություն է, որ Ա. Դոլուխանյանը մեծ էրուդիցիայի տեր, անհանգիստ և պրպտող բնավորությամբ անձնավորություն է. արտերկիր կատարած բազմաթիվ ուղևորություններից հետո մշտապես հանդես է եկել ելույթներով, զեկուցումներով, ձանաչողական և տեղեկատվական բնույթ ունեցող հոդված–ակնարկներով, որոնք հարստացնում են մեր գիտելիքները: Դրանցից են «Ուխտագնացություն դեպի Արևմտահայաստան» («Յառաջ» (Փարիզ), 2009, հունվար), «Մեքսիկայում ազգային դրոշը սրբություն է» («Գրական թերթ», 2009, N 32), «Ռումեռո Բրիտոյի նկարները մարդուն պարզում են մանկական հրձվանք» («Գիտություն», 2010, N 1, հունվար), «Հունաստանի պատմական հուշարձաններն այսօր» («Գրական թերթ», 2010, N 12) և այլն: Նկատենք, որ այդ ուղևորությունների ընթացքում նա լինում է գրադարաններում, թանգարաններում և վերադառնալով գիտական ու գրական լայն հասարակությանն է ներկայացնում նաև իր պրպտումների արդյունքները: Հիշենք դրանցից մի քանիսը. «Գրիգոր Նարեկացու քերթվածները Բրիտանական թանգարանի ձեռագրերում» (ՊԲՀ, 2003, N 3, էջ 201–206), «Ինչպիսին տեսա գրադարանը Տորոնտոյում» («Գրական թերթ», 2005, N 31), «Նոր նկատում Լոնդոնի Բրիտանական թանգարանում» («Գրական թերթ», 2009, N 9): Այս բնույթի նրա աշխատանքները խոսում են գիտնականի քաղաքացիական և ազգային հստակ նկարագրի մասին:

Ա. Դոլուխանյանը գիտամանկավարժական կադրերի պատրաստման գործի վարպետ է, մեծ աջակցություն է հանդես բերում երիտասարդ կադրերի պատրաստման ու դաստիարակման գործում: Նրա գիտական ղեկավարությամբ պաշտպանվել են մեկ տասնյակից ավելի թեկնածուական ատենախոսություններ, եղել է դոկտորական բազմաթիվ ատենախոսությունների ընդդիմախոս: Մանկավարժական համալսարանի նրա ղեկավարած ամբիոնը ատենախոսությունների պաշտպանության առաջատար կազմակերպությունների շարքում գրավում է առաջնակարգ տեղ: Ա. Դոլուխանյանը Գիտությունների ակադեմիայի «Պատմաբանասիրական հանդեսի» և «Գրական թերթի» խմբագրական խորհուրդների ամենաակտիվ անդամներից է, ՀՊՄՀ-ի և Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի մասնագիտական խորհուրդների, ՀՊՄՀ կառավարման խորհրդի անդամ է: Ա. Դոլուխանյանի անցած ճանապարհը, փորձն ու գիտելիքները, սկզբունքայնությունն ու անաչառությունը հաշվի առնելով՝ երկար տարիներ նրան վստահվել է հանրապետական դպրոցական օլիմպիադաների՝ հայ գրականության գծով գործող խորհրդի նախագահի պատասխանատու պարտականությունը, աշխատանք, որը նա կատարել է մի առանձնակի սիրով ու նվիրումով:

Ա. Դոլուխանյանը եռանդուն մասնակցություն է ունենում մեր երկրի հասարակական, գրական-մշակութային կյանքին, որի համար էլ արժանացել է մի շարք պարգևների ու գրական մրցանակների. գիտամանկավարժական բնագավառում ունեցած ներդրման համար 2003 թ. պարգևատրվել է Մովսես Խորենացու մեդալով, 2008-ին «Ֆրեդերիկ Ֆեյդին հայագետ» մենագրության համար արժանացել է Հայաստանի գրողների միության «Նիկոլ Աղբալյան» մրցանակին, «Ֆ. Նանսենի ոսկե հուշամեդալի», ՀԳՄ «Գրական վաստակի համար» և «Խաչատուր Աբովյան» մեդալների, 2011-ին՝ ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության «Ոսկե հուշամեդալի»: 2010 թ. գրականագիտության բնագավառում ունեցած մեծ ներդրման համար Ա. Դոլուխանյանն ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ:

Հարկ ենք համարում հատուկ նշել հայագետի անմնացորդ նվիրումը Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանին, որտեղ ուսանել, աշխատել և կրթել է տասնյակ սերունդներ, իր ողջ գործունեությամբ նպաստել բուհի, նրա կոլեկտիվի ու սաների բարի համբավի տարածմանը: Ա. Դոլուխանյանը գիտական հասարակայնության և ուսանողության շրջանում հարգված ու սիրված անձնավորություն է, բազմակողմանի զարգացած անհատականություն, իր անմիջական, ընդառաջող, միաժամանակ սկզբունքային և անաչառ

բնավորությամբ, լայնախոհությամբ ու բարյացակամությամբ առանձնանում է մեր միջավայրում: Բոլորին քաջ հայտնի է, որ Ա. Դոլուխանյանն ապրում է ստեղծագործական բուռն ու լեցուն կյանքով, իր գիտական կյանքի ծաղկուն շրջանում է, և մեր հասարակությունը, իրավամբ, նրանից նորանոր սպասելիքներ ունի: Սրտանց շնորհավորելով մեր գործընկերոջը՝ հայագիտության մշակ ու վաստակաշատ մանկավարժ Աելիտա Դոլուխանյանի հորելյանը՝ մաղթում ենք նրան առողջություն, ստեղծագործական բեղմնավոր աշխատանք և երկար տարիների կյանք:

Անուշավան Զաքարյան

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀՆՁԵՂՈՒԹՅԱՄԲ

Աելիտա Դոլուխանյանի գիտական գործունեության կարևոր ուղղություններից է Եվրոպական հայագիտության և ի մասնավորի ֆրանսիական հայագիտության պատմության ուսումնասիրությունը: Իր հեղինակած «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարով արդեն լույս է տեսել յոթ գիրք: «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարն ունի ոչ միայն գիտական ու ճանաչողական, այլև ազգային-քաղաքական կարևորություն: Սեն-Մարտենին, Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեին, Էդուարդ Դյուլորիեին, Վիկտոր Լանգլուային, Ֆրեդերիկ Մակլերին և Ֆրեդերիկ Ֆելդին նվիրված յոթ գրքերում ներկայացնում է ֆրանսիական հայագիտության զարգացման ընթացքը հայագիտության ընդհանուր հարցերի մատնանշումից մինչև առանձին գիտակարգերին վերաբերող քննությունը:

Դոլուխանյանը պատմական մոտեցման և այսօրվա ըմբռնումների հետ հարաբերակցությամբ է գիտականորեն արժևորում եվրոպացի հայագետների թողած գիտական ժառանգությունը:

Շարքի գլխավոր նպատակը քանի որ հիշյալ գիտնականների տեսական ըմբռնումները և դրույթները հայ ընթերցողին ներկայացնելն է, ուստի թարգմանաբար մեջբերում կամ վերաշարադրում է նրանց հայտնած կարծիքներն ու տեսակետները այս կամ այն հարցի վերաբերյալ:

«Եվրոպացի հայագետներ» շարքի թեմատիկ ընդլայնված հանրագումարը կարելի է համարել «Եվրոպացի հայագետները Մաշտոցի և հայոց այբուբենի մասին» (Երևան, 2005 թ.) գիրքը, որում բերված են ֆրանսագիր, գերմանագիր և անգլիագիր ուսումնասիրողների կարծիքները հայոց այբու-

քենի մասին: Ընդ որում, ոչ թե Մաշտոցյան այբուբենին նվիրված հոդվածներ են հավաքված, այլ Դիուխանյանը մանրակրկիտ որոնմամբ ի մի է բերել տարբեր հեղինակների հայ մատենագրությանը և հայոց պատմությանը վերաբերող հոդվածների և ուսումնասիրությունների այն հատվածները, որոնք վերաբերում են Մաշտոցին և հայոց այբուբենին:

Շատ կարևոր է գրքում առաջ քաշված այն հարցադրումը, որ հիշյալ հատվածները և բնորոշումները ձիշտ կլինի թարգմանել և առանձին գրքով տպագրել հայերեն: Ավելին, կարող ենք ասել, որ Դիուխանյանի այս ուսումնասիրությունն ընդունելով որպես մատենագրական և աղբյուրագիտական հիմք, նրանում մատնանշված հատվածներն ի մի հավաքելով տպագրելն ըստ դրանց բնագրերի լեզվի՝ անգնահատելի նշանակություն կունենա ոչ միայն հայագիտական առումով, այլև կնպաստի մեր երկրի մշակութային հեղինակության բարձրացմանը:

Նույն ձևով «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարում նշված նյութերի հատընտիր հատվածների հիման վրա շատ կարևոր կլինի կազմել ֆրանսերեն բնագրերն ընդգրկող մի ընտրանի «Ֆրանսիացի հայագետները Հայաստանի և հայ մշակույթի մասին» խորագրով, որը ևս գիտական կարևորությունից բացի կունենա նաև միջազգային մեծ հնչեղություն:

Շարքի գրքերում շարունակ ընդգծվում է, որ հայ գրականությունը և հայ մշակույթը Եվրոպայի հայագետներին այն համոզումն է ներշնչել, որ հայերը, մնալով հայ մատենագրության ժառանգորդները, կպահպանեն իրենց ազգային ինքնությունը:

Կարող ենք ասել, որ նույն այս գիտակցումն է եղել և մնում է Աելիտա Դիուխանյանի գիտական նվիրման, նրա գրած և գրելիք ուսումնասիրությունների հիմքում:

Վարդան Դեվրիկյան

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Արեղյանի անվան

*գրականության ինստիտուտի տնօրեն,
բանասիրական գիտությունների դոկտոր*

ՎԵՐՆԱԳԻՐԸ ՎԵՐՋՈՒՄ

Եթե Աելիտա Դիուխանյանին անձամբ չձանաչեի, կկարծեի, թե նրա անունով հրապարակում առկա բազմաթանր վաստակի հեղինակը ոչ միայն նա է, այլև համախոհությամբ միմյանց հարազատ ուրիշներ: Գրականության

պատմաբան, բանասեր, քննադատ, տեքստաբան, թարգմանիչ, ով այս բոլոր ասպարեզներում կարևոր խոսք է ասում ինչպես գիտական, այնպես էլ գրասեր հանրությանը, իսկ որպես բարձրագույն բուհի ուսուցիչ երիտասարդությանը հորդորում է հետևել գրականության իմաստությանն ու խրատներին:

Աելիտայի բազմաթիվ գրքերից մեկն առանձնահատուկ, ողնաշարային նշանակություն ունի նրա գիտական ժառանգության տարածքում՝ «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ», որի ռուսերեն հրատարակությանը «Լիտերատուրնայա գազետայում» բարձր գնահատությամբ անդրադարձել է անվանի միջնադարագետ Յուրի Բարանովը: Աելիտայի շատ ուսումնասիրություններ ավելի կամ պակաս չափով հարաբերում են այս պրոբլեմին. դա նրա համար գիտական մտասևեռում է:

Ցանկանում եմ նաև նշել նրա մի նախագիծն ու բացառապես միանձնյա իրականացումը՝ «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարը: Ֆրանսիական ու անգլիական արխիվների հիմքով նա արդեն հրատարակել է մենագրություններ Ֆելիքս Նևի, Վիկտոր Լանգլուայի, Սեն-Մարտենի և էլի չորս եվրոպացիների մասին: Ծրագիրը շարունակություն է ունենալու: Այս մատենաշարն ունի ինչպես գիտական, այնպես էլ, հայերիս համար, բարոյական նշանակություն: Մենք ուզում ենք, որ մեր մասին խոսեն, մեզ սիրեն ու գնահատեն, իսկ մենք միշտ ենք ուշադիր այլոց հանդեպ: Ոչ միշտ: Հաճախ մոռանում ենք: «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարը մեր ժողովրդի բարոյական տուրքն է մեր օտար բարեկամներին:

Աելիտա Դոլուխանյանի երկրորդ, գուցե առաջին տունը Մատենադարանն է, որտեղ նա լինում է յուրաքանչյուր շաբաթ օր: Նա հիանալի գիտի Մատենադարանի գանձարանը, որին հենվում են նրա շատ աշխատանքներ: Ավելորդ չէ ասել՝ ժամանակակից հայոց լեզվին տիրապետելու մակարդակով տիրապետում է գրաբարին, միջին հայերենին ու աշխարհաբարի զարգացման փուլերին: Ազատորեն օգտվում է ռուսերեն, անգլիագիր ու ֆրանսերեն գրականությունից, միջազգային գիտաժողովներում այդ լեզուներով հանդես գալիս զեկուցումներով: Սիրում է շրջագայել՝ արևմտյան թանգարաններում ու գրադարաններում որոնելով հայի հետք, հայ մշակույթ, հայ գիտություն ու գրարվեստ: Աելիտա Դոլուխանյանի գործը բարձր է գնահատվել պաշտոնապես և հասարակայնորեն: Չնչեմ ամեն ինչը, բավական է ասել՝ նա ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ է, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ: Եվ

ամենանշանակալից ու բնորոշ գունագիծը՝ հայոց հասարակագիտությանն ու գրականությանը անմնացորդ նվիրվածություն:

Նորայր Աղալյան

ՄԻՇՏ ՀԵՏԵՎՈՂԱԿԱՆ ՈՒ ՍԿԶԲՈՒՆՔԱՅԻՆ

Անլիտա Դոլուխանյանի հետ ծանոթացել եմ, երբ «Գրական թերթի» խմբագիրն էի, թեև գիտական աշխարհում վաղուց էր հանրաճանաչ: Թերթի համար գրված նրա առաջին իսկ հոդվածից հասկացա, որ ինչպես Դելակրուան կասեր. «Նրա տաղանդը կրում էր բարեկրթության և արիստոկրատիկ վարք ու բարքի դրոշմը»: Մեր համագործակցությունը պիտի շարունակություն ունենար և ունեցավ: Դոլուխանյանը ոչ միայն թերթի լավագույն հեղինակներից էր, այլև նրա հավատարիմ բարեկամը՝ կազմակերպելով թերթի բաժանորդագրությունը մանկավարժական համալսարանում, հանդիպումներ կազմակերպելով ուսանողության և խմբագրության աշխատակազմի հետ, փաստացի ստանձնելով թերթի դեսպանի դերը: Ավելի ուշ պարզ դարձավ, թե ինչքան հետևողական ու սկզբունքային է բոլոր հարցերում: Եթե որոշել է թերթի կողքին լինել կամ ինչ-որ այլ բան ձեռնարկել, չի կարող հենց այնպես, որովհետև նրա հոգեկերտվածքում պատասխանատվության զգացումը հյուր չէ, այլ մշտաբերուն դիտորդ: Նրա համար գիտությանը, երկրին և երկրի հոգևոր ու մշակութային արժեքներին, ընկերությանն ու սեփական ձեռագրին նվիրվելը ոչ միայն գործելու և ապրելու կենսաբանական անհրաժեշտություն է, այլև ի վերուստ շնորհված առաքելություն, որի իրագործմանը զինվորագրվել է ողջ կյանքում և անմնացորդ: Նրա գործունեությունը, չնայած իր բազմազան դրսևորումների, փաստացի ներկայանում է որպես հայագիտությանը նվիրված ավարտուն և ամբողջական համակարգ՝ իր ուրույն նշանակությամբ և համաշխարհային քաղաքակրթության համապատկերում իր տեղը հաստատելու լրջագույն հայտով: Իմ գործը չէ, իրականում չեմ էլ կարող, գնահատել Դոլուխանյան գիտնականի, մանկավարժի, թարգմանչի մեծածավալ վաստակը: Ավելի հաճելի է ներկայացնել Դոլուխանյան մարդու նկարագիրը՝ սկզբունքային, անաչառ, ընդառաջող, նպատակային, մեծահոգի, քաղաքացիական կայուն կողմնորոշմամբ, կանացի ու հմայիչ... Իսկ ամենակարևորը՝ մտա-

վորական՝ իսկականը, որի գոյությունն ու ներկայությունը լավատեսություն է ներշնչում անգամ հոռետեսներին:

Սամվել Կոսյան
Բանաստեղծ, արձակագիր

* * *

Հետաքրքիր, գեղեցիկ երազանքներով ու ձգտումներով լի տարիներ էին իմ ուսանողական տարիները: Երևանի Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտի բանասիրության ֆակուլտետում ուսումնաստենչ, շնորհալի բազմաթիվ սաներ էին կրթվում, ովքեր ի ծնե օժտվածությամբ, գրականության նկատմամբ ունեցած սիրով ու նվիրվածությամբ, ինչպես ասում են, խոստումնալից ապագայի հայտ էին ներկայացնում: Նրանց թվում էին Հրանտ Մաթևոսյանը, Արամայիս Սահակյանը, Ռազմիկ Դավոյանը, Արմեն Մարտիրոսյանը, Երվանդ Պետրոսյանը, Մելս Սանթրոսյանը, Միհր Կարապետյանը, Գևորգ Թոսունյանը, Ֆելիքս Մելոյանը, մեկ–երկու կուրս հետ ու առաջ սովորող ուսանողներ: Եվ նրանց մեջ էր ժպտադեմ ու հմայիչ մի ուսանողուհի, ով հատուկ սեր ուներ հայ բանահյուսության, հին ու միջնադարյան գրականության մեծերի հանդեպ: Այո՛, հմայիչ, բոլոր ընկերների ու դասախոսների կողմից սիրված այդ ուսանողուհին Աելիտա Դոլուխանյանն էր, ում Արարիչը գեղեցիկ արտաքինի հետ խելք, իմաստություն և աշխատասիրություն էր պարգևել: Որ Աելիտան գիտությամբ էր զբաղվելու, դասախոսական աշխատանքով, պարզ էր այն օրերից, բայց որ նրա եռանդն այդքան անսպառ էր և նվիրումը՝ այդքան հետևողական, պարզվեց հետագա տարիներին, նրա աշխատանքային երկարամյա գործունեության ընթացքում: Այդ բանը հաստատեցին հեղինակած «Եվրոպացի հայագետներ» մատենաշարի յոթ գիրքը և «Եվրոպացի հայագետները Մաշտոցի և հայոց այբուբենի մասին» աշխատությունը: Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի թղթակից անդամ Աելիտա Դոլուխանյանի միտքը միշտ արթուն է, գրիչը՝ բեղուն, և նա, գրականագիտական ուսումնասիրություններից բացի, միշտ ականջալուր է մեր կյանքի հրատապ խնդիրներին, որոնց մասին հաճախ է հանդես գալիս մամուլում հետաքրքիր ու սրտացավ հրապարակախոսությամբ, Սփյուռքի հայությանը առնչվող բազմաթնույթ հոդվածներով:

Վաստակաշատ գիտնականն ու սիրված դասախոսը նշում է իր հոբելյանը: Ես, որպես վաղեմի բարեկամ, սրտանց շնորհավորում եմ նրան և ցանկանում առողջություն, նոր գիտական ուսումնասիրություններ և իր նորանոր սաների հետ խոր ու բազմակողմանի գիտելիքները կիսելու երկար տարիներ:

Լիպարիտ Սարգսյան
Բանաստեղծ, մանկագիր

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱՆՔՆԵՐ ՍԱՆԵՐԻՑ

ԼՈՒՍԱՄԻՏ ՄԱՐԴ-ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Ինձ համար պատիվ է և մեծագույն բերկրանք այս հնարավորությունը՝ շնորհավորանքի և երախտիքի խոսքեր ուղղելու տիկին Անլիտա Դոլուխանյանին: Տիկին Դոլուխանյանի հետ բախտ եմ ունեցել շփվելու կյանքիս տարբեր փուլերում: Առաջին հանդիպումը Դոլուխանյան դասախոսի հետ էր, երբ չափազանց երիտասարդ, սակայն գրականագիտության ասպարեզում արդեն իր ուրույն վարկանիշն ունեցող համակրելի դասախոսը մեզ՝ առաջին կուրսեցիներին, տանում էր դեպի հայ ժողովրդական բանահյուսության զարմանահրաշ, հարուստ աշխարհը: Հայոց բանահյուսության անգին գանձերի հետ մեկտեղ երիտասարդ դասախոսը մեր մեջ սերմանեց նաև աշխատասիրություն, պարտաճանաչություն, նպատակասլացություն, գնահատելու, արժևորելու կարողություններ: Կարողություններ, որոնցով առատորեն օժտված էր ինքը և պատրաստակամ վարակում էր նաև մեզ:

Հետագայում արդեն պատիվ ունեցա դառնալու տիկին Դոլուխանյանի ասպիրանտը և նրա ղեկավարած ամբիոնի դասախոսը: Թե՛ որպես գիտական ղեկավար, թե՛ որպես ամբիոնի վարիչ Անլիտա Դոլուխանյանն իր անսպառ գիտելիքներով, հարուստ փորձով, մարդկային բարձր որակներով, կանացի հմայքով մի յուրօրինակ ուղենիշ եղավ ինձ համար:

Տիկին Դոլուխանյանը հաճախ է մեջբերում ֆրանսիացի նշանավոր հայագետ Մարի Բրոսսեի խոսքերը. «Երջանիկ է այն մարդը, ով կյանքում հանդիպում է լուսամիտ ուսուցչի»: Կարծում եմ այդպիսի երջանկություն բաժին է հասել շատ-շատերին: Եվ դեռ բազում սերունդներ սպասում են իրենց հերթին՝ վայելելու այն բերկրանքը, որը կստանան լուսավոր և լուսամիտ մարդ-ուսուցչից սովորելու ընթացքում:

Շնորհավոր Ձեր տոնը, սիրելի տիկին Դոլուխանյան, թող Ձեզ մշտապես ուղեկցեն երջանկությունն ու խաղաղությունը, Ձեզ արժանի ուսանողների,

ասպիրանտների և դասախոսների շնորհակալ հայացքները և երկար-
երկար տարիների եռանդուն ու բեղմնավոր գործունեությունը:

Նաիրու Տոդանյան

*Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ հենակետային հիմնական դպրոցի
ունօրեն, մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ*

ԵՐԲ ՈՒՍՈՒՑՁԻ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ Է

Մեր հաջողությունների, կյանքի ճանապարհի հետաքրքիր ընթաց-
քի համար սովոր ենք հիշելու Աստծուն և նրա հետ կապելու մեր կյանքի
ընթացքը՝ մոռանալով սակայն, թե ինչ կարևոր դեր ունեն կյանքում մեզ
պատահած մարդիկ: Հաջողակ կարող ենք համարել մեզ, եթե այդ մարդիկ
բարի են, և երջանիկ, եթե նրանցից սովորում ենք...

1992 թ. սեպտեմբերին ուսանող դառնալու առաջին իսկ օրը՝ երկրորդ
դասին (հայ հին և միջնադարյան գրականություն առարկան էր), լսարան
մտավ մի կին՝ առինքնող արտաքինով, մեղմ ձայնով, ձաշակով հագնված
(այսպիսի արտաքինն արդեն անսպասելի էր 90-ականների ցուրտ ու մութ
տարիների համար, երբ սովոր էինք տխուր դեմքեր տեսնելու): Հետո ես
կիմանայի, որ այդ կինը Աելիտա Դոլուխանյանն է՝ հայ գրականության և
նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի վարիչը, հետո կհասկանայի,
որ հին և միջնադարյան գրականությունն ինձ անընդհատ հիացնում է նրա
ձայնով և մեկնաբանություններով:

Երկար ժամանակ ստացածս տպավորության տակ էի և աստի-
ճանաբար էի հասկանում, որ հայ հին և միջնադարյան գրականու-
թյունը ձակատագրական նշանակություն է ստանում՝ ինձ և Ուսուցչիս
կապելով այսօր արդեն 25 տարվա բարեկամությամբ: Այդ ճանապարհին
ես դեռ կբացահայտեմ եվրոպացի հայագետների շնորհակալ աշխա-
տանքի պտուղները Աելիտա Դոլուխանյանի տքնաջան աշխատանքի
արդյունքում, զրույցներ կլինեն Մովսես Խորենացու, Անանիա Շիրակացու,
Գրիգոր Մագիստրոսի, Մխիթարյանների և մեր այն մեծերի մասին,
որոնք բացառիկ լայնախոհ են եղել և արժանացել Ուսուցչիս ընդգծված
հիացմունքին: Ա. Դոլուխանյանի անձով բացահայտեցի, որ միջնադարով
զբաղվող հետաքրքրասեր և իր անձի նկատմամբ պահանջկոտ գիտնա-
կանի համար միջնադարը ժամանակային սահմանափակումներ չի կարող

դնել. Ա. Դոլուխանյանի «Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ» ուսումնասիրությունն արդիական է նաև այսօրվա մարդու ներաշխարհը հասկանալու համար:

Առաջին կուրսի ավարտին հայ գրականության ամբիոնի հայտարարությունների անկյունում կարդացի Հովհ. Թումանյանին վերաբերող մրցույթի մասին. մասնակցելու տարօրինակ ցանկություն ունեցա, սակայն անմիջապես վանեցի այդ միտքը՝ համոզված լինելով, որ չեմ հաղթահարի: Հենց այդ ժամին լսարան մտավ տիկին Դոլուխանյանը և հայտարարեց մրցույթի անցկացման մասին՝ ասելով. «Լիլիթ Հովսեփյանը ներկա է արդյոք... Լիլիթ, Դուք անպայման պետք է մասնակցեք այդ մրցույթին: Ես վստահ եմ, որ Դուք կհաղթահարեք դժվարությունները»: Նրա վստահությունն իմ նկատմամբ այնքան զգալի էր, որ ես նույնիսկ չհամարձակվեցի կասկածել ուժերիս: Այսօր արդեն վստահ կարող եմ ասել, որ այս մրցույթը սկիզբ դրեց իմ մասնագիտական ինքնաճանաչմանը, մեր փոխադարձ վստահությանը, հավատի և լավատեսության միջավայրին, որից ես անընդհատ սովորել եմ, վայելել եմ գիտական ղեկավարի խիստ և հոգատար վերաբերմունքը: Հաճախ նրա հարևանցի հնչեցրած, թվում է, աննշան տեղեկությունը լայն տարածք է բացել ինձ համար:

Ա. Դոլուխանյանի ինձ համար առավել կարևոր որակները խորությամբ զգացի ասպիրանտական, ավելի ուշ նաև հայ գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնում որպես դասախոս աշխատելու տարիներին: Ասպիրանտական տարիների ընթացքում, ինչպես և հետագայում, զգացել եմ նրա մտահոգությունն իմ ո՛չ միայն գիտական կյանքի նկատմամբ:

Ա. Դոլուխանյանը բացառիկ պատասխանատու վերաբերմունք ունի ուսանողի նկատմամբ. բոլոր հոգվածներն ու նյութերն ընթերցում է, ունի խորհուրդներ, դիտողություններն անում է նուրբ, իսկ քաջալերումը՝ շռայլ: Նրա ուշադրությունը զգում էի նույնիսկ այն ժամանակ, երբ նա մեզ չէր դասավանդում, հանձնարարում էր զեկուցումներ, ոգևորում մասնակցելու ուսանողական նստաշրջաններին և պայքարում էր արդար ու խելացի ուսանողի համար: Աշխատասեր և խոստումնալից ուսանողների համար նա միշտ ունի նվիրական և հետաքրքիր նյութեր: Հետագայում արդեն հասկացա, որ մարդու նկատմամբ այդ մոտեցումն իր ընտանիքից ստացած, այնուհետև կյանքի սկզբունք և ապրելակերպ դարձած վերաբերմունք է:

Ա. Դոլուխանյանի հատուկ հոգատարությունն ու միաժամանակ պահանջկոտ վերաբերմունքը հնարավորություն տվեցին վերագնահատելու

իմ ուժերը, հավատալու, որ ամաչկոտ աղջնակի մեջ նորը ստեղծագործաբար յուրացնելու, հին աշխարհի հմայքը զգալու մեծ հնարավորություններ կան: Նրա նուրբ դիտողականության շնորհիվ և հորդորով ես համարձակվեցի մտնել Աստվածաշնչի «Երգ երգոցի» մեկնությունների խորհրդավոր աշխարհը, որն ինձ բերեց Մաշտոցի անվան Մատենադարան: Նրանից հաճախ եմ լսել, թե միջնադարով զբաղվող մասնագետի համար երկու կարևոր պայման գոյություն ունեն՝ միջնադարյան ձեռագրերը հաղթահարելն ու սիրելը և օտար լեզուների իմացությունը: Ի դեպ, շուտով սկսեցի զգալ, որ մեզ՝ Աելիտա Դոլուխանյանի սաներիս, Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրատան գլխավոր ավանդապահ, Ձեռագրագիտության և «Մայր ցուցակի» բաժնի վարիչ, պատմական գիտությունների դոկտոր Գևորգ Տեր-Վարդանյանն առանձնացնում է՝ «Դոլուխանյանի աղջիկներ» կոչելով:

Այսօր իմ կյանքի հետաքրքիր և սպասված օրերից են Ուսուցչիս հետ հանդիպումները Մաշտոցի անվան Մատենադարանում. այստեղ՝ շքեղ սրահում, կողք կողքի աշխատում ենք (ոգևորիչ պահ ինձ համար), իսկ ընդմիջման ժամին զրուցում ամենատարբեր թեմաների շուրջ: Այդ զրույցների ընթացքում Ա. Դոլուխանյանն ընդգծված սիրով և հարգանքով վերականգնանացնում է նաև հիշողություններ միջնադարի նվիրյալներից մեկի, իր ուսուցիչ և գիտական ղեկավար Ասատուր Մնացականյանի մասին, և ես հասկանում եմ, որ իրեն էլ բախտ է վիճակվել հանդիպել հոգատար Ուսուցչի և վայելել նրա շռայլ, սակայն պահանջկոտ վերաբերմունքը:

Հետաքրքիր ու բովանդակալից են նաև Ա. Դոլուխանյանի հետ ճանապարհորդությունները. վառ են Գյումրիի, Ծաղկաձորի և Տաթևի գիտաժողովների հիշողությունները: Հատկապես անմոռաց էին Գյումրիի մոտ գտնվող «Ծակ քարով» անցնելու իմ դրվագը, որի քաջալերողը կրկին նա էր, այցելությունը Օրբելի եղբայրների թանգարան Ծաղկաձորում:

Ինձ համար արդեն սեփական ճանապարհի ուղեկիցներ են դարձել նրա կարևորած այն արտահայտությունները, որոնք մենք, որպես ասպիրանտներ և դասավանդողներ, հաճախ լսել և լսում ենք նրանից. «Երկաթը տաք–տաք են ծեծում», «Այսօրվա գործը վաղվան մի թողնիր», հատկապես կարդինալ Մերսիեի խոսքը՝ «Եթե խնդրելու որևէ կարևոր բան ունեք, խնդրեցեք շատ զբաղված մարդկանց»:

Իմ հաջողությունների, կայացման, գիտական կյանքի ճանապարհի հետաքրքիր ընթացքի համար խորապես շնորհակալ եմ սիրելի Ուսուցչիս՝ միջնադարի նվիրյալ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, բանասիրական

գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Աելիտա Դոլուխանյանին, ումից սովորել և սովորում եմ:

Լիլիթ Հովսեփյան

ՀՊՄՀ հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի դոցենտ, քանասիրական գիտությունների թեկնածու

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆՎԻՐՅԱԼԸ՝ ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ

Ուսանողական տարիներին նախաքննական շրջանում դասախոսությունների տեսրերում սկսում էինք ընդգծել «կարևոր» (համենայնդեպս մեզ այդպիսիք թվացող) մտքերը, որ եթե անգիր էլ չանեինք, ապա հաստատ լավ կհիշեինք: Ուրախանում էինք, որ մի էջում մի քանի նախադասություն էր այդ բախտին արժանանում: Երբ սկսեցի Աելիտա Դոլուխանյանի դասախոսություններում ընդգծել «կարևորները», տեսա՝ ամբողջական էջեր են գունավորվում, ու չհիշելու կամ անկարևոր ոչինչ չի մնում այլևս: Հետագայում հասկացա, որ նման դասախոսություն կազմելու համար գիտելիքների ահռելի պաշար է հարկավոր ուսանողներին «ջուր» չիրամցնելու համար:

Հենց այսպիսին է Դոլուխանյան դասախոսը՝ գիտական նորությունները, քանասիրական հայտնագործությունները, որոնցում ինքն էլ նշանակալի դեր ունի, անպայման հասցնում է լսարան: Ու ոչ միայն այդ նորությունները: Նա այն սակավաթիվ գիտնական-դասախոսներից է, ովքեր ուսանողի հետ խոսում են համաշխարհային մշակույթից, ժամանակակից արվեստից: Իր դասախոսություններում անպայման անդրադառնում է այլազգի հայագետների մոտեցումներին: Մի քանի օտար լեզուների իմացության շնորհիվ Ա. Դոլուխանյանը հայ ընթերցողին ներկայացրել է եվրոպացի հայագետներին ու նրանց գործունեությունը¹, ինչպես նաև թարգմանություններ²:

¹ Ֆելիքս Ներ և հայ քրիստոնեական մատենագրությունը, Երևան, 2001: Մարի Ֆելիսիտե Բրոսսեն հայագետ, Երևան, 2002: Վիկտոր Լանգլուան հայագետ, Երևան, 2003: Էդուարդ Դյուլորին հայագետ, Երևան, 2004: Ֆրեդերիկ Ֆելդին հայագետ («Եվրոպացի հայագետներ») 5-րդ, Երևան, 2008: Ֆրեդերիկ Մակլերը հայագետ, Երևան, 2011: Սեն-Մարտենը ֆրանսիական հայագիտության հիմնադիր, Երևան, 2015:

² Բնագրից թարգմանել է Պ. Ռոնսարի, Թալի դը Մոլենի, Մ. Քոզեմի, Զ. Քոլինզի,

Ուսանելու տարիներին, երբ ասում էր, որ ձեռագրերից մեկում այսինչ բանն է կարդացել, կամ այսինչ չափածո գործը (ներքոդ կամ տաղ) աղերսներ ունի այնինչ արձակ գործի հետ (Ճառ կամ խրատ)³, ինձ թվում էր անիրական ու անհասանելի: 16–17 տարեկան ուսանողը դժվար է պատկերացնում դրանք, ձեռագիրը նրա համար դեռևս վերացական ու միայն հոգևոր արժեք է: Նույն կարգի ու գրեթե անհասկանալի էին ինձ համար Մատենադարանում Ա. Դոլուխանյանի գիտական գրույցները գիտնականների ու ակադեմիկոսների հետ:

Առաջին օրը Մատենադարանում ներկայացա որպես Ա. Դոլուխանյանի ասպիրանտ: Գիտաշխատողներից մեկը բարեհոգի կատակեց՝ Դոլուխանյանը գրոհում է Մատենադարանի վրա: Այդ պահին վերջինս երկու ասպիրանտի ու մի քանի մագիստրանտի գիտական ղեկավար էր, իսկ մի քանի նախկին ասպիրանտներ արդեն գիտությունների թեկնածու ընթերցողներ էին:

Այսօր էլ ջերմությամբ եմ հիշում, թե ինչպես էր կողքիս նստած սովորեցնում ձեռագրացուցակներից օգտվել կամ որ իր հետազոտությունների ընթացքում իմ թեզի թեմային առնչվող որևէ իրողության էր հանդիպում, անմիջապես այդ մասին տեղյակ էր պահում: Մեզ համար զարմանալի էր, որ մյուս ասպիրանտների ղեկավարները տևական ժամանակ (երբեմն տարիներ) չէին հետաքրքրվում իրենց սաների գործերով, ու մենք էլ ավելի էինք գնահատում մեր գիտական ղեկավարին, որն իր սուղ ժամանակից միշտ բաժին էր գտնում մեզ համար (ի դեպ, սա շարունակվում է մինչև օրս):

Իմ, ինչպես և հավանաբար շատերի կյանքում կա մեկը, որ միշտ ուղղորդում, խրախուսում ու աջակցում է: Իմ հոգևոր մորը՝ Անլիտա Դոլուխանյանին եմ պարտական իմ աշխատանքային ու գիտական հաջողությունների համար: Նրա երաշխավորությամբ եմ աշխատել ժուռնալիստիկայի բնագավառում (Հայաստանի ժուռնալիստների միության անդամ եմ ու տարվա մրցանակակիր): «Պատմաբանասիրական հանդեսի» հայերեն բաժնի խմբագրի պաշտոնը, որ մեծագույն պատիվ է ինձ համար, ևս իմ սիրելի ղեկավարի միջամտությամբ եմ ստանձնել (դպրոցական տարիքում պապիս գրադարանում փառահեղորեն բազմած հանդեսի համարները թերթում էի ու մտածում՝ կգա երևի մի ժամանակ, որ այս հոդվածները կկարդամ ու լիովին կընկալեմ, իսկ տարիներ անց արդեն հաճելի պարտավորություն ունեի խմբագրելու դրանք):

Ռ. Դոռմենթի, Մ. Շվարցի ստեղծագործություններից:

³ Տե՛ս, օրինակ, Դոլուխանյան Ա. Գ., «Աստվածաշնչային մի պատգամի դրսևորումը Գրիգոր Տաթևացու և Մկրտիչ Նաղաշի մոտ», Բանբեր Մատենադարանի, թիվ 18, Երևան, 2008, էջ 109–114:

Մատենադարանում ընթերցողի կարգավիճակից գիտաշխատող դառնալու համար էլ պարտական եմ իմ գիտական ղեկավարին: Հիշում եմ իմ առաջին գիտական հոդվածը, որ ավելի շատ հրապարակախոսական էր. նայեց ու ասաց՝ սա գիտական հոդված չէ: Նրա մեծ աջակցությամբ հոդվածը վերածվեց գիտականի, որին հետո հաջորդեցին այլ հոդվածներ:

* * *

ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Ա. Դոլուխանյանի գիտական անդուլ գործունեությունը, որի արդյունքը պարբերաբար հրատարակվող մենագրությունները, աշխատություններն ու հոդվածներն են, ներառում է նաև մանկավարժական մեծ նվիրումը:

Երկար ժամանակ մտածում էի, թե Ա. Դոլուխանյանը, որ հայ գրականության բոլոր շրջաններն է ուսումնասիրում⁴, ինչու դասագրքեր չի հրատարակում: Շուտով դրա ժամանակն էլ եկավ: Միմյանց հերթագայելով լույս տեսան նրա հեղինակած ուսումնական ձեռնարկները⁵, որոնք խիստ գործնական են ու սպասված ոչ միայն ուսանողների, այլև գրականությամբ ու հատկապես միջնադարյան գրականությամբ զբաղվողների համար:

Տարիներ առաջ մասնավոր մի զրույցի ընթացքում Դոլուխանյանը նշեց, որ մեծ պատասխանատվություն է դասագիրք գրելը, և կուտակած գիտելիքներն ու մանկավարժական փորձն այժմ թույլ են տալիս ձեռնամուխ լինել այդ գործին:

Բազում պարզևների ու մեղալների արժանացած, միջազգային գիտաժողովներում ու արտերկրում ընդհանրապես Հայաստանն արժանավայել ներկայացնող, պրպտուն ու անհանգիստ գիտական մտքի տեր և անչափ կանացի ակադեմիկոս Անլիտա Դոլուխանյանը, որի ներկայությունը պա-

⁴ Տե՛ս, օրինակ, Հոգու և մարմնի պրոբլեմը միջնադարի հայ քնարերգության մեջ, 1987: Ալիսիա Կիրակոսյանի քնարերգությունը, 1999: Շարլ Ազնավուրը բանաստեղծ, 2002: Գրիշա Դարբինյանի գրական խոհերը, 2005: Ներսես Մոկացի (կյանքը, գործունեությունը), 2009: Դրվագներ հայ գրաքննադատական մտքի պատմությունից, 2009: Չարլզ Դաուսեթի «Սայաթ-Նովա» աշխատությունը (տե՛ս ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտ, Զեկուցումների ժողովածու, էջ 23–35, Երևան, 2012):

⁵ Հայ ժողովրդական բանահյուսություն (ուսումնական ձեռնարկ), Երևան, 2008: Հայ գրականության դասավանդման մեթոդիկա, Երևան, 2006: Հայ գրականության տեսություն, Երևան, 2006: Հայ միջնադարյան գրականության հիմնական ուղղություններն ու ժանրերը, (ուսումնական ձեռնարկ), Երևան, 2012: Գեղարվեստական գրականության վերլուծման մի քանի սկզբունքներ (ուսումնական ձեռնարկ), Երևան, 2013:

տիվ է արևմտյան ցանկացած նշանավոր համալսարանի համար, որպես իսկական հայրենասեր գերադասում է ապրել ու աշխատել հայրենիքում:

Նաիրա Թամանյան
Բանասիրական գիտությունների թեկնածու
Հելսինկի, Ֆինլանդիա

ԻՄ ԳԻՏԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԸ

Հմուտ, խիստ և պահանջկոտ ղեկավար, ահա նման ձևով կարելի է բնութագրել Աելիտա Գուրգենի Դոլուխանյանին, բայց այս բնութագրումը կլինի շատ թերի և գրեթե ոչինչ չի ասի նրա մասին որպես անհատականություն: Տիկին Դոլուխանյանը եղել է իմ թեկնածուական ատենախոսության գիտական ղեկավարը: Բառերով չի կարելի բնութագրել այն հոգատարությունը, որը նա դրսևորում է իր սաների, այդ թվում նաև իմ նկատմամբ: Նրա գիտակ խորհուրդների շնորհիվ հնարավոր է դառնում իրականացնել գիտական աշխատանք՝ միաժամանակ թեմային հաղորդելով պահանջվող արդիականությունը:

Տիկին Դոլուխանյանը հանդիսանում է հայ հին և միջնադարյան գրականության երախտավորներից մեկը, և անգամ այժմ, երբ մենք՝ նրա սաները, դասավանդում ենք բուհի տարբեր ֆակուլտետներում, մեծ հաճույքով լսում ենք նրա դասախոսությունները, և ամեն անգամ ունկնդրելով նրա դասախոսությունները՝ լրացնում ենք մեր գիտելիքները նորանոր և ուշագրավ մասնագիտական փաստերով:

Խոսելով նրա անձի մասին՝ հարկավոր է նշել, որ վերջինս ոչ միայն հոգատար և ուշադիր է իր սաների նկատմամբ, այլ նաև աշխատակիցների, և կարևորագույն հատկություններից մեկը նրա պատասխանատվության զգացումն է: Նա ինքը օրինակ է բոլոր իր աշխատակիցների համար, և կամա թե ակամա այդ հատկությունները ղեկավարից փոխանցվում են նրանց: Դա է պատճառը, որ հայ հին և միջնադարյան գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնը առաջիններից մեկն է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում:

Պրոֆեսոր Աելիտա Դոլուխանյանը օժտված է ոչ միայն գիտական ձիրքով, ղեկավար լինելու շնորհով, այլ նաև մարդ է՝ մարդ մեծատառով, որին միշտ կարող ես ապավինել, որին կարող ես վստահել նաև քո նվիրական գաղտնիքները: Նրանից միշտ կարող ես ստանալ հոգատար ծնողի խոր-

հուրդ: Այս բոլոր հատկություններն են, որ ամբողջական են դարձնում նրա անհատականությունը և նրա անձը՝ սիրելի բոլորիս համար:

Պարույր Սահակյան

*ՀՀ ԿԳ նախարարի խորհրդական,
բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ*

ԽՈՍ-Ք ՀՈՐԱՔՐՈՋՍ ՄԱՍԻՆ

Ամեն մարդ չի կարող ասել, թե հորաքույրն իր կյանքում կարևոր դեր է ունեցել: Ես կարող եմ հպարտությամբ և երախտագիտությամբ ասել, որ հորաքույրս՝ Ալլան (տանը մենք նրան Ալլա ենք կոչում), իմ գիտակցական ողջ կյանքի ընթացքում եղել է կողքիս:

Մանկական տարիքից հետաքրքիր հիշողություններ ունեմ՝ կապված նրա հետ: Ալլան սիրում էր մեզ հետ լրջորեն զբաղվել: Նա շարունակ մեզ մղում էր դեպի արվեստը, գրականությունը և թատրոնը: Տիկնիկային թատրոնի բոլոր ներկայացումներին ես և Հասմիկը (հորաքրոջս աղջիկը) պարտադիր այցելում էինք նրա ուղեկցությամբ: Ես սիրում էի, և մինչև հիմա էլ սիրում եմ, նրա հետ մշակութային վայրեր այցելել: Վերջերս հինգ օր եղանք Թիֆլիսում՝ հորաքույրս, Հասմիկը և ես: Թիֆլիսում նա շատ է եղել և ամեն այցին իր պարտքն է համարել այցելել հայ գրողների պանթեոն՝ անպայման թարմ ծաղիկներով: Ալլան հաճախ էր մեզ համար կարդում, և մենք սիրում էինք նրան լսել: Մանուկ հասակում Հոհան եպիսկոպոսի նովելներն ինձ զվարճալի էին թվում, հիմա դրանք ընկալում եմ որպես ողբերգություն, իսկ երբ հուզիչ ձևով ընթերցում էր Հովհաննես Թումանյանի «Մարո» պոեմը, խոր ցավ ու զարմանք էի ապրում: Ալլային չլսել չէիր կարող. նա հետաքրքիր էր պատմում, մեկնաբանում, հարցերի միջոցով ձշտում, թե մենք ինչ հասկացանք:

Մեծացա, ընդունվեցի մանկավարժական ինստիտուտի բանասիրական ֆակուլտետ: Ասեմ, որ դա էլ պատահական չէր: Միշտ ուզել եմ նմանվել հորաքրոջս: Նրա կեցվածքը, խոսքը, արտաքինը ինձ համար եղել են իդեալ, որին ձգտել եմ նմանվել: Ինստիտուտում հորաքույրս ինձ մի նոր որակով ներկայացավ: Նա իմ դասախոսն էր՝ սիրելի դասախոսը, խստապահանջ էր բոլորի նկատմամբ, առավել ևս իմ. չէ որ կրում էի նույն ազգանունը, ուրեմն պետք է լինեի առաջիններից: Ես հիանում էի նրա վարած դասախոսություններով, նրա գիտելիքների անսպառ պաշարով: Հիշում եմ. մի օր «հերթ էի

պահել» և սեմինարի ժամանակ պատրաստ չէի, կանչեց պատասխանելու, և դա սարսափելի պահ էր ինձ համար: Երկու ստացա, մի քանի օր չէի կարողանում դեմքին նայել, որովհետև զգում էի, որ նա խիստ վիրավորված է:

Վաղուց արդեն մանկավարժական գիտությունների թեկնածու եմ ու դոցենտ, և դարձյալ հորաքույրս իմ կողքին է: Նա մեր ամբիոնի վարիչն է, իմ ավագ գործընկերը, իմ գիտական ղեկավարը, որը խստորեն հետևում է գիտական առաջընթացին: Եթե որևէ մասնագիտական հարցի պատասխան եմ փնտրում, այդ հարցի պատասխանը ստանալու ամենակարճ ճանապարհը հորաքրոջս դիմելն է: «Քայլող հանրագիտարան» թևավոր խոսքը կարծես հենց նրա մասին է:

Խոստովանում եմ, որ յուրօրինակ ձևով հարգում ու սիրում եմ նրան և ներքուստ մղվում եմ գիտական ու մանկավարժական հարցերում բավարարելու նրա արդարացի խիստ պահանջները:

Ռուզան Դոլուխանյան
Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆ-ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ

Տարիներ առաջ, երբ ընդունվեցի բուհ, առաջին դասի զանգի հետ ներս մտավ դասախոսի համար բավականին երիտասարդ, նորաձև հագուկապով, թագուհուն բնորոշ կեցվածքով Աելիտա Դոլուխանյանը: Ողջ լսարանը (շուրջ 100 ուսանող), հիացմունքից շունչը պահած, ակնապիշ նայում էր ամբիոնի առջև կանգնած հմայիչ դասախոսին: Եվ որքան մեծ եղավ զարմանքս, որ այդքան կոկիկ, ճաշակ թելադրող, նուրբ ու քնքուշ և առաջին հայացքից փխրուն թվացող կինը այսպես գեղեցիկ ու սահուն կարող էր խոսել: Աչքերս մի քանի անգամ կլորացան ընդամենը մի դասաժամից ստացած գիտելիքներից, այնքան տպավորիչ ու պատկերավոր ներկայացրեց միջնադարյան գրականությունը, որ թվում էր՝ հենց այդ ժամանակներում եմ ապրել: Այսուհետ ես անհամբերությամբ էի սպասում բանահյուսության և միջնադարյան գրականության դասերին: Հետաքրքրությանս գումարվում էր նաև փոքր-ինչ անհանգստություն և լարվածություն, որովհետև բավականին խստապահանջ էր: Ես ջանասիրաբար աշխատում էի, որ լավագույնս հանձնեմ կիսամյակային քննու-

թյուններս: Անհագորեն սկսեցի ուսումնասիրել միջնադարը. անգիր էի անում տաղերը, գանձերը, տարվեցի միջազգային արժեք ունեցող Մ. Խորենացու «Հայոց պատմությամբ», մարդկության մեծագույն հանձարներից մեկով՝ Նարեկացիով, որն այսօր ինձ համար սեղանի գիրք է դարձել. իմ ամենօրյա գեղարվեստական աղոթագիրքը, որի համար պարտական եմ Ա. Դոլուխանյանին:

Երևակայել անգամ չէի կարող, որ երկու տասնամյակ հետո թեկնածուական ատենախոսությանս ղեկավարը կլիներ իմ սիրելի դասախոսը: Որքան հաճելի էր աշխատել Ա. Դոլուխանյանի ղեկավարությամբ, այդքան էլ տագնապած էի նրա պահանջկոտությունից: Մոր նման հոգատար էր, բայց նաև մոր պես գիտեր անաչառ գնահատել և քննադատել. ոչ մի թերացում չէր հանդուրժում: Ատենախոսությանս թեման էր «Հովհաննես Թումանյանի ստեղծագործության ուսուցումը դպրոցում»: Հիշում եմ՝ ասում էր. «Աշակերտներին անհրաժեշտ է հասու դարձնել, որ հենց Թումանյանի ողջ կյանքն ու գործունեությունը հայրենասիրական դաս է մատաղ սերնդի համար»: Ես էլ որպես պատգամ փոխանցում եմ իմ ուսանողներին, որ նրանք ևս ամեն ինչ անեն, որ հայ երեխան ընկալի Ամենայն հայոց բանաստեղծի մեծությունը, հիշի, թե ինչ են ասել նրա մասին մեր ազգային մեծերը, իմանա նրա ազգանվեր գործունեության մասին, գիտակցի, որ Թումանյանը շարունակում էր «ուսկեդարի» հայ մեծերի՝ Մ. Մաշտոցի, Մ. Խորենացու, Եղիշեի, միջնադարի վիթխարի դեմքերի՝ Անանիա Շիրակացու, Գրիգոր Նարեկացու, Ներսես Շնորհալու, Սայաթ-Նովայի ավանդույթները:

Այսօր, առավել քան երբևէ, հպարտ եմ, որ աշխատում եմ Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական համալսարանի այն ամբիոնում, որը ղեկավարում է Աելիտա Դոլուխանյանը: Վաստակաշատ դասախոսի շնորհիվ հասկացել եմ, որ ամենամեծ ձեռքբերումը մեծագույն պատասխանատվությունն է: Իր գործի անմնացորդ նվիրյալն է մեր սիրելի դասախոսը: Առիթ եմ ունեցել ներկա գտնվելու նրա քննություններին, ամենայն անկեղծությամբ կարող եմ ասել, որ բացահայտել եմ մեծ գիտնական-գրականագետին տարբեր կողմերից. մանկան նման ոգևորվում է, երբ ուսանողը պատասխանում է բոլոր հարցերին, գիտի գնահատել, արժևորել բանիմաց ուսանողին, իսկ երբ տգետ ուսանող է հանդիպում (իսկ այդպիսիք իսկապես կան), արդեն մեկ ուրիշ մարդ է նրա մեջ արթնանում. չի կարողանում զսպել զայրույթը, կարծես խոր ցավ է ապրում, որ վաղվա հայաստանցին, հայ մարդը չի

կարողանալու իր երեխային հայեցի դաստիարակել: Մեծ հայրենասեր է Ա. Դոլուխանյանը. եղել է երկրագնդի տարբեր վայրերում, ճանաչել է ամբողջ Եվրոպան, Ամերիկան, բայց նրա համար սրբասուրբը իր Հայաստան աշխարհն է, իր Երևանը: Իսկական քաղաքացին ու մանկավարժը մտահոգ է նոր սերնդի ապագայով. «Մեզ պետք են լավ ուսուցիչներ. ուսուցիչը ևս զինվոր է»:

Գայանե Մարդյան
Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ

Գուրգեն Դոլուխանյանի ընտանիքը (1950 թ.)

Անիտա Դոլուխանյան

Անդիտա Դոլուխանյան

Աեղիտա Դոլուխանյան

*Լևոն Դոլուխանյանը՝ Ա. Դոլուխանյանի ավագ եղբայրը: Եղել է ՀՀ Անաստաբուծության
և անասնաբուծության գիտահետազոտական ինստիտուտի Դաշտային կերարտա-
դրության բաժնի վարիչը: Գյուղատնտեսական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ:
Երկար տարիներ դասավանդել է ՀՀ գյուղատնտեսական ակադեմիայում, ի թիվս այլ
առարկաների դասավանդել է նաև Էկոլոգիա:*

Վիլիկ Դոլուխանյանը՝ Ա Դոլուխանյանի կրտսեր եղբայրը: «Ինտերստանոկ» գործարանի գլխավոր տնօրեն, ՀՀ Անանիա Շիրակացու մեդալակիր: Նրա նախագծած հաստոցները երկար տարիներ օգտագործվել են ԳԴՀ-ում, Չեխոսլովակիայում, Լեհաստանում, ուր բազմիցս մեկնել է երկարաժամկետ գործուղումներով: Ունի ԽՍՀՄ գյուտերի և հայտնագործությունների կոմիտեի կողմից շնորհված 18 հեղինակային իրավունք:

Սուսաննա Դոլուխանյանը՝ Ա. Դոլուխանյանի քույրը: Երկար տարիներ աշխատել է «Նեյտրոն» գիտաարտադրական միավորումում որպես առաջատար ինժեներ– կոնստրուկտոր (Արևմտահայաստան, 2008 թ.)

*Զախից աջ՝ Հայաստանի կոմկուսի քարտուղար Աղասի Չարչոլյանը
և Ա. Դոլուխանյանի հայրը՝ Սիսիանի շրջանի գործկոմի նախագահ
Գուրգեն Դոլուխանյանը (1946 թ.)*

Ա. Դոլուխանյանի հայրը՝ Գուրգեն Դոլուխանյանը, մայրը՝ Աղավնի Սարուխանյանը, դուստրը՝ Հասմիկ Մարտիրոսյանը, և թոռնուհին՝ Շուշան Խուրշուդյանը

Ա. Դոլուխանյանի դուստրը՝ Հասմիկը, փեսան՝ Արիկ Խուրշուդյանը, և թոռնուհին՝ Շուշանը (1986 թ.)

Համիկ Մարտիրոսյանը 4 տարեկանում

Հասմիկ Մարտիրոսյանը

Հասնիկը՝ Ատլանտայում (ԱՄՆ), ուր մեկնել էր հերթական զեկուցման

Ա. Դոլուխանյանը դստեր՝ Հասմիկի հետ

Շուշան Խուրշուդյանի և Թրևոր Շվարցի հարսանիքը Բուստոնում: Ձախից աջ՝ Արիկ Խուրշուդյան, Համիկ Մարտիրոսյան, Շուշան Խուրշուդյան, Թրևոր Շվարց, Մերի Շվարց, Թոմ Շվարց (2014 թ.)

Շուշանը և ամուսինը՝ Թրևոր Շվարցը (2014 թ.)

Ա. Դոլուխանյանը թողնուի ու՝ Շուշանի հետ (2008 թ.)

Ա. Դոլուխանյանը դստեր՝ Հասմիկի հետ, Փարիզի Դոռնեյ թանգարանում (2003 թ.)

*Վիլիկ եղբոր որդին՝ Ռուբեն Դուրխանյանը: Երևանի պոլիտեխնիկական
ինստիտուտում սովորելիս ծառայել է Խորհրդային Միության բանակում (1987 թ.):
Այժմ «Ինտերստանոկ» գործարանի գործադիր տնօրենն է:*

*Ա. Դոլուխանյանի քրոջ որդին՝ տեխնիկական գիտությունների թեկնածու,
ծրագրավորող Տիգրան Գրիգորյանը՝ “Trionary Code Technologies”
կազմակերպության հիմնադիր տնօրեն*

Ա. Դոլուխանյանը եղբոր աղջկա՝ մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Ռուզան Դոլուխանյանի հետ Թիֆլիսում՝ Վրաստանի պառլամենտի շենքի մոտ (2016 թ., մայիս)

Ձախից աջ՝ Ա. Դոլուխանյանի քրոջ դուստրը՝ Արմինե Գրիգորյանը՝ ԱՄՆ-ի Պենսիլվանիայի համալսարանի Wharton դպրոցի շրջանավարտ, և աղջիկը՝ Հասմիկ Մարտիրոսյանը՝ Բոստոնի Նորթիստերն համալսարանի իրավագիտության դոկտոր (Մոնրեալ, 2005 թ.)

*Ա. Դոլուխանյանը ղեկուցում է կարդում Բուստոնում (1995 թ.):
Զախից աջ՝ Ա. Դոլուխանյան, Համիկ Մարտիրոսյան, Եվա Մեծորյան*

Ա. Դոլուխանյանը ղեկուցում է կարդում Փարիզում՝ Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոթերգութեան» հանձարեղ երկի 1000-ամյա հոբելյանին նվիրված միջազգային գիտաժողովում (2003 թ.)

Ձախից աջ՝ Շուշանը, Հասմիկը, Սուսաննան և Աելիտան (Վատիկան, 2006 թ.)

Ալեխոս Դոլուխանյանը Աղթամար կղզու Սուրբ Խաչ եկեղեցու մոտ (2008 թ.)

*ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանը Ա. Դուրխանյանին է հանձնում ՀՀ մշակույթի
վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչման հավաստագիրը (2012 թ.)*

ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Գալուստ Սահակյանը մարտի 8-ի առթիվ Ազգային ժողովի պատվոգրեր է հանձնում Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ մի խումբ կանանց (2017 թ.): Ձախից աջ՝ ՀՊՄՀ ռեկտոր Ռուբեն Միրզախանյան, Մարիամ Իսպիրյան, Կինա Կարախանյան, Աելիտա Դոլուխանյան, ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Գալուստ Սահակյան, Աիրա Թովուզյան, Սրբուհի Գևորգյան, Լատուա Ասատրյան, Ալվարդ Գրիգորյան, Ռուզան Թադևոսյան

*Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ ռեկտոր, պրոֆեսոր Ռուբեն Միրզախանյանը
Ա. Դոլուխանյանին է հանձնում ՀՀ ԿԳ նախարարության ոսկե հուշամեդալը (2012 թ.)*

*Ելույթ Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ կառավարման խորհրդի նիստում:
Խորհրդի նախագահ՝ ՀՀ վարչապետ Տիգրան Սարգսյան*

Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ ռեկտոր Արտուշ Զուկասյանի հետ Խ. Աբովյանի տուն-թանգարանում (2008 թ.)

Ձախից աջ՝ մեծանուն պատմաբան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարյան, մեծատաղանդ գրող Նորայր Աղալյան, Ա. Դոլուխանյան (2011 թ.)

*Ամերիկահայ նշանավոր պատմաբան Ռիչարդ Հովհաննիսյանի հետ՝
Անի մայրաքաղաքի 1050-ամյակին նվիրված գիտաժողովի ժամանակ*

Աշխարհահռչակ նկարիչ Ռոմեո Քրիստոյի հետ: Զախից աջ՝ Համիկ Մարտիրոսյան, Ռոմեո Քրիստո, Ա. Դոլուխանյան (Մայամի, 2009 թ.)

Խորհրդային Միության ժողովրդական արտիստ, աշխարհահռչակ խմբավար Հովհաննես Չեքիջյանի հետ

*Վիեննայի միաբանության արքահայր Պողոս Գոջանյանի հետ
(Վիեննա, 2012 թ.)*

*Վահան Թեքեյանի բանաստեղծությունների գրքի անգլերեն թարգմանության
չնորհանդեսի ծանանակ: Ձախից աջ՝ ՀՊՄՀ պրոռեկտոր Մհեր Մելիք-Բախշյան,
ամերիկահայ նշանավոր գրականագետ, բարերար Երվանդ Ազատյան և
Ա. Դոլուխանյան*

Զախից աջ՝ գրականագետ, թարգմանիչ Ֆելիքս Բախինյան, ՀՀ ժուռնալիստների միության նախագահ Աստղիկ Գևորգյան, Ա. Դոլուխանյան և ՀԳՄ նախագահ Լևոն Անանյան

*«Պատմաքանասիրական հանդեսի» խմբագրական խորհրդի հետ (2008 թ.):
Զախից աջ՝ Հ. Հովհաննիսյան, Ս. Հարությունյան, Ա. Զաքարյան, Պ. Չոբանյան,
Ա. Դոլուխանյան, Լ. Հովհաննիսյան, Հ. Բարթիկյան*

Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ-ին նվիրված հանրային հեռուստատեսության «Երգ երգոց» հաղորդումից հետո (2012 թ.): Ձախից աջ՝ Դիանա Մարկոսյան՝ ՀՊՄՀ լրատվության և հանրության հետ կապերի վարչության պետ, Զուլիկետա Գյուլամիրյան՝ մայրենիի ամբիոնի վարիչ, Արկադի Ծեկունց՝ ՀՊՄՀ մշակույթի կենտրոնի տնօրեն, պրոֆեսոր, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, Ա. Դոլուխանյան, Հեղինե Խաչատրյան՝ սկզբնական կրթության ֆակուլտետի դեկան

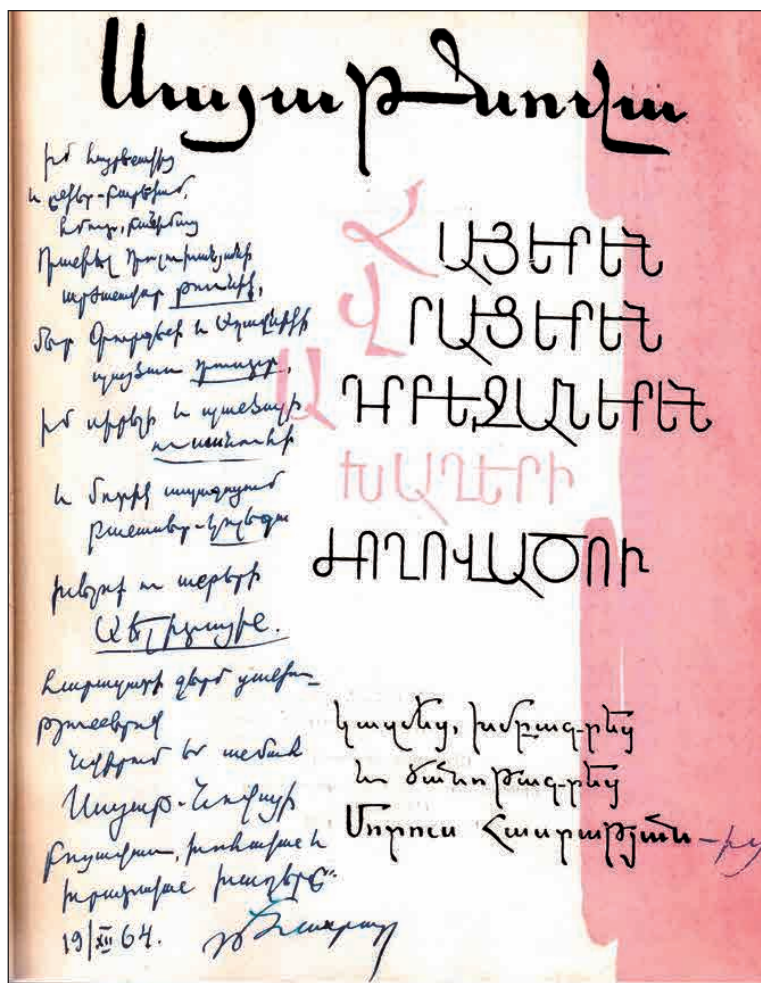

*Հայ գրականության և նրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի դասախոսները
Խ. Աբովյանի անվան կաբինետում*

Ա. Դոլուխանյանը դասախոսության ժամանակ

ԸՆԾԱՅԱԳՐԵՐ

ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ Մորուս Հասարթյանի ընծայագիրը Ա. Դոլուխանյանին՝
Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ ասպիրանտուրա ընդունվելու առթիվ (1964 թ.)

ՆԱՅ ԿՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՔՐԵՍՏՈՄԱՏԻԱ

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՉԻ
Ց-ՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ՆԱՄԱՐ

ԿԱԶՄԵՑ
Ա.Շ.ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆԸ

1/10 June 6 very sunny
all bright

to New England and the
proceeding

16. 12. 1370

of an $\bar{v}$ from $\gamma - \mu$ to 3

„ԼՈՒՅՍ“ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ - 1970

Ա. Դոլուխանյանի գիտական ղեկավար, եզակի միջնադարագետ
Ասատուր Մնացականյանի ընծարագիրը (1970 թ.)

ԱՐԻԵՎԻ ԼԵՆԻՆԿԱՆ,

Պա՛ստապատկա՛նք զայն շունչով
այն ժամանակներին, որպէս
հեռաւոր հեղուկ հիմնաքանակներ
հարկումն ունի հոգեւոր վայելի
ուրույն թանկութիւն, և եւս որպէս
հիմնով, երբ աշխարհի Գեղարար
ցնեց զոտ հաճախի մարմնով:
Արեւոյս հոգեւոր հեղուկ հեղուկ
թանկութիւնը արեւմտեան շունչով
թանկութիւնը:

Լ. Գ. Դրամբար

4. 09. 1998

Բ. Երևան

Անվանի նարեկացիագետ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր
Արշալույս Լազինյանի ընծայագիրը Ա. Դրամբարին՝ «Գրիգոր Նարեկացի:
Բանաստեղծական Արուեստը» մենագրության վրա (1998 թ.)

ԱՅԼ ՆՅՈՒԹԵՐ

Դարձաք ձան ցոլիք
 Դառնալու ժամ,
 Ձեր կայաններում ցերեկային
 ներկա Գրեգորյան թիչ հնարավորություն
 ցոլիք կարճ ժամանակահատվածում
 ցուանք և ցրալ Ձեր Դարձալու
 և ցրալու հնարավորություն
 Դարձալու Երեւելի և
 Ձեր խոսքերի համար:
 Անշունչ առարկաներ, հաճախ,
 հոգի են առնում և դառնում
 հաճախ հիշողություն, երբ
 վերադարձանք: անհեշտ
 պարզ է: Դարձալու՝ Կ. Երեւելի
 28.11.05

Տաղանդավոր մտավորական, սամունքող, ՀՀ ոստիոյի և հեռուստատեսության
 վաստակաւատ ու երկելի դեմք Սարգիս Նաչարյանի բացիկը Ա. Դոլուխանյանին՝
 Հրանտ Մարտոսյանին նվիրած ցերեկոյթից հետո (2005 թ.)

Aelita Dolukhanyan

From: "Bradley Schaffner" <bschaffn@fas.harvard.edu>
To: <aelita@web.am>; <hasmarto@yahoo.com>
Sent: Friday, September 04, 2009 9:17 PM
Subject: Thank you

Dear Dr. Dolukhanyan,

On behalf of the Harvard College Library, I wish to acknowledge and thank you for your gift of your book *Problema dushi i tela v srednevekovoi armianskoi poezii* (Erevan: 2008). This book is a welcome addition to the Harvard College Library's Slavic collections.

Since 1638, Harvard has benefited from the generosity of friends, faculty, alumni and others interested in creating and expanding our library collections. The College Library makes every effort to add donated material to our permanent collections.

Thank you again for your interest in and support of Harvard's libraries.

Sincerely yours,

Bradley Schaffner

--
Bradley L. Schaffner
Head, Slavic Division
Widener Library, Harvard College Library
Harvard University
Cambridge, Massachusetts 02138 USA

T: 617-496-4383
F: 617-496-2902

Հարվարդի համալսարանի գրադարանի տնօրենական բաժնի վարիչ Բրեդլի Շաֆների շնորհակալական նամակը՝ Ա. Դոլուխանյանի «Проблема души и тела в средневековой армянской поэзии» գրքի 2 օրինակներով գրադարանի գանձարանը հարստացնելու վերաբերյալ (9/4/2009)

Aelita Dolukhanyan

From: "Paulus Kodjanian" <p.kodjanian@hotmail.com>
To: <aelita.dolukhanyan@gmail.com>
Sent: Friday, November 26, 2010 12:59 PM
Subject: your books

Ազնիւ Տիկին,

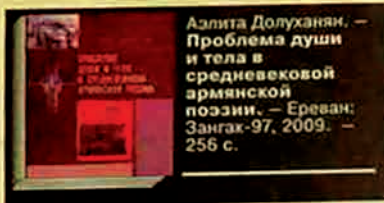
Շնորհակալութեամբ ստացանք Ձեր «Ներսէս Մոկացի» եւ «Ֆրեդերիկ Ֆէյդին Հայագէտ»
թանկագին աշխատանքները Վիեննայի մեր Մխիթարեան մատենադարանին համար:

Լաւագոյն մաղթանքներով՝

Հայր Պօղոս Գոճանեան

*Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության արքահայր Պողոս Գոջանյանի
շնորհակալական նամակը (12/25/2010 թ.)*

Вечный вопрос

Филолог Азита Долуханян из Еревана написала монографию на интереснейшую тему — «Проблема души и тела в средневековой армянской поэзии». Сразу может возникнуть вопрос: а какой, собственно, может быть интерес к этой теме у неспециалистов? Можно задать, однако, контрольный вопрос: кого считать специалистами — тех, кто занимается Арменией или Средневековьем вообще? Не будем тянуть с ответом: в поэзии всех народов, в любую эпоху проблема души и тела была одной из важнейших, если не важнейшей. Ибо всегда и всюду поэзия рассматривала и рассматривает человека в его двойственной сущности — как существо духовное и в то же время плотское, если хотите — животное, из породы млекопитающих со всеми вытекающими отсюда гранями его бытия и соответственно отражениями их в литературе.

А коли так, то особый интерес должен представлять опыт армянской поэзии. И потому, что история её уходит в глубокую древность, и потому, что Армения, рано принявшая христианство, всё же дитя Востока и для неё характерно причудливое переплетение культурных влияний. А также — не в последнюю очередь — потому, что нелегкая историческая судьба этой страны, многовековое противостояние с соседями иной цивилизационной и религиозной ориентации не могли не выработать особой стойкости в отстаивании своих духовных приоритетов, обычаев, образа жизни. И всё это не могло не повлиять на армянскую поэзию, не придать ей неповторимого колорита.

Таковы были ожидания заинтересованного читателя, открывающего монографию Азиты Долуханян, и, сразу скажем, ожидания эти были не напрасными. Автор подробно анализирует избранную проблему, показывая различные её особенности на протяжении, округлённо считая, тысячелетия. Философские идеи Платона и Аристотеля, раннее христианство, наследие Авесты и даже эпоса о Гильгамеше — таковы истоки, питавшие средневековую армянскую литературу, из чего, разумеется, не следует, что каждый поэт обращался ко всем этим сочинениям. Но поэты всегда — дети своей эпохи, и в данном случае надо, скорее, говорить о влиянии на них национальных мыслителей, усвоивших, переработавших и синтезировавших воззрения их предшественников из разных культур. Уже в V веке армянский философ Египше чётко сформулировал: «Человек есть смесь небесного и земного, менее от неба и более от земли». Понятно, что христианская традиция жёстко формировала представления о том, что небесное превалирует над земным, что земное греховно, и т.д. В то же время другой, ещё более ранний, «первоисточник», Авеста, провозглашая дуализм, считает его составляющие равными.

Азита Долуханян подробно прослеживает движение, от тех времён, когда подчинённость телесного духовному была сама собой разумеющейся и не сковывала поэтическую мысль, к тем временам, когда восторжествовало представление о единстве человеческой природы. Подспудно об этом — в творчестве замечательных поэтов, от Григора Нарекаци, творившего в X веке, до Саят-Новы (XVIII век).

Не забывает Азита Долуханян и вклад русской мысли в рассматриваемую ею проблему, обращаясь к Валерию Брюсову, знатоку и переводчику древнеармянской поэзии, и к Федору Батюшкову, чей труд «Сказание о споре души с телом в средневековой литературе», вышедший в 1890 году, имел большое значение для своего времени, и к другим именам.

Остается выразить надежду, что монография «Проблема души и тела в средневековой армянской поэзии» будет воспринята с интересом и послужит методологическим пособием при изучении истории литературы.

Юрий БАРАНОВ

Ռուս աշխարհի գրականագետ Յուրի Բարանովի գրախոսությունը
«Литературная газета» թերթում (2010 թ.)

ԿԵՆՍԱՓՈՐՁԻՑ ԾՆՎԱԾ ՄՏՔԵՐ

* * *

Կյանքը սիրում է նրանց, ովքեր հաղթահարում են կյանքի հարուցած դժվարությունները:

* * *

Իմաստությունը հաճախ ծնվում է չար մարդկանց պատճառած ցավից:

* * *

Նեղանձնական վրեժխնդրությամբ լցվում են թույլ ու նախանձ մարդիկ:

* * *

Քծանքն ու աստվածային ձիրքն անհամատեղելի են:

* * *

Ինչպես մարմինը կարիք ունի ամենօրյա մաքրման և խնամքի, այնպես էլ գիտելիքն ամենօրյա նորացման պահանջ ունի:

* * *

Երբեք մի արա ստոր արարք որևէ մեկի նկատմամբ. կյանքը կարող է մի օր նրան դարձնել քո դատավորը:

* * *

Կողքիդ թշնամին թակարդ լարելիս ավելի է ջերմանում քեզ հետ՝ ստոր արարքը քծանքով քողարկելու համար:

* * *

Եթե կարծում ես, թե ոչ մեկին չար բան չես կամենում, ապա քո մտավոր առավելությունն արդեն չարիք է նախանձների համար:

* * *

Ուրախացիր քո հաջողություններով, նույնիսկ թշնամուդ անկումը թող քեզ հրձվանք չպատճառի:

* * *

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ձեռագրական դարավոր հարստությունն ապացույց է, որ հայերը շարունակ մտածել են ազգային պետականությունը պահելու մասին:

* * *

Իսկական ուժեղ անհատները լրտեսների կարիք չունեն. նրանց լրտեսները ինտուիցիան ու կենսափորձն են:

* * *

Հասարակությունն այնժամ առաջընթաց կունենա, երբ քո անձից բացի մտածես նաև ուրիշների շահերի մասին:

* * *

Երիցս իրավացի են նրանք, որոնք ձամփորդելը համարում են գիտություն:

* * *

Եթե մեկը ուրիշների նկատմամբ ունեցած ատելությամբ ու նախանձով է առաջնորդվում, մտքի առաջընթաց չի կարող ունենալ:

* * *

Հայրենիքը պետք է սիրել այնպես անշահախնդիր, ինչպես սիրում ես զավակներիդ ու ծնողներիդ:

* * *

Աստված մի անխախտ հավասարություն ստեղծել է. բոլոր մարդիկ մահկանացու են:

* * *

Երջանիկ են այն մարդիկ, որոնք ամեն օր աշխատանքի են գնում մեծագույն հաճույքով:

* * *

Ինչպես փչացած ատամն այլևս չբուժվելու դեպքում հեռացնում են, այնպես էլ մարդու կյանքից պետք է հեռացվի այն մարդը, որը նման է փչացած ատամի:

ՉՏՊԱԳՐՎԱԾ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆՄՈՒՇ

Ռոբերտո Բրնս

ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ Է⁶

Մնաք բարով, լեռներ, մնաս բարով, հյուսիս,
Ծննդավայր իմ թանկ, անգին իմ երկիր,
Ուր էլ որ շրջեմ, ուր էլ թափառեմ,
Լեռների բլուրներն ընդմիշտ կսիրեմ:

Իմ սիրտը լեռներում է, իմ սիրտն այստեղ չէ,
Իմ սիրտը լեռներում է, եղնիկ է նա որսում,
Վայրի եղնիկ բռնում, այծյամին վազում,
Իմ սիրտը լեռներում է, ուր էլ որ լինեմ:

Մնաք բարով, լեռներ՝ ճերմակ ձյունով ծածկված,
Մնաք բարով, սարեր՝ ցածում դաշտեր կանաչ,
Մնաք բարով, անտառ ու թավուտներ վայրի,
Մնաք բարով, հեղեղ ու ջրվեժի շառաչ:

Իմ սիրտը լեռներում է, իմ սիրտն այստեղ չէ,
Իմ սիրտը լեռներում է, եղնիկ է նա որսում,
Վայրի եղնիկ բռնում, այծյամին վազում,
Իմ սիրտը լեռներում է, ուր էլ որ լինեմ:

⁶ Թարգմանված է Վիլյամ Սարոյանի համանուն պիեսի անգլերեն բնագրից (տե՛ս William Saroyan, *Eight plays*, Yerevan, 1987, p. 18–19).

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ԿԱԶՄՈՂԻ ԿՈՂՄԻՑ	5
2. ОТ СОСТАВИТЕЛЯ	7
3. A WORD FROM THE AUTHOR	9
4. ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ	11
5. ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԱԼՈՒՍՏ ՍԱՀԱԿՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԸ	12
6. ՀՀ ԳԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ, ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ Ռ. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻ ԵՎ ՀՀ ԳԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻ ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ, ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՅՈՒ. ՍՈՒՎԱՐՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ	13
7. ՀՊՄՀ ՌԵԿՏՈՐ Ռ. ՄԻՐԶԱԽԱՆՅԱՆԻ ԵՎ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ԴԵԿԱՆ Ա. ԳԱԼՍՏՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ	14
8. ՎԱՐԴԱՆ ԴԵՎՐԻԿՅԱՆ. ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿՈՂՄԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՂԸ	16
9. ԿՅԱՆՔԻ ԿԱՐԵՎՈՐ ՏԱՐԵՎԵՐԸ	26
10. ՊԱՐԳԵՎՆԵՐ, ԱՆԴԱՄԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ ԹԵՐԹԵՐԻ ԵՎ ԱՄՍԱԳՐԵՐԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԵՐԻՆ, ՄՐՅԱՆԱԿՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻՆ	28
11. ԱՅՑԵԼԱԾ ԵՐԿՐՆԵՐ	30
12. Ա. ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՇՏՊԱՆՎԱԾ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	32
13. ԴՈԿՏՈՐԱԿԱՆ ԵՎ ԹԵԿՆԱԾՈՒԱԿԱՆ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ	34
14. ՄԵՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	36
15. ՔՆՆԱԿԱՆ ԲՆԱԳՐԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ ՍՏԵՂԾՎԱԾ ԳՐՔԵՐ	53
16. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ	54
17. ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԱՄՈՒԼՈՒՄ ԵՎ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐՈՒՄ ..	56
18. ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՄԲԱԳՐ, ԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՀԵՂԻՆԱԿ ԵՎ ԿԱԶՄՈՂ	89
19. Ա. ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԸ՝ ԳՐԱԽՈՍ	93
20. Ա. ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԸ՝ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ	111
21. ՈՒՂԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	113
22. ՀԱՐՅԱԶՐՈՒՅՑՆԵՐ	115
23. Ա. ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆԸ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐԻ ԿԻՋԱԿԵՏՈՒՄ	117
24. ՀՈՐԵԼՅԱՆՆԵՐԻ ԱՌԹԻՎ ԱՍՎԱԾ ԽՈՍՔԵՐ	124
25. ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱՆՔՆԵՐ ՍԱՆԵՐԻՑ	144
26. ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ	156
27. ԸՆԾԱՅԱԳՐԵՐ	189
28. ԱՅԼ ՆՅՈՒԹԵՐ	192
29. ԿԵՆՍԱՓՈՐՁԻՑ ԾՆՎԱԾ ՄՏՔԵՐ	196
30. ՉՏՊԱԳՐՎԱԾ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆՄՈՒՇ	198

ԱԵԼԻՏԱ ԴՈԼՈՒԽԱՆՅԱՆ
ԲԱՆԱՍԵՐԸ, ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ, ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ
ԿԵՆՍԱՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ծննդյան 75-ամյակի առթիվ

АЭЛИТА ДОЛУХАНЫАН
ФИЛОЛОГ, УЧЕНЫЙ, ПЕДАГОГ
БИБЛИОГРАФИЯ

Изд. “Зангак”, Ереван, Армения

AELITA DOLUKHANYAN
PHILOLOGIST, SCIENTIST, PEDAGOGUE
BIBLIOGRAPHY

“Zangak” Publishing House, Yerevan, Armenia

Հրատարակչության տնօրեն՝
Էջադրումը և կազմը՝
Վերստուգող սրբագրիչ՝

Էմին Մկրտչյան
Գրիգորի Հարությունյանի
Լուսինե Դավթյան

Տպագրությունը՝ օֆսեթ: Չափսը՝ 70x100/16: Թուղթը՝ օֆսեթ:
Ծավալը՝ 12,5 տպ. մամուլ: Տառատեսակը՝ GHEA Mashtots:
Տպաքանակը՝ 200:

«ԶԱՆԳԱԿ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ, 0051, Երևան, Կոմիտասի պող. 49/2, հեռ.՝ (+37410) 23-25-28
Էլ. փոստ՝ info@zangak.am, էլ. կայքեր՝ www.zangak.am, www.book.am
Ֆեյսբուքյան կայքէջ՝ www.facebook.com/zangak

11

23637

9 789939 685519

ԶԱՆԳԱԿ
ՀՐԱՏԱՐԱՆԿԱԳՈՒԹՅՈՒՆ

www.zangak.am

www.book.am